Gražiausios Haufo pasakos

Gražiausios Haufo pasakos

PIRMOJI KNYGA

Gražiausios Haufo pasakos

PIRMOJI KNYGA

LEIDYKLA
„VAIGA“
1999

UDK 830-93
Ha418

Vertė JUOZAS BALČIKONIS

ISBN 9955-407-13-1 (1 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)

PASAKA

Vienoje gražioje tolimoje karalystėje, apie kurią žmonės pasakoja, kad jos amžinai žaliuose daržuose niekuomet nesileidžianti saulė, viešpatavo karalienė Fantazija. Pilna sauja daug jau amžių gausingai barstė ji valdiniams savo malones, buvo mylima ir gerbiama visų, kas ją pažino. Bet karalienės širdis buvo per didelė, kad galėtų tenkintis gerais darbais savo šaly. Pasipuošusi karališkai savo amžino jaunumo ir gražumo drabužiais, nužengė ji žemėn; ji buvo girdėjusi, kad ten gyvena žmonės, kurie visą amžių dirba prakaituoja, skursta ir vargsta, nematydami šviesios dienos. Ji atnešė iš savo karalystės gražiausių dovanų, ir nuo to laiko, kaip skaisčioji karalienė perėjo per žemės laukus, žmonės ėmė dirbti darbus smagūs ir linksmi.

Kad žmonės turėtų daugiau džiaugsmo, ji ėmė jiems siųsti savo vaikus, ne mažiau gražius ir meilius kaip ji pati. Kartą nuo žemės

grįžo Pasaka, vyriausioji karalienės duktė. Motina pastebėjo, kad ji nuliūdusi ir jos akys užverktos.

— Kas tau, miela Pasaka? — klausė jos karalienė: — tu sugrįžai iš kelionės tokia nesmagi ir nuliūdusi; nesislėpk, pasisakyk motinai, kas tau yra.

— O, mieliausia motute, — atsakė Pasaka, — aš netylėčiau, jei žinočiau, kad nesopės tau širdies dėl mano vargo.

— Sakyk tik, visuomet sakyk, dukrele, — tarė gražioji karalienė. — Vargas lyg akmuo: vieną prislėgs, o dviem jis nesunku bus pakelti.

— Gerai, pasakysiu, jei taip nori, — atsakė Pasaka. — Tad klausyk. Juk žinai, kaip aš mėgstu vaikščioti per žmones, kaip netingiu net prie didžiausio vargšo trobelės pasėdėti ir kokią valandėlę paplepėti su jais po darbų, ir jie man seniau taip pat linksmai tiesė sveikindami ranką, kai aš ateidavau, nušvitę ir smagūs lydėjo mane akimis, kai išeidavau toliau; bet dabar visiškai nebe tas!

— Vargše Pasaka, — tarė motina, glostydama jos ašarotą veidą, — gal tau tik taip rodosi?

— Tikėk, aš tai labai gerai suprantu, — atsakė Pasaka: — jie manęs nebemėgsta. Visur, kur tik nueinu, mane šaltai sutinka: meiliai į mane niekur nebežiūri; net vaikai, kuriuos aš visuomet taip mylėjau, juokiasi iš manęs ir, kaip dideli, gręžiasi pečiais!

Karalienė pasirėmė su ranka galvą ir susimąsčiusi tylėjo.

— Kas ten atsitiko, — klausė Pasakos karalienė, — kad žmonės ten apačioj taip atsimainė?

— O, labai jie atsimainė. Kas jų dabar atsargumas! Jie visur pristatė išmintingų sargų, tie viską, kas eina iš tavo karalystės, gerai apžiūri ir ištyrinėja. Jei ateina kas nors, kas jiems nepatinka, jie pakelia baisų triukšmą, kartais tą nužudo arba taip apšmeižia žmonėms, aklai tikintiems, ką jie sako, jog tas niekur sau neberanda nei meilės, nei pasitikėjimo. A! kokie laimingi mano broliai Sapnai! Jie nusileidžia žemėn, nieko nesiklausdami tų išmintingų vyrų, laisvai lanko miegančius žmones ir, rodydami gražiausius paveikslus, saldina jų širdis ir džiugina akis!

— Tavo broliai vėjavaikiai, — tarė karalienė, — ir tau, mano mylimoji, nėra priežasties jiems pavydėti. Tuos sienų sargus aš gerai pažįstu; žmonės, kur juos pastatė, nėra tokie kalti; pirma ateidavo tiek daug neprašytų svečių, kurie dėdavos stačiai iš mano karalystės atvykę, o tuo tarpu jie daugiausia buvo matę ją nuo kokio kalno.

— Bet ko jie keršija man, tikrai tavo dukteriai? — pravirko Pasaka. — A! kad tu žinotum, kaip jie su manim elgėsi! Jie išvadino mane senmerge ir žadėjo kitą kartą visiškai nebeįsileisti.

— Ką, nebeįsileisti mano dukters? — sušuko karalienė, paraudus iš piktumo. — Aš jau matau, kas čia kaltas; mus bus apšmeižusi piktoji teta!

— Mada? Negalimas daiktas! — atsiliepė Pasaka. — Ji būdavo visuomet tokia gera.

— O, aš pažįstu tą raganą, — atsakė karalienė. — Tu, dukrele, dar bandyk; kas nori gerai daryti, tas nieko neturi bijoti.

— Oi, motinėle! Jei tie sargai visai mane išvarys arba taip išjuodins, jog žmonės nei pažvelgti į mane nebenorės?

— Jei dideli, Mados apakinti, tavęs nepriimtų, tad eik pas mažus ir jaunus. Tiesą sakant, juos aš labiau myliu. Mažiesiems aš siųsdinu puikiausius regėjimus per tavo brolius, Sapnus; maža to, aš dažnai pati nuvykstu pas juos, spaudžiu juos prie širdies, bučiuoju ir žaidžiu su jais; jie taip pat gerai mane pažįsta, kad ir nežino vardo. Kiek man kartų teko matyti, kaip jie naktį šypsosi, žiūrėdami į mano žvaigždeles, o rytmetį, kada dangumi slenka mano balti debesėliai, ploja iš džiaugsmo rankutėmis! Ir didesni paaugę, jie tebemyli mane; tada aš gražioms mergelėms padedu pinti gėlių vainikus, o berneliai nurimsta, kai jiems, atsisėdusi ant uolos viršūnės, imu rodyti kilstančius iš mėlynų, rūkais apsuptų kalnų, aukštas pilis ir mirgančius rūmus, o iš rausvų vakaro debesų darau būrius narsių raitelių ir nuostabias keliautojų virtines.

— O gerieji vaikučiai! — sušuko sujaudinta Pasaka. — Gerai, tegu būna taip! Aš dar kartą pabandysiu!

— Taip, dukrele, — tarė karalienė, — keliauk pas juos; o aš tave dar truputį papuošiu, kad tu vaikučiams labiau tiktum ir kad dideli tavęs neatstumtų. Klausyk aš tau duosiu knygos drabužius.

— Knygos, mamele? Bet man nepadoru taip puoštis prieš žmones.

Karalienė davė ženklą, ir tarnaitės atnešė gražius knygos drabužius. Jie buvo šviesios spalvos ir dailiai išrašyti.

Tarnaitės supynė Pasakai ilgąsias kasas, apavė kojas aukso sandalais ir paskui ją gražiai apvilko.

Pasaka nedrįso pakelti akių, bet motina negalėjo atsigėrėti ir, apkabinus ją, tarė:

— Eik ten, laiminu tave. O jei jie tave niekins ir juoksis, tad grįžk atgal pas mane; gal vėlesnės kartos, artimesnės prigimčiai, vėl atvers tau savo širdis.

Taip sakė karalienė Fantazija. Pasaka nusileido žemėn. Drebančia širdimi artinosi ji į tą vietą, kur stovėjo išmintingieji sargai. Ji palenkė galvą žemyn, labiau susiveržė savo drabužius ir nedrąsiai priėjo prie vartų.

— Stok! — sušuko šiurkštus balsas. — Sargyba, čionai! Štai eina nauja knyga!

Pasaka sudrebėjo. Jos patikti išbėgo keli rūstūs vyrai. Jų rankose buvo smailios plunksnos, jų laikomos prieš Pasaką. Vienas priėjo prie jos ir nemandagiai paėmė ją už smakro:

— Ar negalėtum sveika kiek pakelti galvos, — tarė jis, — kad būtų iš tavo akių matyti, ar tu verta ko, ar ne?

Pasaka raudonuodama pakėlė galvą aukštyn ir parodė savo tamsiąsias akis.

— Pasaka! — sušuko sargai ir ėmė juoktis. — Pasaka! Manėm, kad čia bus atėjęs koks geras daiktas! Iš kur tu gavai tuos drabužius?

— Motina man juos davė, — atsakė Pasaka.

— Taip? Ji nori mus apgauti? Ji mano, kad mes, tavęs nepažinę, įsileisim pas save? Nieku gyvu! Važiuok sau sveika! — suriko visi sargai, už vienas kito keldami plunksnas.

— Bet aš pas vaikus tenoriu, — meldė Pasaka. — Argi nei pas juos negalėčiau?

— Ar dar maža tokių valkatų mūsų krašte? — sušuko vienas sargas. — Ar dar negana prisuka galvas mūsų vaikams visokiais niekais?

— Jei taip nori, tai tegu pasirodo, ką ji čia moka, — atsiliepė kitas.

— Gerai, — pritarė visi, — sakyk, ką tu moki; bet skubink, neturim kada dėl tavęs čia gaišti.

Pasaka ištiesė ranką ir ėmė rašyti ore kažkokius paslaptingus ženklus. Štai pasirodė įvairių paveikslų eilės; gražių arklių karavanai, išsipuošę raiteliai, galybė palapinių dykumos smiltynuose; paukščiai ir laivai audringose jūrėse; tamsios girios ir minios žmonių miestų gatvėse; kovų laukai ir ramiųjų klajoklių stovyklos. Visi tie paveikslai kaip gyvi slinko jiems pro akis.

Berodydama tuos paveikslus, Pasaka ir stebėti nepastebėjo, kaip vartų sargai pamaži užmigo. Ji jau buvo berašanti naujus ženklus, tik prie jos priėjo kažkoks žmogus ir paėmė ją gražiai už rankos.

— Dirstelk ten, geroji Pasaka, — tarė jis, rodydamas į miegančiuosius: — jiems tavo gražieji paveikslai nerūpi; šauk greičiau pro vartus; jiems paskui nei į galvą neateis, kad tu jau būsi šitoj šaly. Eik ir keliauk, kur nori. Aš nuvesiu tave pas savo vaikus; savo namuose aš tau duosiu ramų kampelį; ten tu galėsi gyventi ir gyventi sau; jei paskui mano sūnūs ir dukterys gerai mokysis, tai galės su savo draugais ateiti pas tave ir tavęs pasiklausyti. Ar tinki?

— O, mielai tinku eiti pas tavo mažulius. Aš juos mylėsiu ir džiuginsiu laisvomis valandomis!

Tas žmogus linktelėjo jai galvą ir padėjo perlipti per miegančių sargų kojas. Perlipusi, Pasaka atsisukus jam šyptelėjo ir nieko nelaukdama smuko pro vartus.

KARAVANAS

Vieną kartą traukė dykuma didelis karavanas. Lygumoje, kur vien dangus ir smėlis tematyti, jau iš tolo buvo girdėti kuprių varpeliai ir arklių sidabriniai skambalėliai. Tirštas dulkių debesis slinko prieš ateinantį karavaną; vėjui išvaikius debesį, galėjai pastebėti žibančius raitelių ginklus ir skaisčiai mirgančius drabužius. Taip atrodė karavanas žmogui, kuris artinosi į jį iš šono. Jis jojo ant gražaus arabų veislės žirgo, apdengto tigro kailiu; jo kamanos buvo raudonos šikšnos su sidabro kankalėliais, o ant arklio galvos plevėsavo puikios stručio plunksnos. Raitelis buvo dailus vyras, ir jo drabužiai visai atsakė arklio gražumui. Baltas auksu siūtas turbanas dengė jo galvą; jis buvo su raudona liemene ir plačiomis raudonomis kelnėmis; su išlenktu pašonėj kala-

viju, o kalavijo rankena buvo brangiaisiais akmenėliais nusagstyta. Turbaną jis buvo užsitraukęs ant akių. Juodos akys, žibančios pro didelius antakius, ilga barzda ir kumpa kaip erelio snapas nosis rodė, kad jis buvo drąsus ir labai smarkus vyras. Būdamas per penkias dešimtis žingsnių nuo priešakinės karavano eilės, raitelis paspaudė arklį ir beregint prijojo prie karavano. Matyti vieną raitelį, jojantį dykuma, buvo toks nepaprastas daiktas, jog karavano sargyba, bijodama užpuolimo, atstatė į jį savo ietis.

— Ko norite? — sušuko raitelis, pamatęs atstatytus ginklus. — Manote, kad jūsų karavaną gali užpulti vienas žmogus?

Sugėdinta sargyba vėl iškėlė savo ietis, o jos viršininkas prijojo prie nepažįstamo ir paklausė, ko jam reikia.

— Kas čia karavano savininkas? — paklausė raitelis.

— Jis ne vieno žmogaus, — atsakė paklaustasis, — o kelių pirklių, jie joja iš Mekos namo, ir juos mes lydime per dykumą, nes čia dažnai visokie plėšikai kabina keleivius.

— Tai veskite mane pas tuos pirklius, — pasakė nepažįstamas.

— Dabar to negalime padaryti, — atsakė viršininkas, — mes turime toliau varytis nesustodami, o pirkliai bus pasilikę gal per kokį pusvalandį kelio, bet jei jūs josite su manim toliau, iki sustojant pasiganyti vidurdieny, tai aš jūsų prašymą išpildysiu.

Nepažįstamas nieko nebeatsakė; jis išsitraukė ilgą, kabėjusią prie balno pypkę, užsidegė ir, stipriai traukdamas dūmus, nujojo toliau drauge su sargybos viršininku. Šis nežinojo, kaip elgtis su nepažįstamu; tiesiog klausti jo vardo jis nedrįso, o tas į visus jo žodžius, kuriais viršininkas norėjo pradėti kalbą: „jūs rūkote gerą taboką" arba „jūsų arklys gerai eina", atsakinėjo tik trumpai: „taip, taip!". Galop jie pasiekė vietą, kur turėjo ganytis. Pastatęs sargybą, viršininkas su nepažįstamu sustojo, norėdami praleisti pro šalį karavaną. Praėjo trys dešimtys su sunkiomis naštomis kuprių, lydimų apsiginklavusių vadovų. Paskui ant gražių arklių prijojo penki pirkliai, karavano savininkai. Jie buvo žmonės pagyvenę ir rimti, tiktai vienas atrodė daug jaunesnis ir žvitresnis už kitus. Karavano gale ėjo nemažas skaičius kuprių ir arklių, apkrautų sunkiomis naštomis.

Keliautojai susistatė palapines, o aplinkui paleido kuprius ir arklius. Vidury stovėjo mėlyno šilko palapinė. Sargybos viršininkas nuvedė į ją nepažįstamą. Ten, ant auksu austų pagalvių, sėdėjo karavano savininkai; juodieji vergai nešiojo jiems valgymus ir gėrimus.

— Ką tu čia mums atvedei? — paklausė viršininko jaunasis pirklys. Ligi tas galėjo į jo klausimą atsakyti, nepažįstamas tarė:

— Aš vadinuos Selimas Barukas, iš Bagdado: keliaujant į Meką, mane buvo galvažudžiai suėmę, ir tik trys dienos, kaip iš jų nagų ištrūkau. Didysis pranašas davė man išgirsti jūsų karavano varpelių balsą, ir šit aš atjojau pas jus. Leiskite man drauge keliauti su jumis. Atvykus į Bagdadą, aš gausiai jus apdovanosiu už jūsų gerą širdį, — aš esu didžiojo vizirio giminaitis.

Selimui Barukui atsakė vyriausias pirklys:

— Labai prašom į mūsų pastogę! Mielai tau padėsime; bet pirma sėsk, valgyk ir gerk drauge su mumis!

Selimas Barukas atsisėdo prie pirklių ir ėmė drauge valgyti ir gerti. Po pietų vergai nukraustė indus ir atnešė ilgas pypkes ir sorbeto[1]. Pirkliai ilgai sėdėjo ir tylėjo, leisdami melsvus dūmus ir žiūrėdami, kaip jie vinguriavo, draikėsi ir paskui nyko ore. Galop jaunesnysis pirklys prabilo.

— Ir jodami, — tarė jis, — ir ilsėdamies trečia diena taip tylime. Man baisiai nuobodu, nes popiet esu papratęs žiūrėti šokėjų arba klausytis dainavimo ir muzikos. Ar kartais nežinotumėt kuo sutrumpinti laiką?

Keturi vyresnieji pirkliai nieko neatsakė, tik čiulpė vis pypkes, kažką galvodami; nepažįstamas atsiliepė:

— Jei sutiktumėt, aš turėčiau tokį sumanymą: tegu ganantis kiekvienas iš mūsų ką nors kitiems papasakoja. Tas kiek patrumpintų laiką.

— Geras Selimo Baruko sumanymas, — tarė Akmetas, visų vyriausias pirklys, – tik reikia pradėti!

— Labai malonu, kad mano patarimas jums patinka, — tarė

---

[1] Sorbetas — turkų gėrimas, padarytas iš cukraus ir vaisių. *Vert.*

Selimas, — o kad matytumėt, jog nenoriu būti neteisingas, pradėsiu, jei tinkate, aš pirmas.

Visi penki pirkliai sutiko ir susislinko arčiau, pasisodinę svečią į vidurį. Vergai vėl pripylė taures, vėl prikimšo savo ponams pypkes ir atnešė užsidegti žerplėjančių anglių. O Selimas, pavilgęs savo gerklę keliais sorbeto gurkšneliais, susiglostė barzdą ir tarė:

— Tai paklausykite *Istorijos apie kalifą gužą.*

ISTORIJA APIE KALIFĄ GUŽĄ

I

Vieną kartą, gražiu popiečio metu, Bagdado kalifas ramiai sėdėjo kanapoj; prieš tai jis buvo kiek prigulęs, nes diena buvo karšta. ir dabar, truputį numigęs, atrodė visai smagus. Jis rūkė ilgą raudonmedžio pypkę, gėrė po gurkšnelį kavą, kurią jam pilstė vergas, ir patenkintas glostė savo barzdą. Žodžiu sakant, kalifas, matyti, jautėsi visai gerai. Tą valandą patogu būdavo su juo kalbėtis, nes jis tada būdavo nepaprastai geras ir nuolaidus; todėl ir didysis viziris Mansoras šiuo metu jį kasdien lankė. Šį kartą po pietų jis taip pat atėjo, tik buvo labai kažko susimąstęs. Kalifas paleido pypkę iš dantų ir tarė:

— Kas yra, kad taip susimąstęs atrodai, didysis viziri?

Didysis viziris sudėjo kryžmais rankas ant krūtinės, palenkė prieš savo viešpatį galvą ir tarė:

— Viešpatie, ar aš atrodau susimąstęs ar ne, to nežinau; bet ten žemai, prie rūmų, stovi pirklys su tokiais puikiais daiktais, jog man labai gaila, kad neturiu daug atliekamų pinigų.

Kalifas, norėjęs jau seniai nudžiuginti didįjį vizirį, nusiuntė žemyn juodąjį vergą, kad atvestų pirklį. Vergas bematant sugrįžo su pirkliu. Šis buvo mažas, drūtas žmogelis, juodo veido ir apdriskusiais drabužiais. Jis turėjo skrynelę, pilną visokių prekių: perlų ir žiedų, puikiai aptaisytų pistoletų, taurių ir šukų. Kalifas su viziriu

viską išžiūrėjo, išvartė; ir kalifas pagaliau nupirko sau ir Mansorui puikius pistoletus, o vizirio pačiai šukas. Pirklys jau buvo bedarantis savo skrynelę, tik čia kalifas pastebėjo mažą skrynutę ir paklausė, ar ir ten dar prekės. Pirklys parodė skrynutę ir išėmė iš jos mažą dėžutę su juosvais milteliais ir popierių su kažkokiu parašu, kurio negalėjo paskaityti nei kalifas, nei Mansoras.

— Šiuos daiktus esu gavęs iš vieno pirklio, radusio juos Mekos miesto gatvėje, — tarė pirklys. — Aš nežinau, kam jie reikalingi, galėčiau jums beveik dovanoti, nes pats neišmanau, ką su jais veikti.

Kalifas, labai mėgęs ir savo bibliotekai rinkęs senus rankraščius, nors pats ir nemokėjo jų skaityti, nupirko ir tą popierių su dėžute ir atleido pirklį. Jis ėmė galvoti, kaip čia sužinojus, kas tame popieriuje parašyta, ir klausė vizirio, ar jis nejaučia tokio žmogaus, kad mokėtų paskaityti.

— Maloningiausias viešpatie ir valdove, — atsakė viziris, — prie didžiosios mečetės gyvena vienas žmogus, vadinamas Selimu galvočium; jis moka visas kalbas. Pasikviesk jį — gal ir mokės tą raštą paskaityti.

Neilgai truko, ir Selimas atėjo.

— Selimai, — tarė kalifas, — Selimai, sako, tu esi labai mokytas: pažiūrėk į šį raštą, ar negalėtum jo paskaityti; jei galėsi, tai gausi naujus šventadienius drabužius, jei ne, tai dvylika kartų per ausį ir dvidešimt penkis per padus, kad žinotum, jog tave be reikalo galvočium vadina.

Selimas palenkė galvą ir tarė:

— Tebūnie tavo valia, viešpatie! — Jis ilgai žiūrėjo į popierių ir galop tarė: — Tai lotyniškai parašyta, viešpatie! Jei ne tiesa būtų, tegu mane karia.

— Sakyk, kas ten parašyta, — tarė kalifas, — jei lotyniškai.

Selimas pradėjo versti: „Žmogau, tu, kuris ją rasi, padėkok Alachui už jo malonę. Kas pauostys šios dėžutės miltelių ir pasakys Mutabor[1], tas galės pavirsti į kurį norės gyvūną ir suprasti jų kalbą.

[1] Mutabor — pavirsiu (lot.). *Vert.*

Jei jis panorėtų vėl į žmogų atvirsti, turi nusisukęs į rytus linktelėti tris kartus ir vėl ištarti tą žodį! Tik pavirtęs į gyvūną turi saugotis, kad nesusijuoktų, šiaip pamirš tą žodį ir amžinai paliks gyvūnu.

Perskaičius Selimui raštą, kalifas labai apsidžiaugė. Jis liepė Selimui prisiekti, kad niekam nieko nesakys apie tą paslaptį, padovanojo jam puikius drabužius ir išleido jį. Savo didžiajam viziriui tarė:

— Toks tai bent pirkimas, Mansorai! Kaip aš džiaugsiuos tapęs gyvūnu! Rytoj rytą ateisi pas mane! Paskui abu eisim kartu į laukus, pauostysim tų miltelių iš dėžutės ir tada klausysim, kas ką kalba ore ir vandeny, miške ir laukuose.

II

Vos kitą rytą kalifas Kasidas papusryčiavo ir apsivilko, tuojau atėjo didysis viziris, kaip buvo įsakytas. Kalifas pasikišo dėžutę su milteliais už diržo ir, liepęs palydovams pasilikti namie, pats išėjo su vienu didžiuoju viziriu. Iš pradžių jie ėjo dideliais kalifo daržais, bet niekur nematė jokio gyvo daikto, kad galėtų išbandyti miltelių galybę. Tada viziris patarė eiti toliau, prie tvenkinio, kur pirma jis dažnai matydavo daug visokių gyvūnų, ypač gužų, kurie, didingai stypčiodami ir snapais kalendami, visados kreipė į save jo akis.

Karalius sutiko, ir abudu pasuko į tvenkinį. Atėję prie tvenkinio, jie tikrai pamatė gužą, tas labai rimtai stinksėjo, ieškodamas varlių ir kartais kažką sau tarškėdamas. Tuo pat laiku aukštai ore jie pastebėjo kitą gužą, skrendantį iš tolo į tą patį daiktą.

— Dedu savo barzdą, maloningiausias viešpatie, — tarė didysis viziris, — jei tie ilgakojai nepradės tarp savęs įdomios kalbos. Kas būtų, jei mes į gužus pasiverstumėm?

— Gerai! — atsakė kalifas. — Bet pirma dar kartą prisiminkime, kaip vėl reiks į žmones atvirsti. Tikrai! Tris kartus nusilenkęs į rytus ir pasakęs *Mutabor*, aš vėl tapsiu kalifu, o tu viziriu. Tačiau, gink Dieve, nesusijuokti, šiaip būsim žuvę amžinai!

Taip pasakęs, kalifas pamatė kitą gužą sukant ties jų galvomis

ir pamaži leidžiantis žemėn. Jis greit išsitraukė pakištą už diržo dėžutę, pasisėmė gerą šniūkį, paskui davė ir didžiajam viziriui, tas irgi pauostė, ir abu sušuko: „Mutabor."

Tada jų kojos susitraukė, tapo laibos ir raudonos; gražiosios geltonos kalifo ir vizirio šlepetės virto ilgomis gužo kojomis, rankos — sparnais, kaklas ištįso iš pečių per visą uolektį, barzda pranyko, o kūnas apsidengė minkštomis plunksnomis.

— Koks tavo dailus snapas, didysis viziri, — tarė nustebęs kalifas. — Statau pranašo barzdą, niekur panašaus daikto kaip gyvas nesu matęs.

— Labai dėkui, — atsakė linktelėjęs didysis viziris, — bet, jei aš galiu drįsti, tvirtinu, kad gužas iš jūsų didenybės beveik gražesnis negu kalifas. Bet ar ne geriau būtų, kad mes dabar eitume pasiklausyti ten mūsų draugų ir išbandyti, ar tikrai mes mokame gužų kalbą.

Tuo tarpu nusileido žemėn ir antrasis gužas. Jis pakuteno snapu savo kojas, suklostė pasišiaušusias plunksnas ir priėjo prie kito gužo. O abudu naujieji gužai tuojau prisiartino prie jų ir baisiai nustebo, išgirdę tokią jų šneką.

— Sveikas gyvas, Ilgakoji! Taip anksti pievoje?

— Labai tau dėkui, mielas Tarkšly! Aš sau radau šį tą pusrytėliui. Gal norėtum driežlės kąsnelį arba varlės šlaunelę?

— Labai dėkui: šiandien neturiu noro valgyti. Aš visai ne to čia atskridau. Šiandien man reiks savo tėvo svečiams šokti, todėl norėčiau vienas kiek pasimokyti.

Tuo tarpu jaunasis gužutis ėmė žingsniuoti po lauką ir gražiai kraipytis. Kalifas ir Mansoras nustebę žiūrėjo į jį. O kada jis, padaręs grakščią pozą, atsistojo ant vienos kojos ir paskui suplasnojo sparnais, taip atrodė juokingas, jog kalifas su savo ministru nebegalėjo juokais tverti; jie ėmė baisiai juoktis, ilgai negalėdami susituręti. Pirmas nustojo juoktis kalifas.

— Tai bent juokas, — tarė jis, — kurio ir už pinigus nepirksi. Gaila, kad mes savo juoku nubaidėme kvailus paukščius, gal jie būtų dar ir pagiedoję.

Bet dabar didysis viziris atsiminė, kad juoktis pasivertusiam uždrausta. Savo baimę pasisakė ir kalifui.

— Prisiekiu Meka ir Medina! Būtų menkas juokas, jei aš turėčiau gužu pasilikti! Atmink tą kvailą žodį! Aš nemoku jo ištarti!

— Mes turime tris kartus nusilenkti į rytus ir pasakyti: „Mu-Mu-Mu."

Jie atsistojo į rytus ir ėmė linksėti, net jų snapai žemę siekė. Bet kas nutiko! Jie pamiršo burto žodį, ir kad ir kiek linksėjo kalifas, kad ir kiek nusigandęs šaukė viziris: „Mu-Mu-Mu", tas prakeiktas žodis visai buvo jiems iškritęs iš galvos, ir vargšas Kasidas ir jo viziris liko gužais.

III

Nuliūdę klaidžiojo gužai po laukus. Jie nežinojo, ką bedaryti patekus į tokią nelaimę. Išsinerti iš gužų kailio ir atvirsti į žmones jie negalėjo, grįžti į miestą, kad ten kas juos pažintų, taip pat negalėjo. Kas patikės, kad gužas yra kalifas? O jei ir patikėtų, tai ar sutiktų Bagdado gyventojai, kad gužas būtų jų kalifu?

Taip jie klajojo kelias dienas, šiaip taip misdami laukiniais vaisiais, kurių tačiau savo ilgais snapais negalėjo gerai sukramtyti. Driežlių ir varlių ragauti jie nedrįso, bijodami tokiais gardėsiais pagadinti sau pilvus. Vienintelis jiems tokioj nelaimėj džiaugsmas buvo, kad galėjo skraidyti, todėl dažnai jie skrido į Bagdadą ir, nutūpę ant namų stogų, dairės, kur kas mieste darėsi.

Pirmomis dienomis matė jie miesto gatvėse didelį nerimą ir liūdesį. Ketvirtą dieną, tupėdami ant kalifo rūmų stogo, jie pamatė žemai gatvėje einant puikią procesiją. Mušė būgnus ir trimitavo; sėdėdamas apkaišytam žirge, jojo apsivilkęs auksu siūtu apsiaustu vyras, lydimas gražiai išsipuošusių tarnų. Paskui jį sekė pusė Bagdado, ir visi šaukė: „Tegyvuoja Mizra, Bagdado valdytojas!" Tada abudu gužai, tupėdami ant rūmų stogo, pasižiūrėjo į vienas antrą, ir kalifas Kasidas tarė:

— Tu dabar supranti, kam esi užkerėtas, didysis viziri? Tas

„Tegyvuoja Mizra, Bagdado valdytojas!"

Mizra — mano pikčiausiojo priešo sūnus, to galingojo žynio Kašnuro sūnus, jis rūstybės valandoje prisiekė man atkeršyti. Bet aš dar nenustoju vilties. Skriskime iš čia, ištikimasis mano nelaimės drauge! Mes lėksime pas pranašo karstą; gal ten, šventoje vietoje, pranyks tie kerai.

Jie pakilo nuo rūmų stogo ir nuskrido Medinos linkui.

Bet lėkti jiems nekaip sekėsi, nes abu gužai maža dar buvo įpratę skraidyti.

— Viešpatie, — netrukus sudejavo didysis viziris, — atleisk man, aš taip nebeilgai tetversiu; jūs labai greitai skrendate! Vakaras čia pat, ir būtų gerai, jei mes pasiieškotumėm kur nakvynės.

Kalifas paklausė savo tarno. Kaip tyčia, jie pamatė žemai slėny griuvėsius, tie jiems pasirodė gera vieta nakvoti, ir jie nuskrido. Tam daikte, kur jie apsistojo, seniau, matyti, būta pilies. Tarp griuvėsių stūksojo gražūs šulai. Iš kelių kambarių, kurie apysveiki buvo užlikę, galėjai spręsti apie senovinį tų namų puikumą. Kasidas su savo draugu įėjo į vidų pasiieškoti sausos vietos. Čia gužas Mansoras stabtelėjo.

— Viešpatie, — tarė jis pašnibždomis, — gėda juk būtų didžiajam viziriui, o dar labiau gužui, vaiduoklių baidytis! Bet čia netoli kas atsiduso ir suvaitojo, ir mane ima baimė!

Kalifas taip pat sustojo ir aiškiausiai išgirdo tylų verkimą; tas verkimas greičiau buvo žmogaus negu gyvulio. Jis jau buvo beeinantis į tą pusę, iš kur ėjo graudus balsas, tik viziris sužnybo su snapu jam sparną ir ėmė labai jo prašyti saugotis naujos dar didesnės nelaimės. Bet veltui! Kalifas, po kurio sparnu plakė narsi širdis, šoko palikęs kelias plunksnas ir nuėjo į tamsų užkampį. Čia jis pamatė praviras duris, pro jas aiškiai girdėjo dūsaujant ir šniurkščiant. Jis pravėrė labiau duris ir nustebęs sustojo ant slenksčio. Apgriuvusiame kambary, į kurį tik pro nedidelį geležinį langelį skverbėsi šviesa, jis pamatė tupinčią ant grindų didelę pelėdą. Ašaros kaip žirniai riedėjo jai iš didelių apskritų akių. Bet išvydusi kalifą ir jo vizirį, kuris tuo tarpu irgi atstypsėjo, sušuko džiaugsmingu balsu. Ji gražiai nusišluostė savo raibu sparnu ašarotas akis ir tarė, nustebinus gužus, žmogaus balsu arabiškai:

— Prašom, prašom, gužučiai! Labai aš džiaugiuos, nes gužai turi mane išvaduoti: taip buvo kitados man pranašauta!

Kai nustebintas kalifas kiek atsigodo, linktelėjo jis savo ilgu kaklu, dailiai sustatė savo laibas kojas ir tarė:

— Pelėda! Iš tavo žodžių galėtum spręsti, kad tave bus ištikus tokia pat nelaimė kaip ir mus. Bet per daug nesitikėk, kad mes tave išvaduotumėm. Tu pati pamatysi mūsų silpnybę, kai išgirsi mūsų istoriją.

Pelėda paprašė jo papasakoti, o kalifas pradėjo ir apsakė visa, ką mes jau žinome.

IV

Kai pabaigė kalifas savo istoriją, pelėda padėkojo jam ir tarė:

— Paklausyk ir mano istorijos ir pamatysi, kad ir aš esu taip pat nelaiminga. Mano tėvas — Indijos karalius; aš esu jo vienturtė nelaiminga duktė Luza. Tas pats žynys Kašnuras, pavertęs jus į gužus, ir mane padarė tokią nelaimingą. Atvyko kartą jis pas mano tėvą ir ėmė mane piršti savo sūnui Mizrai. Bet mano tėvas, karštas žmogus, paliepė užpykęs išmesti jį pro duris. O jis, žaltys, persivilkęs vergu, pritaikė, kai aš vaikščiodama po daržą ištroškau gerti, prišoko prie manęs ir padavė gėrimą, pavertusį mane į pelėdą. Jis atgabeno čia mane, pusgyvę iš baimės, ir baisiu balsu suriko man į ausį: „Tu būsi tokia bjauri, net gyvulių nekenčiama, lig savo galo arba tol, kol atsiras toks, kuris tave, tokią bjaurybę, sutiks vesti. Taip aš tau ir tavo tėvui keršiju už puikybę." Nuo to laiko praėjo jau daug mėnesių. Vienui viena gyvenu skurdžiai šiuose mūruose, kaip kokia atsiskyrėlė, kurios ir žmonės nekenčia, ir gyvuliai šlykštisi. Negaliu aš gėrėtis ir gamtos gražybėmis! Dieną aš nematau, ir tik nušvietus mėnesiui savo išblyškusiais spinduliais tas sienas, atsiveria mano akys ir aš galiu regėti.

Pelėda pabaigė ir vėl nusišluostė sparnu ašaras, ištryškusias jai pasakojant apie savo vargus.

Beklausydamas karalaitės istorijos, kalifas labai susimąstė.

— Jei tai būtų ne sapnas, — tarė jis, — tai tarp mūsų nelaimių turėtų būti koks paslaptingas ryšys.

Pelėda jam atsakė:

— Viešpatie! ir mano širdis tai nujaučia, nes man kitados, kada buvau dar visai jauna, viena moteriškė pranašavo, kad gužas padarysiantis mane laimingą, ir aš, gali būti, žinau, kaip mes galėtumėm išsivaduoti.

Nustebęs kalifas paklausė, kaip ji galėtų tai padaryti.

— Žynys, padaręs mus nelaimingus, — tarė ji, — kartą per mėnesį aplanko tuos griuvėsius. Netoli to kambario yra salė. Ten jis su savo draugais paprastai pokylius tada kelia. Dažnai pasiklausydavau, ką jie ten susirinkę kalba. Ten jie pasakojasi apie savo

gudriuosius padarymus; gal tuo metu jis pasako ir tą žodį, kur jūs pamiršot.

— Brangiausia karalaite, — sušuko kalifas, — sakyk, kada jis ateina ir kur ta salė yra!

Pelėda kiek patylėjo ir patylėjusi tarė:

— Prašom nepykti, kad tai galiu padaryti tik su tam tikra sąlyga.

— Sakyk tik, sakyk! — sušuko Kasidas. — Tik liepk, su viskuo sutinku.

— Matote kas: ir aš norėčiau išsivaduoti; o tik tada išsivaduočiau, jei katras iš jūsų pažadėtų man savo ranką ir širdį.

Paskutiniai pelėdos žodžiai didžiai nustebino gužus, ir kalifas davė savo tarnui ženklą, kad išeitų kartu su juo kiek pro duris.

— Didysis viziri, — tarė išėjęs už durų kalifas, — sąlygos negudrios, bet tu, man rodos, galėtum sutikti.

— Ką? — atsakė viziris. — Nori, kad pati, kai sugrįšiu namo, man akis išdraskytų? Be to, aš jau senas. Jūs kas kita: esate jaunas, nevedęs, todėl kur kas labiau tiktų atiduoti ranką jaunai, gražiai karalaitei.

— Tas ir yra, — atsiduso kalifas: — kas tau sakė, kad ji jauna ir graži? Sakyk, kas dera katę maiše!

Dar ilgai jie mėgino vienas antrą perkalbėti, bet galiausiai kalifas, matydamas, kad jo viziris greičiau tiktų gužu likti negu imti pelėdą, nusprendė pats tą sąlygą priimti. Pelėda be galo nudžiugo. Ji pasakė, kad laikiau ateiti jie negalėję, nes, jos nuomone, žyniai turėsiantys susirinkti tą pačią naktį.

Pelėda netrukdama išvedė gužus iš to kambario ir eidama priešais privedė juos ilgais, tamsiais tarpusieniais prie salės, pro kurios apgriuvusią sieną blykstelėjo į akis šviesos spinduliai. Tada pelėda liepė jiems sustoti ir tylėti. Pirštais jie prislinko prie skylutės ir, prikišę nosis, išvydo didelę salę. Salė buvo puikiai išpuošta, o iš šonų stovėjo gražiausios kolonos. Daugybė spalvotų lempų švietė lyg dieną. Vidury salės stovėjo apvalas stalas, nukrautas gardžių gardžiausiais valgiais ir gėrimais.

Aplink stalą buvo patiestas kilimas, ant jo sėdėjo aštuoni vyrai. Tarp jų jie pažino tą patį pirklį, kur buvo jiems pardavęs kerų miltelius. Jo kaimynas paprašė pasipasakoti apie savo naujuosius darbus. Tarp kitko jis nupasakojo ir istoriją apie kalifą ir jo vizirį.

— O kokį žodį tu esi jiems davęs? — paklausė jo kitas žynys.

— Labai sunkų atminti lotynišką žodį *Mutabor*.

V

Išgirdę pro sienos plyšį tą žodį, gužai net pašoko iš džiaugsmo. Savo ilgomis kojornis jie taip greit pasileido bėgti į griuvėsių vartus, jog pelėda vos vos tegalėjo sekti. Ten susijaudinęs kalifas tarė pelėdai:

— Tu išgelbėjai mane ir mano draugą. Už tavo gerą širdį atiduodu tau savo ranką!

Paskui gužai, nusigręžę į rytus, linktelėjo tris kartus savo ilgais kaklais tekančiai už kalnų saulei. „Mutabor!" sušuko jie ir staiga atvirto į žmones; iš didelio džiaugsmo, kad vėl tapo žmonėmis, viešpats ir tarnas, juokdamiesi ir verkdami, apsikabinę vienas antrą bučiavo. Bet kas apsakytų jų nustebimą, kai atsigręžę į užpakalį, jie išvydo gražią, puikiausiai apsitaisiusią moteriškę. Ji šypsodama ištiesė kalifui ranką.

— Jūs jau nebepažįstate savo nakties pelėdos? — tarė ji. Tat buvo ji pati. Pagautas jos gražumo ir skaistumo, sušuko kalifas:

— Kokia didelė mano laimė, kad aš buvau gužu!

Paskui visi trys susitaisė grįžti į Badgadą. Savo drapanose kalifas rado ne tik dėžutę su kerų milteliais, bet ir pinigus. Artimiausiame sodžiuj jis susipirko, kas buvo reikalinga jiems kelionei, ir netrukus visi atvyko prie Bagdado vartų. Pamatę kalifą, miesto gyventojai baisiai nustebo. Visi buvo manę, kad jis kur žuvęs, todėl labai džiaugėsi vėl sulaukę savo mylimojo viešpaties.

O žmonių nekenčiamą Mizrą ir jo tėvą jie suėmė rūmuose abudu kartu. Senį žynį kalifas liepė nuvežti į tą patį griuvėsių kambarį, kur pirma gyveno karalaitė, paversta į pelėdą, ir ten jį pakarti. O sūnui, kur buvo mažiau kaltas, kalifas davė pasirinkti viena iš dvie-

— Mutabor! — sušuko jie

jų: mirti arba pauostyti miltelių. Sūnus pasiskyrė miltelius. Didysis viziris padavė uostyti jam dėžutę, kalifas ištarė kerimąjį žodį ir pavertė jį į gužą. Tada kalifas liepė įleisti jį į geležinę ląstelę ir pakabinti rūmų sode.

Dar ilgai ir laimingai gyveno kalifas Kasidas su savo pačia.

Maloniausios jam valandos visados būdavo tos, kada po pietų ateidavo jo aplankyti didysis viziris. Tada jie dažnai kalbėdavosi apie savo nutikimus, kai lakstė gužais, ir jei kalifas būdavo labai nusiteikęs, tai imdavo rodyti, kaip didysis viziris vaikščiodavo paverstas į gužą. Jis stypsėjo pasipūtęs, nelenkdamas kojų po kambarį, kaleno, mosavo rankomis lyg sparnais ir rodė, kaip viziris, atsisukęs į rytus, linksėjo galvą tardamas „Mu-Mu." Tie rodymai kiekvieną kartą darydavo daug juokų ir džiaugsmo kalifo pačiai ir vaikams. Bet kai kalifas kartais perdaug ilgai kalendavo, linksėdavo ir sakydavo „Mu-Mu", viziris šypsodamas grasydavo pasakysiantis kalifo žmonai, ką jis kalbėjęs už durų apie pelėdą karalaitę.

* * *

Selimas Barukas pabaigė sakyti savo istoriją. Pirkliams labai patiko.

— Kaip dėlto greitai mums praėjo šiandien laikas po pietų! — tarė vienas iš jų, skleisdamas palapinės kilimą. — Pučia vėsus vakaro vėjas; mes galėtumėm dar nemaža nukeliauti.

Jo draugai sutiko; sudėliojo palapines, ir karavanas ėmė žengti tolyn tokioj pat tvarkoj kaip pirma.

Jie keliavo beveik visą naktį. Dieną esti kąršta, o naktis buvo vėsi ir žvaigždėta. Galop jie prijojo patogią vietą, susistatė palapines ir sugulė pasilsėti. Nepažįstamu pirkliai rūpinosi kaip savo brangiausiu svečiu. Vienas davė jam pagalvių, kitas apklotų, trečias vergų patarnauti; žodžiu, jis turėjo visko kaip namie. Kai jie sukilo, jau buvo gana karšta, ir visi nusprendė palaukti čia vakaro. Visi kartu papietavę, vėl susislinko prie vienas kito, ir jaunesnysis pirklys tarė vyresniajam, Akmetui:

— Vakar Selimas Barukas labai paįvairino poilsio laiką, o šiandien ar negalėtumėt to padaryti jūs ir mums papasakoti ką iš savo ilgo gyvenimo, kuris turbūt nepraėjo be visokių atsitikimų, arba pasakyti kokią gražią pasaką.

Akmetas kiek patylėjo, lyg svyruodamas, ar jam sakyti, ar ne, ir ką sakyti. Galop jis tarė:

— Mieli draugai! Jūs buvote šioj mūsų kelionėje geri draugai, Selimas pasirodė taip pat puikus vyras; todėl apsakysiu jums iš savo gyvenimo vieną atsitikimą, kurį pasakoju paprastai labai nenoromis ir ne bet kam: *Istoriją apie vaiduoklių laivą.*

ISTORIJA APIE VAIDUOKLIŲ LAIVĄ

Mano tėvas turėjo Balsoroje nedidelę krautuvėlę. Negyveno jis vargingai, bet ir ne turtingai, ir buvo iš tų žmonių, kurie nelabai mėgsta pradėti naują darbą, kad nenustotų to, ką jau turi. Mano auklėjimu rūpinosi kaip mokėjo ir greit susilaukė iš manęs sau pagalbininko. Kartą, kai buvau jau aštuoniolikos metų, tėvas kažkaip išdrįso pamėginti padaryti didesnę apyvartą ir išsiuntė laivu tūkstantį auksinių, kad jam pripirktų už jūros prekių, matyti, tikėdamas vienu kartu daug pasipelnyti. Išsiuntęs pinigus, jis taip susigraužė iš baimės, kad nenuskęstų laivas ir nepražūtų pinigai, jog iš to apsirgo ir mirė. Netrukus tikrai gavau žinią, kad atsitiko tas, ko jis bijojo: laivas nuėjo į dugną, ir jūra prarijo pinigus. Bet ta nelaimė nepakirto mano jaunos dvasios. Aš parsidaviau visą tėvo palikimą ir, pasiėmęs pinigus, iškeliavau laimės ieškoti svetur. Mane lydėjo tik senas tėvo tarnas, nenorėjęs nuo manes skirtis.

Balsoros uoste sėdom į laivą ir išplaukėm į Indiją. Iš pradžios plaukėme gerai, bet po penkiolikos laimingos kelionės dienų kapitonas mums pranešė, kad būsianti audra. Jis buvo labai susirūpinęs, nes, matyti, per maža žinojo tų vietų kelią, kad ramiai galėtų laukti audros. Jis liepė nuimti visas bures, ir mes ėmėm plaukti labai iš lengvo. Atėjo naktis, giedri ir šalta, ir kapitonas buvo pradėjęs manyti, kad jis apsirikęs, kad audros nebebūsią. Staiga pro mūsų laivą, visai arti, praūžė kitas laivas, jo pirma nebuvom regėję. Nuo laivo dangčio girdėjosi nežmoniškas šaukimas ir džiaugsmingas klyksmas, kuris tokiu baisiu laiku prieš audrą mane didžiai stebino. Kapitonas, stovėjęs arti manęs, išbalo kaip drobė.

— Žuvo mano laivas, — sušuko jis, — mirtis ten plaukia!

Nespėjau dar paklausti kapitono, ką reikštų tie jo baisūs žodžiai, čia atbėgo baimingai šaukdami jūreiviai.

— Matėt jį? — rėkė jie. — Dabar mes žuvę!

Kapitonas liepė balsu kalbėti korano maldas ir pats atsistojo prie vairo. Bet veltui! Bežiūrint pakilo audra, ir nepraėjo valandos, kaip laivas subraškėjo ir sustojo. Tuojau buvo nuleistos laivės, ir lig tik susėdo paskutiniai matrosai, mūsų laivas tuojau nuskendo. Bet dar ne galas buvo mano vargų. Audra vis labiau siuto, laivės negalėjom valdyti. Aš stipriai apkabinau savo senąjį tarną, ir mes prisižadėjom nesiskirti nuo vienas antro. Galų gale ėmė aušti. Bet vos prašvito, vėjas pagavo laivę, kur mes sėdėjom, ir apvertė. Nei vieno jūreivio daugiau nebemačiau. Krisdamas iš laivės taip susitrenkiau, jog buvau nustojęs sąmonės. Atsipeikėjęs pamačiau, kad mane laiko apkabinęs mano ištikimasis tarnas, kuris, pats išsigelbėjęs ant apvirtusios laivės, ištraukė ir mane. Audra buvo nutilusi. Mūsų laivo nieko nebebuvo matyti; bet netoli pastebėjom kitą laivą, į kurį mus nešė vilnys. Kai arčiau priplaukėm, aš pažinau, kad čia buvo tas pats laivas, kur naktį praplaukė mums pro šalį ir padarė tiek išgąsčio mūsų kapitonui. Neapsakoma baimė mane paėmė. Jokio balso negirdėti buvo nuo laivo. Mes priplaukėm visai arti, ėmėm šaukti, rėkti, bet niekas nesirodė. Atsiminus kapitono pranašavimą, kuris gražiausiai išsipildė, man pasidarė dar baisiau. Bet tas laivas buvo vienintelis mūsų išganymas, todėl mes karštai padėkojom pranašui, kad taip stebuklingai mus išgelbėjo.

Nuo laivo priešakio kabėjo ilga virvė. Norėdami ją nutverti, pradėjom irtis artyn rankomis ir kojomis. Galop mums pavyko. Aš dar kartą surikau, bet laive vis buvo tylu. Tada mes ėmėm virve lipti aukštyn; aš, kaip jaunesnis, pirma. Bet kokį baisų daiktą išvydau, užlipęs ant laivo dangčio! Dangčio grindys buvo kraujais paplūdusios; ant jo gulėjo koks dvidešimt ar trisdešimt turkiškai apvilktų lavonų; prie vidurinio stiebo stovėjo žmogus, puikiai aptaisytas, su kalaviju rankoje — matyti, kapitonas. Jo veidas buvo išblyškęs ir baisus, o kaktoje barkšojo įsmeigta vinis, kuria jis buvo prikaltas

Kaktoje barkšojo įsmeigta vinis

prie stiebo; jis buvo irgi negyvas. Siaubas sukaustė man kojas; aš vos galėjau kvėpuoti. Pagaliau užlipo aukštyn ir mano draugas. Ir jį baimė perėmė, kai pamatė baisiais lavonais apverstą dangtį, kur daugiau jokios gyvos dvasios nebuvo. Kas žingsnis žvalgėmės, bijodami, kad nepamatytumėm kokį naują, dar baisesnį daiktą. Bet niekas nesirodė. Be mūsų ir vandenyno, daugiau jokio gyvo daikto! Mes net nedrįsom garsiai kalbėtis iš baimės, kad prikaltasis prie stiebo kapitonas nepažiūrėtų į mus savo baisiomis akimis arba koks kitas lavonas neatsuktų galvos. Pagaliau prišliaužėm prie laiptų, ėjusių nuo dangčio į laivo vidų. Čia mes sustojom ir pasižiūrėjom į viens antrą, nes nei vienas nedrįsom stačiai pasakyti, ką norėjom.

— Viešpatie, — tarė mano ištikimasis tarnas, — čia turėjo atsitikti koks baisus daiktas. Tačiau, tegu visas laivo vidus būna pilnas galvažudžių, aš greičiau sutiksiu jiems pasiduoti, nekaip pasilikti ilgiau tarp tų negyvėlių.

Ir aš galvojau taip pat. Atsidrąsinę pradėjom leistis žemyn. Bet čia taip pat amžina tyla viešpatavo, ir mes tegirdėjome savo pačių žingsnius. Nusileidę sustojom ties kajutės durimis. Pridėjęs ausį prie durų, pasiklausiau, bet negirdėjau nieko. Paskui atidariau. Kambary buvo baisiausia netvarka. Drabužiai, ginklai ir rakandai — viskas buvo suversta į krūvą. Matyti, komanda arba bent kapitonas turėjo neseniai čia girtuokliauti, nes viskas buvo išblaškyta. Toliau mes ėjom dairydamiesi iš kambario į kambarį ir visur radom daug šilko, perlų, cukraus ir kitų vertybių. Regėdamas tiek gėrybės, aš iš karto labai apsidžiaugiau; kadangi laive nebuvo nieko, tad maniau, kad galiu viską pasisavinti; bet Ibrahimas, mano tarnas, pastebėjo, kad dar turbūt toli sausuma, o jos be žmogaus pagalbos negalėsim pasiekti.

Mes pasistiprinom valgiais ir gėrimais, kurių ten radome didelę gausybę, ir vėl išlipom ant dangčio. Bet čia, turint prieš akis tuos baisiuosius lavonus, nuolat šiurpas mus varstė. Norėdami jais nusikratyti, nusprendėm sumėtyti visus į jūrą. Bet kaip mes persigandom, kai pamatėm, kad nei vieno negalime pajudinti iš vietos! Tartum augte priaugę jie gulėjo ant grindų; norint juos pašalinti, būtų

reikėję išlupinėti kiekvieną dangčio lentą skyrium, bet tam darbui neturėjom įrankių. Kapitono taip pat negalima buvo atplėšti nuo stiebo; net kalavijo negalėjom ištraukti iš jo sustingusios rankos. Taip praėjo mums visa diena. Kai pradėjo temti naktis, senajam Ibrahimui leidau atsigulti, o aš pats pasilikau ant dangčio laukdamas, ar nepamatysiu iš kur pagalbos. Bet kai patekėjo mėnuo ir aš iš žvaigždžių apskaičiau, kad turėjo būti kokia vienuolika valandų, mane suėmė toks miegas, jog pats nebesijutau, kaip pavirtau už statinės, stovėjusios ant dangčio. Tiesą sakant, aš buvau greičiau apsvaigęs, nekaip užmigęs, nes aiškiausiai girdėjau jūros siūbavimą, stiebų braškėjimą ir burių ūžimą nuo vėjo. Staiga man pasirodė, kad girdžiu žmonių kalbą ir žingsnius ant dangčio. Aš norėjau atsikelti ir pažiūrėti, bet nematoma galybė sukaustė mano sąnarius. Net akių negalėjau atmerkti. O balsai vis darėsi aiškesni; man rodėsi, kad dangčiu vaikščioja linksmi jūreiviai, kad girdžiu smarkų viršininko balsą, virvių ir burių kilojimą aukštyn ir žemyn. Bet paskui dar labiau užmigau, ir tuomet tegirdėjau ginklų žvangėjimą. Pabudau tik tada, kada saulė jau buvo aukštai ir degino man veidą. Aš nustebęs žvalgiausi aplink save; audra, laivas, negyvėliai ir viskas, ką buvau girdėjęs tą naktį, man atrodė lyg koks sapnas. Pakėlęs akis pamačiau, kad viskas tebebuvo kaip vakar. Negyvėliai tebegulėjo toj pačioj vietoj, ten pat tebebuvo prikaltas prie stiebo kapitonas. Aš pasijuokiau iš savo sapno ir atsikėlęs ėmiau ieškoti tarno.

Jis sėdėjo kajutėj labai susirūpinęs.

— Viešpatie, — tarė jis, kai aš atėjau pas jį, — aš geriau sutikčiau gulėti giliai jūros dugne, negu išbūti dar viena naktį tam užkeiktam laive.

Aš paklausiau, kas taip atsitiko, ir jis man atsakė:

— Numigęs kelias valandas, pabudau ir išgirdau, kad ties mano galva kažkas laksto. Iš karto buvau taręs, kad ten būsite jūs; bet po aukštą lakstė mažiausiai dvidešimt žmonių, ir aš girdėjau jų šūksmą ir riksmą. Pagaliau išgirdau kažką sunkiai einant. Paskui jau nieko nenumaniau. Bet kartais man grįždavo sąmonė, ir aš

tada matydavau, kad tas pats žmogus, kur viršuj prikaltas prie stiebo, sėdi ten, už stalo, dainuoja ir geria; o tas, kur apvilktas skaisčiai raudonais drabužiais ir guli ant grindų netoli jo, sėdėjo šalia ir padėjo jam gerti.

Tą man pasakė mano senasis tarnas.

Galit patikėti, mano draugai, kad aš jaučiausi tada nelabai gerai! Juk čia buvo tiesa, juk aš pats geriausiai girdėjau negyvėlius vaikščiojant! Plaukti su tokia draugija menkas buvo džiaugsmas. Mano Ibrahimas labai susimąstė.

— Dabar atsiminiaul — sušuko jis.

Jo buvo atsiminta maldelė, kurios buvo jį išmokęs jo senelis, žmogus prityręs, daug važinėjęs jūreivis, ir ta turėjo padėti prieš piktąją dvasią ir kerus. Jis sakė, kad tą keistą miegą, kur buvo mus suėmęs, galėtumėm ateinančią naktį nuvaryti, jei karštai kalbėtumėm korano maldas. Tarno sumanymas man labai patiko. Nekantriai laukėm ateinant nakties. Greta kajutės buvo mažas kambariukas, kur mes nutarėm pasislėpti. Duryse padarėm kelias skylutes tokio didumo, kad galėtumėm pro jas matyti visą kajutę, paskui iš vidaus uždarėm gerai duris, o Ibrahimas visose kertėse parašė pranašo vardą. Taip mes pradėjom laukti nakties baisenybių. Buvo turbūt vienuolikta valanda, kada pradėjo mane baisiai imti miegas. Tada man draugas liepė sukalbėti kelias korano maldeles, ir aš tikrai nuvariau miegą. Staiga mums pasirodė, kad viršuj pradeda trinksėti: subraškėjo virvės, ant dangčio pasigirdo žingsniai, ir aiškiai galėjom girdėti kelis balsus. Lyg negyvi sėdėjom kelias minutes, paskui išgirdom kažką leidžiantis laiptais į kajutę. Išgirdęs tai, tarnas ėmė kalbėti maldelę, išmoktą iš jo senelio prieš piktąją dvasią ir kerus:

Ar jūs atskridot šičia iš dangaus,
Ar iš vandens iškilote gilaus,
Ar jūs gyvenat žemės vidury,
Ar viešpataujat pragaro ugny:
Tarnaut Alachui turit tik vienam,
Visokių dvasių viešpačiui aukštam.

Aš, tiesą sakant, maža tikėjausi, kad ta maldelė ką padėtų ir man ant galvos pasišiaušė plaukai, kai atsidarė durys. Įėjo tas aukštas vyras, kurį mačiau prikaltą prie stiebo. Vinis jam tebebuvo kaktoj, bet kalavijas įdėtas į makštį. Paskui jį įėjo dar vienas, ne taip puikiai apsitaisęs; ir tą buvau matęs gulint viršuj. Kapitonas — tai tikrai buvo jis — buvo išblyškęs, veidas buvo apžėlęs didele juoda barzda, kažkokios keistos akys žvalgėsi po visą kambarį. Kai jis ėjo pro mūsų duris, aš galėjau jį matyti visai aiškiai, bet jis, rodos, visai nežiūrėjo į duris, už kurių buvom pasislėpę. Abu susėdo už stalo, stovėjusio vidury kajutės, ir garsiai, lyg bardamies, pradėjo tarp savęs šnekėti nesuprantama kalba. Jie vis garsiau ir garsiau kalbėjo, ir galų gale kapitonas taip trenkė kumščiu per stalą, jog visas kambarys sudrebėjo. Antras, pasiutusiai juokdamasis, pašoko ir davė ženklą kapitonui sekti paskui ji. Kapitonas atsistojo, išsitraukė iš makšties kalaviją, ir abu išėjo iš kambario. Kai jie nuėjo, mes atsidusom lengviau; bet mūsų baimė dar ilgai negalėjo pasibaigti. Ant dangčio vis didėjo triukšmas. Pasigirdo skubus lakstymas šen ir ten, riksmas, juokai ir staugimas. Galop pakilo tikras pragariškas ūžimas, ginklų žvangėjimas ir toks klyksmas, jog mes manėm, kad dangtis su visomis savo burėmis nukris ant mūsų. Bet staiga — vėl didžiausia tyla. Kai mes po daug valandų išdrįsom užlipti į viršų, viską teberadom toj pačioj vietoj; nei vienas negyvėlis negulėjo kitaip, kaip pirma.

Taip išbuvom tam laive kelias dienas. Jis plaukė vis į rytus į tą pusę, kur, mano apskaitymu, turėjo būti žemė. Bet jei dieną jis nuplaukdavo daug mylių, tai naktį, matyti, visada grįždavo atgal, nes, kai patekėdavo saulė, mes vis būdavom toj pačioj vietoj. Kitaip negalėjo būti: negyvėliai kiekvieną naktį turėjo visomis burėmis plaukti atgal. Kad negalėtų važiuoti atgal, mes nuėmėm vakare visas bures ir padarėm tą, ką buvom padarę vakar prie kajutės durų: parašėm ant pergamento pranašo vardą ir senelio maldelę ir pririšom prie suvyniotų burių. Drebėdami pradėjom laukti savo kambariuke, kas bus toliau. Piktoji dvasia šį kartą siuto, rodos, dar baisiau; bet rytą burės tebebuvo susuktos, kaip mes jas palikom.

Paprašiau jo patarimo

Kitą visą dieną tiek tebuvom užtiesę burių, kiek reikėjo, kad laivas galėtų iš lengvo plaukti tolyn. Tokiu būdu per penkias dienas nusivarėm gerokai kelio.

Galų gale, šeštos dienos rytą, visai netoli išvydom žemę ir padėkojom Alachui ir jo pranašui už stebuklingą išgelbėjimą. Tą dieną ir kitą naktį plaukėm arti krašto, o septintą rytą pamatėm netolimais miestą. Vargais negalais nuleidom į vandenį inkarą, jis tuojau pasiekė žemę, nusikėlėm mažą laivelę, gulėjusią ant dangčio, ir iš visų jėgų pradėjom irtis į miestą. Prie miesto vartų pasiklausėm, kaip vadinasi tas miestas, ir sužinojom, kad tai Indijos miestas, netoli tos vietos, kur pirma buvau norėjęs keliauti. Mes nuėjom į karavansarajų[1] ir pasistiprinom po savo sunkios kelionės. Ten aš pradėjau teirautis, ar nebūtų čia išmintingo žmogaus, duodamas šeimininkui suprasti, kad norėčiau tokio, kurs moka truputį burti. Jis mane nuvedė į tolimą gatvelę, prie menkų namelių, pabarškino ir pasakė, kad aš klausčiau Mulėjaus.

[1] Karavansarajus — vieta, kur apsistoja karavanai. *Vert.*

Mane sutiko senas žmogelis žila barzda ir ilga nosim ir paklausė, ko man reikia. Tai buvo pats Mulėjus. Aš apsakiau savo visus nutikimus ir paprašiau jo patarimo, ką man daryti, kad galėčiau nuimti nuo laivo negyvėlius. Jis man atsakė, kad laivo žmonės turi būti užkerėti už kokią nuodėmę prieš jūrą; kerai, manė jis, išnyktų, jei jie būtų išnešti į žemę; tai galėtum padaryti, jei išlaužtum lentas, ant kurių jie guli. Paskui jis pridėjo, jog teisybė reikalaujanti, kad laivas su visa gėrybe būtų mano, nes aš jį radęs; bet aš apie tai turėjęs niekam nesakyti ir iš to turto jam mažą dalelę paskirti; už tai jis su savo vergais padėsiantis man nuimti negyvėlius. Aš pažadėjau jį gausiai apdovanoti, ir su penkiais vergais, pasiėmusiais kirvius ir pjūklus, išėjom į laivą. Kely žynys Mulėjus pagyrė mūsų sumanymą apvynioti bures korano žodžiais; jis sakė, kad tai buvęs vienintelis būdas išsigelbėti.

Dar buvo gana anksti, kai mes atvykom į laivą. Tuojau šokom visi prie darbo, ir po valandos keturi negyvėliai jau gulėjo laivėje. Vieni vergai turėjo nuvežti juos ant kranto ir ten įkasti į žemę. Sugrįžę jie papasakojo, kad negyvėlių nereikėję kasti, nes jie subyrėję į pelenus, kaip tik juos padėję žemėj. Mes toliau varėm darbą, ir iki vakaro visi negyvėliai buvo nuvežti ant žemės. Galop ant dangčio beliko tik tas, kur buvo prikaltas prie stiebo. Veltui traukėm vinį iš rąsto: jokia galybė negalėjo nei iš vietos jos pajudinti. Aš nebeišmaniau, ką daryti; negalėjai juk kirsti visą stiebą ir gabenti paskui į krantą. Bet iš tos bėdos išvadavo Mulėjus. Jis liepė vergui greitai priplaukti prie kranto ir atvežti puodą žemių. Kai puodas buvo atvežtas, žynys pasakė kažkokius paslaptingus žodžius ir išbėrė žemes negyvėliui ant galvos. Negyvėlis tuojau pramerkė akis ir giliai atsiduso, o ant kaktos iš žaizdos nuo vinies pasirodė kraujas. Dabar be jokio vargo ištraukėm vinį, ir kapitonas krito vienam vergui į rankas.

— Kas čia mane atvežė? — paklausė jis truputį atsigavęs. Mulėjus parodė į mane, ir aš priėjau prie jo.

— Dėkui tau, nepažįstamas žmogau, tu išgelbėjai mane iš ilgų kančių. Jau penkios dešimtys metų plauko mano kūnas šiomis

— Prieš penkias dešimtis metų aš buvau visų gerbiamas žmogus

vilnimis, o mano vėlė kiekvieną naktį turi grįžti į jį. Bet dabar mano galva palietė žemę, ir aš galiu eiti pas savo tėvus.

Aš paprašiau jo apsakyti, kaip jis atsidūrė tokioj baisioj nelaimėj, ir jis tarė:

— Prieš penkias dešimtis metų aš buvau visų gerbiamas žmogus ir gyvenau Alžyro mieste. Trokšdamas greitai pralobti, įsitaisiau laivą ir pasidariau jūros plėšiku. Aš tą darbą variau jau kelerius metus. Kartą nuo Zantės salos paėmiau į laivą dervišą[1], norėjusį keliauti dykai. Aš ir mano draugai buvom nedori žmonės ir negerbėm to žmogaus šventumo; aš dar visokius juokus iš jo dariau. O kada kartą jis man prikišo mano piktą gyvenimą, naktį kajutėj, kai aš su savo vairininku daug buvau išgėręs, mane paėmė rūstybė. Siusdamas iš piktumo, kad dervišas drįso man pasakyti tai, ko nebūčiau leidęs pasakyti nei vienam sultonui, užlipau ant denio ir įsmeigiau jam į krūtinę savo peilį. Mirdamas dervišas pra-

[1] Dervišas — elgetaujantis musulmonų vienuolis. *Vert.*

keikė mane ir mano žmones sakydamas, kad mes negalėsim nei mirti, nei gyventi tol, kol nepadėsim savo galvos ant žemės. Dervišas mirė, ir mes jį išmetėm į jūrą, pasijuokę iš jo grasinimų. Bet jo žodžiai net tą pačią naktį išsipildė. Dalis mano jūreivių sukilo prieš mane. Kova buvo baisi, mano šalininkai buvo apgalėti, o aš prikaltas prie stiebo. Bet ir sukilėliai žuvo nuo žaizdų, ir mano laivas pavirto vienu dideliu kapu. Man akys irgi pradėjo temti, nustojau kvėpuoti ir maniau, kad mirsiu. Bet aš apsvaigęs tebuvau. Kitą naktį, tuo metu, kada įmetėm dervišą į jūrą, aš ir mano draugai atgijom; mes vėl buvom gyvi, bet galėjom daryti ir kalbėti tik tą, ką buvom darę ir kalbėję aną naktį. Taip mes plaukom jau penkios dešimtys metų, negalėdami nei gyventi, nei mirti; ir tikrai, kaip mes galėjom pasiekti žemę? Su neapsakomu džiaugsmu visados plaukdavom visomis burėmis prieš audrą, tikėdamiesi susikulti pagaliau į uolą ir paguldyti savo nuvargusias galvas jūros dugne. Tas mums nepavykdavo. Bet dabar aš mirsiu. Dar kartą sakau tau dėkui, nepažįstamas išgelbėtojau! Jei turtas gali tave atlyginti, tai imk mano laivą kaip mano dėkingumo ženklą!

Vos pasakė tuos žodžius, kapitonas nuleido galvą ir mirė. Ir jis, kaip ir jo draugai, tuojau pavirto į dulkes. Mes susėmėm jas į skrynutę ir užkasėm ant kranto. Paskui aš pasisamdžiau iš miesto darbininkų, ir tie sutaisė mano laivą. Pelningai išmainęs buvusias laive prekes į kitas, pasisamdžiau jūrevių, gausiai apdovanojau savo geradarį Mulėjų ir išplaukiau į savo tėvynę. Norėdamas išpardavinėti prekes, stojau prie kiekvienos didesnės salos ir miesto, todėl padariau nemažą linkį. Bet pranašas laimino mane. Dvejiems metams praėjus aš parplaukiau į Balsorą, turėdamas du kartus daugiau turto, negu buvo palikęs miręs kapitonas. Mano piliečiai stebėjosi mano turtais ir mano laime ir neabejojo, kad aš buvau radęs garsiojo keliauninko Sindbado[1] deimanto slėnį. Jų klaidingos nuomonės aš neatitaisiau, ir nuo to laiko visi Balsoros jaunikaičiai, vos sulaukę

[1] Vienas iš svarbiausiųjų veikėjų arabų pasakose „Tūkstantis ir viena naktis". *Vert.*

aštuoniolikos metų, keliauja į platųjį pasaulį ieškoti tokios laimės kaip mano. O aš gyvenu gražiai ir ramiai ir kas penkeri metai keliauju į Meką padėkoti Viešpačiui šventoj vietoj už jo malones ir pasimelsti už kapitoną ir jo žmones, kad jis juos priimtų į savo rojų.

* * *

Kitą dieną karavanas varė savo kelionę be kliūčių. Kai pirkliai sustoję pasilsėjo, Selimas prakalbino jauniausiąjį pirklį Mulėjų:

— Jūs, žinoma, esate visų jauniausias; jūs visados linksmas ir turbūt mokate kokią gražią, įdomią istoriją. Apsakykit mums ją, kad po dienos karščio ji mus atgaivintų!

— Aš gal ir papasakočiau ką jums, — atsakė Mulėjus, — gal ir mokėčiau kuo palinksminti, bet jaunam nedera lįsti senesniems už akių; čia mano vyresnieji draugai turi pirmenybę. Zaleikas visados toks nuliūdęs ir tyli: ar jis nepapasakotų, kas jo gyvenimą padarė tokį nelinksmą. Gal mes galėsim palengvinti jo sielvartą, jei jis jo turi; juk mes noriai padedam kiekvienam žmogui, kad ir ne mūsų tikėjimo.

Pakalbintas Mulėjaus žmogus buvo pirklys, graikas, vidutinio amžiaus vyras, gražus ir tvirtas, bet labai nuliūdęs. Nors jis buvo kreivatikis (ne musulmonas), bet savo pasielgimu ir darbais įgijo visų kelionės draugų pagarbą ir pasitikėjimą. Jis, tiesą sakant, vieną ranką teturėjo, ir kai kurie draugai manė, kad tos rankos netekimas jį padaręs tokį paniurusį.

Į atvirą Mulėjaus klausimą Zaleikas atsakė:

— Jūsų pasitikėjimas mane labai džiugina. Aš neturiu jokio sielvarto, bent tokio, kurį galėtumėt man palengvinti. Bet kadangi Mulėjus man, rodos, prikišo, kad aš esu nuliūdęs, tai aš jums papasakosiu šį tą, kas galėtų pateisinti, jei aš liūdnesnis už kitus. Matote, kad aš neturiu kairės rankos. Jos neturiu ne nuo gimimo — jos netekau baisiausiose mano gyvenimo dienose. Ar aš turiu priežasties būti nuo to laiko labiau nuliūdęs, kaip man reikėtų, arba aš neturiu tiesos, galėsite jūs spręsti išklausę *Istoriją apie nukirstąją ranką.*

ISTORIJA APIE NUKIRSTĄJĄ RANKĄ

Aš gimiau Konstantinopoly. Mano tėvas buvo dragomanu[1] prie turkų vyriausybės ir, be to, varė nemažą prekybą kvepalais ir šilkais. Jis man davė gerą mokslą; pirma pats mokė, paskui tą darbą buvo pavedęs vienam mūsų kunigui. Iš pradžios norėjo išmokyti mane pirkliu; bet pamatęs, kad aš geresnės galvos, nekaip tikėjosi, nusprendė, patariamas draugų, leisti mane mokytis gydytoju, nes gydytojas, jei jis nusimano daugiau už paprastą šundaktarį, gali Konstantinopoly imti daug pinigų. Į mūsų namus ateidavo daug frankų[2], ir vienas iš jų prikalbėjo tėvą leisti mane į jo tėvynę, į Paryžiaus miestą, kur tokių dalykų moką dovanai ir labai gerai; jis žadėjo važiuodamas namo mane pasiimti ir dykai nusivežti su savim. Mano tėvas jaunas taip pat buvo daug keliavęs ir sutiko mane leisti. Aš begal džiaugiausi, kad gausiu pamatyti nepažįstamų šalių, ir negalėjau sulaukti tos valandos, kada turėjom sėsti į laivą. Pagaliau frankas pabaigė savo reikalus ir ėmė rengtis į kelionę. Tą vakarą prieš kelionę tėvas nusivedė mane į miegamąjį. Ten aš pamačiau padėtus ant stalo puikius drabužius ir ginklus. Bet labiausiai traukė mano akis didelė krūva aukso. Lig tol niekuomet jo tiek daug nebuvau matęs. Apkabino mane tėvas ir tarė: „Štai, sūneli, aš tau prirengiau kelionei drabužius. Tie ginklai tavo; jie tie patys, kuriuos man buvo užkabinęs mano senelis, kai aš keliavau iš tėvynės. Žinau, kad moki juos valdyti; tik atsimink, tevartok juos tada, kada tave kas užpuls, o tuomet kirsk nesigailėdamas! Mano turtai nedideli; aš padalinau juos į tris dalis; viena iš jų tavo, antra bus man gyventi, o trečia skiriama juodai dienai — ja galėsi pasinaudoti sunkioj gyvenimo valandoj." Po tų žodžių tėvo akyse pasirodė ašaros, gal iš nujautimo, nes daugiau jo niekuomet neberegėjau.

Kelionė pasisekė gerai. Greit atvykome į frankų žemę ir po

---

[1] Dragomanas — vertėjas. *Vert.*

[2] Rytuose frankais vadinami prancūzai ir dažnai visos Vakarų Europos tautos. *Vert.*

šešių dienų atvažiavome į didelį miestą, Paryžių. Čia tas frankas, mano draugas, pasamdė man kambarį ir patarė per daug nemėtyti pinigų. Iš viso aš turėjau du tūkstančius talerių. Išgyvenau tame mieste trejus metus ir išmokau, ką turi mokėti geras gydytojas. Bet pameluočiau sakydamas, kad man ten buvo smagu gyventi; nepatiko man to krašto žmonių papročiai ir nedaug teturėjau gerų draugų.

Buvau labai pasiilgęs savo tėvynės. Per visą tą laiką nieko nebuvau girdėjęs apie savo tėvą, todėl labai apsidžiaugiau, kai pasitaikė gera proga grįžti namo.

Tuomet iš frankų žemės važiavo pasiuntinys į aukštąją Portą[1]. Aš gavau gydytojo vietą prie pasiuntinio palydovų ir vėl laimingai atvažiavau į Stambulą[2]. Bet tėvo namus radau uždarytus, ir, pamatę mane, kaimynai pasakė, kad tėvas miręs prieš du mėnesius. Kunigas, kur mane jauną mokė, atnešė raktą. Kaip nejauku man buvo tuose tuščiuose namuose! Viską radau taip, kaip buvo tėvo palikta, tik trūko aukso, kur man ketino jis palikti. Apie tai paklausiau kunigo, tas man pasakė: „Jūsų tėvas buvo šventas žmogus; mirdamas visą auksą užrašė bažnyčiai." Tai man buvo ir paliko nesuprantama. Bet ką aš galėjau daryti? Turėjau džiaugtis, kad namai ir kitas turtas nebuvo taip pat paskirti bažnyčiai. Tai buvo pirma mane ištikusi nelaimė. Bet nuo to laiko krito smūgis po smūgio. Išgarsėti dideliu daktaru negalėjau, nes gėdinausi labai skelbtis iš baimės, kad neapšauktų manęs rinkos pagyru, ir visur trūko tėvo rekomendacijos; jei jis tebebūtų gyvas buvęs, būtų mane įvedęs į turtingiausius ir žinomiausius namus, kuriems dabar nerūpėjo nelaimingas Zaleikas. Tėvo prekių negalėjau niekur iškišti, nes po jo mirties seni pirkliai iškriko, o naujų rasti ne taip lengva. Kartą, kai nuliūdęs galvojau apie savo sunkų padėjimą, atsiminiau, kad frankų žemėj dažnai matydavau mūsų krašto žmonių, kurie, atsivežę savo prekių, labai pelningai pardavinėdavo jų miestų rinkose. Ilgai negalvodamas, nusprendžiau išbandyti laimės prekyboj. Parsida-

[1] Porta vadinasi turkų vyriausybė. *Vert.*

[2] Taip vadina turkiškai Konstantinopolį. *Vert*

viau tėvo namus, pusę pinigų padėjau pas ištikimą draugą, o už kitą pusę prisipirkau to, ko frankai savo neturi, kaip antai: šalikų, šilkų, tepalų ir kvepalų, sėdau į laivą ir tokiu būdu antrą kartą iškeliavau į frankų žemę. Lig tik Dardanelų rūmai pasiliko užpakaly, man pradėjo vėl klotis. Mūsų kelionė buvo trumpa ir laiminga. Atvykęs važiavau per mažus ir didelius frankų miestus ir visur radau savo prekėms gerų pirkėjų. Mano draugas iš Stambulo siuntinėjo vis naujų prekių, ir mano lobis augo kasdien. Kai aš prasikūriau tiek, jog galėjau padaryti didesnę apyvartą, su savo prekėmis nuvažiavau į Italiją. Bet čia turiu pasakyti, kas man dar nemažą pelną duodavo: tai mano daktaravimas. Kai atvykdavau į kurį miestą, pasiskelbdavau, kad atvažiavęs garsus daktaras graikas, ir savo balzamu ir vaistais tikrai nemaža pelnydavau cechinų. Taip pagaliau atsikrausčiau į Florencijos miestą, į Italiją. Ketinau užtrukti tam mieste ilgiau, iš dalies dėl to, kad jis man patiko, iš dalies dėl to, kad norėjau atsilsėti, nes buvau pavargęs nuo tų visų kelionių. Nusisamdžiau krautuvę, o netoli jos, vienam viešbuty, du gražius kambarius su balkonu. Paskui liepiau paskelbti, kur sustojo naujas daktaras ir pirklys. Vos atidariau krautuvę, tuojau pradėjo plaukti pirkėjai, ir nors kainos buvo didokos, bet pardavinėjau daugiau už kitus, nes mokėjau įkalbėti ir įtikti pirkėjams. Taip išgyvenau Florencijoj laimingai arti savaitės. Kartą vakare, norėdamas jau daryti krautuvę, savo papratimu pradėjau dėstyti ir tvarkyti vaistų buteliukus ir vienam mažam buteliuke radau raštelį, kurio, kiek atsimenu, ten nebuvau padėjęs. Atskleidžiau popierėlį ir radau ten pakvietimą ateiti tą naktį lygiai dvyliktą valandą ant tilto, kuris vadinasi Ponte vecchio[1]. Ilgai laužiau galvą, kas toks galėtų mane kviesti. Nepažinojau Florencijoj nei vieno žmogaus ir nusprendžiau, kad mane nori slapta nuvesti prie kokio ligonio, o tas man ne kartą buvo atsitikę. Kiek pasvarstęs, nutariau eiti, bet dėl atsargumo pasiėmiau kalaviją, kur man buvo palikęs tėvas.

Apie vidunaktį jau buvau ant Ponte vecchio. Ant tilto nebuvo nieko. Nusprendžiau laukti, ligi ateis tas, kur mane šaukė. Naktis

[1] Itališkai — senasis tiltas. *Vert.*

Išvydau priešais aukštą žmogų, visą susisukusį raudonu apsiaustu

buvo šalta; švietė giedras mėnuo, ir aš ėmiau žiūrėti į Arno vilnis, toli blizgančias mėnesienoj. Miesto bažnyčių bokštai išmušė dvylika valandų. Pakėliau galvą ir išvydau priešais aukštą žmogų, visą susisukusį raudonu apsiaustu, kurio vienu krašteliu buvo pridengęs veidą.

Iš karto truputį nusigandau, nes jis visai netikėtai atsirado man užpakaly, bet vėl greit atsigavau ir tariau jam:

— Jei jūs mane čia šaukėte, tai prašom pasakyti, kam aš reikalingas!

Raudonasis apsiaustas atsigręžė ir tarė:

— Sek paskui mane!

Vis dėlto man buvo nejauku eiti vienam su tuo nepažįstamu žmogum. Sustojau ir tariau:

— Ne, pasakyk sveikas pirma, kur eiti. Ar negalėtum parodyti savo veido, kad matyčiau, ar jūs neturite galvoj piktų norų.

Bet Raudonasis, matyt, nenorėjo manęs nė klausyti.

— Jei tu nenori, Zaleikai, tai likis! — atsakė jis ir nuėjo toliau. Aš baisiai supykau ir riktelėjau:

— Jūs manote, kad aš leisiu kiekvienam mulkiui vedžioti save už nosies ir dovanai lauksiu tokią šaltą naktį?

Greit privijęs nutvėriau jį už apsiausto ir dar garsiau surikau, spausdamas kita ranka kalaviją. Bet apsiaustas liko mano rankoje, o nepažįstamas dingo už artimiausio kampo. Mano piktumas po truputį praėjo; man buvo likęs jo apsiaustas, tas turėjo viską išaiškinti. Aš apsisiaučiau ir nuėjau savu keliu namo. Vos paėjau šimtą žingsnių, kažkas prisiartino prie manęs ir šnipštelėjo frankiškai į ausį:

— Saugokis, grafai, šiąnakt nieko negalima padaryti!

Kai apsigręžiau, jau jis buvo pabėgęs, ir tik lekiantį sienomis jo šešėlį temačiau. Supratau, kad tie žodžiai buvo sakyti apsiaustui, o ne man, bet ir tai nieko nepaaiškino. Kitą dieną ėmiau galvoti, ką man daryti. Iš pradžių buvau manęs apgarsinti, kad tą apsiaustą aš radau; bet nepažįstamas galėjo jį gauti per kitą žmogų, ir aš vis tiek nebūčiau nieko sužinojęs. Galvodamas apie tai, aš geriau įsižiūrėjau į apsiaustą. Jis buvo pasiūtas iš skaisčiai raudonos spalvos storo Genujos aksomo, apvadžiotas astrachaniniais kailiais ir išsiuvinėtas auksu. Besigrožėjant apsiaustu, man atėjo į galvą viena gera mintis, ir ją pasiryžau įvykdyti. Nunešiau jį į krautuvę ir pakabinau parduoti, bet kainą padėjau tokią brangią, jog nesitikėjau, kad gaučiau jam pirkėją. Mano tikslas buvo gerai įsižiūrėti į akis kiek-

vienam, kas ateis derėti to apsiausto. Juk iš tūkstančio būčiau pažinęs tą žmogų, kurį mačiau, nors trumpai, bet aiškiai, kai nutraukiau jam apsiaustą. Atsirado daug norinčių pirkti apsiaustą, jo nepaprastas gražumas viliojo kiekvieno akį, bet nei vienas nebuvo panašus į nepažįstamą ir nei vienas nenorėjo mokėti padėtos kainos, du šimtus cechinų. Be to, mane stebino tai, jog tokio apsiausto niekas nematęs; visi mano paklausti tvirtino, kad drabužio tokio puikaus audeklo ir dailaus darbo niekuomet netekę Florencijoj regėti.

Prievakary atėjo pas mane jaunas vyrukas; jis dažnai iš manęs pirkdavo. Net tą pačią dieną derėjo apsiaustą ir buvo daug įvaręs už jį. Tėškė jis dabar maišiuką su pinigais ant stalo ir sušuko:

— Zaleikai, noriu turėti tavo apsiaustą, nors paskui dėl to tektų elgetauti.

Ir ėmė skaityti pinigus. Aš labai svyravau: juk buvau iškabinęs apsiaustą tik tam, kad pritraukčiau savo nepažįstamą, o dabar atsirado jaunas kvailys ir moka nežmonišką kainą. Ką turėjau daryti? Pagaliau atidaviau, nes tai buvo iš kitos pusės man geras atlyginimas už nakties kelionę. Jaunikaitis užsimetė ant pečių apsiaustą ir išėjo. Eidamas nuo slenksčio atsigręžė, nutraukė popierėlį, prisegtą prie apsiausto, metė man ir tarė: „Čia, Zaleikai, kažkas toks, kas, matyti, nepriklauso prie apsiausto." Aš neskubindamas pakėliau popierėlį ir radau parašyta šiuos žodžius: „Šiandie naktį tą pačią valandą atnešk apsiaustą ant P o n t e v e c c h i o. Gausi keturis šimtus cechinų!" Aš stovėjau lyg perkūno trenktas. Vadinas, nepasiekiau, ko norėjau, ir tokį pelną paleidau iš nagų! Bet neilgai galvojęs, nutvėriau tuos du šimtus cechinų, išbėgau iš krautuvės, pasivijau pirkėją ir sakau: „Atsiimk pinigus, grąžink apsiaustą, jokiu būdu negaliu parduoti." Iš karto jis manė, kad aš juokiuosi. Bet kai pamatė, kad kalbu rimtai, pasipiktino mano reikalavimu, išvadino mane kvailiu, ir pagaliau mes susipešėm. Bet aš buvau laimingesnis, išplėšiau jam apsiaustą ir jau buvau su juo bebėgantis, tik jaunikaitis pašaukė į pagalbą policiją ir nutempė mane į teismą. Teisėjas buvo labai nustebintas jo skundu ir nuteisė atiduoti apsiaustą mano priešininkui. Tada aš jam žadėjau dvidešimt, penkiasdešimt,

aštuoniasdešimt, net šimtą pridėti cechinų prie jo dviejų šimtų, jei jis grąžintų apsiaustą. Ko negalėjo padaryti mano prašymai, tai padarė mano auksas. Jis paėmė iš manęs cechinus, o aš gavau apsiaustą ir labai džiaugiausi, nors už tai visoj Florencijoj buvau apšauktas bepročiu. Bet žmonių nuomonė man nerūpėjo: juk aš geriau žinojau, kad iš to pelnysiu.

Nekantriai laukiau nakties. Paskirtu laiku, su apsiaustu po pažastim, jau buvau ant tilto. Numušė varpas paskutinį kartą, ir iš tamsos priėjo prie manęs kažkokia žmogystė. Tai buvo, be abejo, vakarykštis nepažįstamas.

— Turi apsiaustą? — paklausė jis manęs.

— Turiu, — atsakiau, — bet jis man pačiam atsiėjo šimtą cechinų.

— Aš tai žinau, — tarė jis, — žiūrėk, čia keturi šimtai.

Jis priėjo kartu su manim prie plačių tilto turėklų ir ėmė skaityti auksinius. Buvo lygiai keturi šimtai. Gražiai jie žibėjo mėnesio šviesoj ir džiugino mano širdį. Dieve! Ji nejautė, kad tai buvo paskutinis jos džiaugsmas. Susidėjau pinigus į kišenę ir tik norėjau labiau įsižiūrėti į gerąjį nepažįstamą, bet jo veidas buvo apdengtas kauke, iš po kurios žibėjo baisios juodos akys.

— Dėkui už jūsų gerumą, — tariau aš jam, — gal būčiau jums dabar kuo reikalingas? Bet aš iš anksto pasakau, kad tai neturi būti kas pikta.

— Nereikalingas jūsų rūpestis, — atsakė jis, traukdamas ant pečių apsiaustą. — Man reikalinga gydytojo pagalba, tik ne gyvam, bet mirusiam.

— Kaip tai gali būti? — atsiliepiau nustebęs.

— Atvažiavau aš čia su seseria iš tolimo krašto, — ėmė jis pasakoti, duodamas tuo laiku ženklą sekti paskui jį, — ir gyvenau su ja pas vieną mano draugą. Vakar mano sesuo apsirgusi staiga numirė, ir giminės nori ją rytoj laidoti. Bet mūsų namų senu papročiu visi turi būti laidojami tėvų kape; kurie yra mirę svetimuose kraštuose, taip pat ten guli išbalzamuoti. Todėl jos kūną atiduodu savo giminėms, o tėvui parvešiu bent jo dukters galvą, kad jis dar kartą galėtų į ją pasižiūrėti.

Nors tas paprotys pjaustyti artimiesiems žmonėms galvas man pasirodė baisus, bet, bijodamas įžeisti nepažįstamą, nieko į tai nedrįsau jam atsakyti. Aš pasakiau, kad numirėlius balzamuoti moku, ir sutikau eiti prie numirusios. Bet vis dėlto negalėjau susilaikyti nepaklausęs, kodėl visa tai turi būti atlikta taip paslaptingai ir nakties metu. Jis atsakė, kad jo giminės, kurie galvos kirtimą laiko žiauriu daiktu, dieną neleistų to padaryti, bet kai galva būsianti jau nupjauta, jie nieko nebegalėsiantys pasakyti. Jis, girdi, ir pats galėtų atnešti man galvą, bet brolio jausmai neleidžiantys jam jos kirsti.

Tuo laiku priėjome didelius gražius namus. Mano vadovas nėjo pro didžiules namų duris, iš priešais, bet, pasukęs už kertės, įvedė mane pro mažas dureles, o tas jis paskui atsargiai uždarė. Toliau patamsy ėmėm lipti siaurais suktiniais laiptais aukštyn. Pagaliau prilipom apytamsį koridorių, iš kurio įėjome į kambarį, apšviestą kabančia palubėj lempa.

Tam kambary stovėjo lova, kur gulėjo lavonas. Nepažįstamas nusigręžė, lyg norėdamas paslėpti ašaras. Jis parodė man lovą, liepė gerai ir greit atlikti darbą ir vėl išėjo pro duris.

Išsiėmiau peilius, juos visuomet, kaip gydytojas, nešiodavau su savim, ir prisiartinau prie lavono. Lavono buvo matyti tik galva, bet ji buvo tokia graži, jog man iš gailesčio širdį suspaudė. Juodi ilgi plaukai gulėjo palaidi ant lovos krašto, veidas buvo išblyškęs, akys užmerktos. Pirma aprėžiau vietą, kur turėjau pjauti, kaip daro gydytojai, kirsdami žmogui kurį sąnarį. Paskui paėmiau aštriausią peilį ir vienu patraukimu perpjoviau gerklę. Bet kaip išsigandau! Numirėlė atmerkė akis ir vėl greit užsimerkė; giliai atsiduso ir tik dabar, matyti, mirė. Tuo pačiu laiku švirkštelėjo į mane iš žaizdos šiltas kraujas. Pasimačiau nužudęs tą nelaimingą moteriškę! Nebegalėjo būti jokios pagalbos nuo tokios žaizdos. Valandėlę stovėjau lyg apsvaigęs. Raudonasis apsiaustas mane apgavo arba jo sesuo buvo tik apalpusi. Antras spėjimas man rodės tikresnis. Bet nedrįsau sakyti mirusios broliui, kad ji galėjo išlikti gyva, jei aš būčiau ne taip giliai leidęs peilį. Man beliko visiškai atpjauti galvą. Tuo tarpu mirštančioji dar kartą suvaitojo, pasikratė ir numirė. Tada pagavo mane siaubas, ir šokau bėgti iš kambario. Bet koridorius

Nepažįstamas nusigręžė, lyg norėdamas paslėpti ašaras

buvo tamsus, lempa ten nebedegė, o mano vadovas kažkur buvo dingęs. Grabinėdamas pagal sieną, ėmiau slinkti patamsy ir pagaliau pasiekiau laiptus. Griuvinėdamas ir slidinėdamas nusileidau žemyn.

Apačioje irgi nebuvo jokio žmogaus, durys buvo praviros, ir šiek tiek atsigavau, kai išbėgau į gatvę. Neatsimenu, kaip aš, vejamas baimės, parbėgau namo, kritau į lovą ir apsidėjau pagalviais, norėdamas pasislėpti nuo tos baisybės, kurią buvau padaręs. Užmigti negalėjau visą naktį. Tik rytą kiek atsipeikėjau ir pradėjau galvoti, ką turiu daryti. Man rodėsi, kad tas žmogus, įpainiojęs mane į tą prakeiktą darbą, nenorės manęs išduoti. Nusprendžiau tuojau eiti į krautuvę ir pradėti darbą, lyg nieko nebūtų atsitikę. Bet

čia pastebėjau vieną dalyką, didinusį mano bėdą. Pasigedau kepurės, diržo ir savo peilių ir nežinojau, ar tuos daiktus buvau palikęs kambary, pas tą numirėlę, ar juos pametęs bėgdamas kely. Bet man rodėsi, kad aš juos ten buvau užmiršęs kambary. Dabar lengviau galėjo mane susekti ir palaikyti žmogžudžiu!

Paprastu laiku atidariau savo krautuvę. Pas mane atėjo mano kaimynas, jis kiekvieną dieną ateidavo į krautuvę su manim pasikalbėti.

— Ką jūs pasakysite apie baisų šios nakties atsitikimą? — tarė jis.

Apsimečiau nieko nežinantis.

— Kaip, jūs nežinote to, apie ką kalba visas miestas? Nežinote jūs, kad puikiausia Florencijos gėlė, gubernatoriaus duktė Bianka, šią naktį nužudyta? A! aš mačiau, kaip ji dar vakar tokia linksma važiavo su savo jaunikiu gatve. Juk šiandien būtų buvusios jų vestuvės!

Kiekvienas kaimyno žodis varstė man širdį. Ir kiekvienas pirkėjas pasakojo man tą atsitikimą, ir visuomet vienas už kitą baisiau; tačiau nei vienas nemokėjo papasakoti taip baisiai, kaip aš pats mačiau. Apie pietus į krautuvę įėjo žandaras ir paprašė manęs prašalinti žmones.

— Sinjore Zaleikai, — tarė jis imdamas daiktus, kur buvau pasigedęs, — tie daiktai jūsų?

Ėmiau galvoti, ar čia prisipažinti, ar čia ne. Bet pamatęs pro praviras duris savo šeimininką ir kelis pažįstamus, galėjusius mane išduoti, nusprendžiau nesunkinti savo bėdos melu ir pasakiau, kad jie mano. Žandaras liepė eiti su juo ir mane privedė prie didelių namų; tai buvo kalėjimas. Ten man parodė vietą, kur turėjau sėdėti ligi teismo.

Mano padėjimas buvo baisus, kai aš vienas ėmiau apie jį galvoti. Mintis, kad aš nužudžiau žmogų, nors nežinodamas, neapsakomai mane kankino. Be to, aš negalėjau nuo savęs paslėpti, kad auksas aptemdė mano jausmus; kitaip nebūčiau taip lengvai pakliuvęs į spąstus. Praslinkus dviem valandom po suėmimo, mane išvedė iš kalėjimo. Nusileidome keliais laiptais ir pagaliau atėjome į didelę

salę. Ten aplink ilgą stalą, apdengtą juoda gelumbe, sėdėjo dvylika vyrų, seni jau žmonės. Salės pakraščiais stovėjo suolai, kur buvo susėdę Florencijos diduomenės atstovai. Viršuje įtaisytose galerijose grūdosi daugybė šiaip visokių žiūrėtojų. Man priėjus prie juodojo stalo, pakilo žmogus rūsčiu ir nuliūdusiu veidu. Tai buvo gubernatorius. Jis pasakė susirinkusiems, kad, būdamas tėvas, negalintis toj byloj būti teisėju ir šį kartą užleidžiantis savo vietą seniausiam senatoriui. Seniausias senatorius turėjo mažiausia devyniasdešimt metų. Jis stovėjo susilenkęs; jo smilkiniai buvo apžėlę plonais baltais plaukeliais, bet akys žibėjo, balsas buvo tvirtas ir skardus. Jis manęs paklausė, ar aš prisipažįstu, kad nužudžiau žmogų. Aš paprašiau išklausyti manęs ir be baimės, aiškiai, apsakiau viską, ką padariau ir ką žinojau. Pastebėjau, kad man pasakojant gubernatorius tai balo, tai raudo, o kai pabaigiau, pašokęs suriko rūsčiai:

— Ką, netikėli! tu dar nori kitam suversti tą baisų darbą, kurį pats padarei iš godumo?

Senatorius paprašė jo nesikišti, nes jis pats nuo tos teisės atsisakęs. Čia jis pastebėjo, jog visai neišrodyta, kad aš žudęs iš godumo, nes pats tėvas parodęs, kad nužudytajai nieko nebuvo pavogta iš kambario. Maža to, senatorius paprašė gubernatoriaus, kad jis duotų daugiau žinių apie savo dukters gyvenimą; tik tada, sakė jis, paaiškės, ar aš tiesą sakau, ar ne. Be to, jis atidėjo teismą kitai dienai, kad galėtų susipažinti su velionės raštais, kuriuos turėjo jam įduoti gubernatorius. Mane vėl nuvedė į kalėjimą, kur kankinausi visą naktį trokšdamas, kad atsirastų bent koks ryšys tarp mirusios ir Raudonojo apsiausto. Kitą dieną pilnas vilties įėjau į teismo salę. Ant stalo gulėjo keli laiškai. Senasis senatorius paklausė, ar čia mano ranka. Aš pažiūrėjau į laišką ir pamačiau, kad jie parašyti ta pačia ranka, nuo kurios buvau gavęs anuos du laiškelius. Aš tai pasakiau senatoriams, bet jie, matyti, manęs neklausė ir atsakė, kad aš galėjęs parašyti ir greičiausiai buvau parašęs tą ir antrą, nes laiškuose esantis padėtas parašas Z, mano vardo pirmutinė raidė. O laiškuose buvo grasinama mirusiai, kad nekeltų vestuvių su tuo, už kurio rengiasi tekėti.

Gubernatorius, matyt, buvo juos visus prieš mane sukėlęs, nes nuo tos dienos mane pradėjo aštriau laikyti ir mažiau tikėti, ką sakiau. Sau pateisinti aš jų prašiau pažiūrėti mano popierių, kurie turėjo būti mano kambary, bet man atsakė, kad ten ieškoję ir nieko neradę. Tokiu būdu, tos dienos teismo gale, aš visiškai nustojau vilties, ir kai mane vėl trečią dieną atvedė į salę, man perskaitė nuosprendį: buvau apkaltintas už apgalvotą nužudymą ir nuteistas mirti. Tai štai kuo pasibaigė! Toli nuo visko, kas buvo brangu mano širdžiai, toli nuo tėvynės, aš pačioj jaunystėj turėjau nekaltai padėti galvą po kirviu!

Tos baisios dienos vakare vienui vienas sėdėjau kalėjime ir galvojau apie mirtį. Staiga atsidarė mano durys, ir įėjo žmogus, jis ilgai tylėdamas žiūrėjo į mane.

— Vadinas, tu čia, Zaleikai? — paklausė jis.

Tamsios lempos šviesoj aš jo nepažinau, bet jo balsas man sukėlė senus atminimus. Tai buvo Valetis, vienas iš tų nedaugelio draugų, kuriuos pažinau eidamas mokslus Paryžiuj. Jis pasisakė netikėtai atvažiavęs į Florenciją, kur gyvenantis jo tėvas, visų gerbiamas žmogus, išgirdęs apie mano nelaimę ir atėjęs dar kartą pasimatyti su manim ir iš manęs paties sužinoti, kaip aš galėjęs taip sunkiai nusikalsti. Aš apsakiau jam visą savo istoriją. Jis be galo nustebo ir melste meldė manęs pasakyti visą tiesą jam, savo vieninteliui draugui, nieko neslėpti, kad nesiskirčiau iš šio pasaulio su melu. Aš jam prisiekiau, kad sakau tiesą, kad jokios daugiau neturiu kaltės, tik tą, kad, apakintas aukso, patikėjau, ką man sakė nepažįstamas.

— Tai tu nepažinai Biankos? — paklausė jis.

Aš atsakiau, kad jos niekuomet nei matyti nemačiau. Tada Valetis man papasakojo, kad toj byloj esanti didelė paslaptis, kad gubernatorius perdaug greit mane nuteisęs, kad tarp žmonių esą kalbų, jog aš jau seniai pažinęs Bianką ir ją nužudęs iš keršto, kad ji tekanti už kito. Aš jam atsiliepiau, kad čia niekieno kito darbas, tik to Raudonojo apsiausto, bet jo kaltybės nieku negaliu įrodyti. Valetis su ašaromis apkabino mane ir prižadėjo viską daryti, kad bent išgelbėtų man gyvybę. Aš turėjau maža vilties, bet žinojau, kad

Valetis galvotas ir sumanus vyras, ir tikėjau, kad jis man viską padarys. Laukiau dvi ilgas dienas. Pagaliau atėjo Valetis.

— Atnešu tau nuraminimą, nors ir skaudų. Tu liksi gyvas ir laisvas, bet neteksi rankos.

Širdingai padėkojau draugui už savo gyvybę. Jis man pasakė, kad gubernatorius buvęs nepermaldaujamas ir nesutikęs iš naujo svarstyti bylos. Tačiau nenorėdamas pasirodyti neteisingas, jis pagaliau sutikęs man paskirti tokią bausmę, kokia bus įrašyta į Florencijos istorijos knygas už panašų nusidėjimą. Tada Valetis ir jo tėvas skaitę dieną ir naktį senas knygas ir galop radę atsitikimą, visiškai panašų į mano. Knygose buvęs įrašytas toks nusprendimas: nukirsti kairiąją ranką, atimti jo turtus ir amžinai ištremti iš to krašto. Tokia bausmė turėjo tekti ir man. Nepasakosiu jums tos baisios valandos, kaip aš turgaus vidury padėjau ranką po kirviu, kaip mano paties kraujas šoko ir aptėškė mane.

Valetis priėmė mane į savo namus ir laikė, ligi aš pasveikau. O paskui, kai galėjau keliauti, dar aprūpino pinigais, nes viską, ką buvau uždirbęs savo prakaitu, buvo išplėšęs man teismas. Iš Florencijos nuvykau į Siciliją, o iš ten pirmu laivu į Konstantinopolį. Visa mano viltis buvo tie pinigai, kur buvau palikęs savo draugui. Pasimatęs pirmiausia paprašiau jo leisti man gyventi pas jį. Kaip aš nustebau, kai jis paklausė manęs, kodėl aš nenorintis eiti į savo namus! Jis man papasakojo, kad kažkoks svetimšalis nupirkęs mano vardu namus graikų kvartale ir pasakęs kaimynams, kad greit ir aš pats atvažiuosiantis. Aš tuoj kartu su savo draugu nuėjau į tuos namus. Visi mano pažįstami džiaugsmingai mane sveikino, o vienas senas pirklys padavė man laišką, paliktą to žmogaus, kuris nupirko man namus.

Aš ėmiau skaityti: „Zaleikai! Dvi rankos pasiryžusios be paliovos darbuotis, kad tu nejustum netekimo v i e n o s! Namai ir viskas, kas juose yra, bus Tavo, ir kasmet tiek Tu dar gausi, jog savo tautiečių būsi laikomas turtingu žmogum. Teikis dovanoti tam, kuris labiau nelaimingas už Tave!" Galėjau numanyti, kas tą laišką parašė, o pirklys į mano klausimą atsakė, kad tas žmogus turėjęs būti frankas ir buvęs apsivilkęs raudonu apsiaustu. Aš žino-

jau viską ir pats sau tariau, kad nepažįstamui vis dėlto šiek tiek dorumo buvo likę. Mano nauji namai buvo įtaisyti ko puikiausiai, o sandėlis prikrautas tokių gražių prekių, kokių niekuomet neturėjau. Nuo to laiko praėjo jau dešimt metų. Labiau iš papratimo negu iš reikalo vežioju prekes į kitas žemes pardavinėti, bet to krašto, kur taip likau nelaimingas, daugiau nebemačiau. Kaip buvo žadėta, kasmet gaunu po tūkstantį auksinių. Nors man malonu žinoti, kad tas nelaimingas žmogus yra prakilnus, bet vis dėlto jis negali išpirkti mano širdies kančių, nes nužudytos Biankos baisus paveikslas nuolat man stovi prieš akis.

* * *

Zaleikas pabaigė savo istoriją. Visi jo klausė labai atsidėję, ypač nepažįstamas, kuris pasakojant kelis kartus sunkiai atsiduso. Mulėjus matė, kad jo akys ne kartą buvo pilnos ašarų. Dar ilgą laiką jie kalbėjosi paskui apie tą nutikimą.

— Ir jūs nekeikiate to žmogaus, dėl kurio netekote rankos ir dar galėjote netekti galvos? — paklausė Selimas.

— Buvo, tiesa, pirma valandų, — atsakė graikas, — kad aš skundžiausi Dievui, jog mane padarė tokį nelaimingą visą gyvenimą, bet paskui radau nusiraminimą mano tėvų tikėjime, kuris liepia mylėti ir priešus. O jis juk dar labiau nelaimingas kaip aš.

— Prakilnus jūs vyras! — sušuko Selimas ir kietai paspaudė graikui ranką.

Čia jų kalbą pertraukė sargybos viršininkas. Jis įėjo į palapinę susirūpinęs ir pasakė, kad čia pavojinga ramiai ilsėtis, kad toj vietoj dažnai užpuolami karavanai ir sargyba mačiusi iš tolo artinantis kelis raitelius.

Pirkliai nusigando. Jų baimė nustebino Selimą, kuriam rodėsi, kad gerai apsiginklavusiam karavanui nėra priežasties bijoti plėšikų užpuolimo.

— Žinoma, nebijotum, — atsakė jam sargybos viršininkas, — jei čia tebūtų paprastų plėšikų gauja, bet neseniai čia vėl pasirodęs baisusis Orbasanas, o tas gali netikėtai mus užklupti.

— O kas toks tas Orbasanas? — paklausė nepažįstamas.

— Visaip žmonės kalba apie jį, — atsakė senas pirklys Akmetas. — Vieni jį laiko nepaprastu žmogum, užpuolančiu su penkiais šešiais vyrais visą karavaną; kiti sako, kad jis esantis narsus frankas, atvytas bėdų į mūsų kraštą. Bet tikrai tiek tėra žinoma, kad jis baisus galvažudys ir grobikas.

— Ne, to negali tvirtinti, — atsiliepė Lezakas, kitas pirklys. — Tegu jis ir galvažudys, bet vyras prakilnus; kaip jis pasielgė su mano broliu, netrukus jums papasakosiu. Iš visų savo draugų jis padarė gerus žmones, ir kol jis klajoja po dykumą, kiti galvažudžiai pasirodyti nedrįsta. Jis neplėšia, kaip kiti, tik ima mokestį už karavanų saugojimą, ir kas pats geruoju moka, tas keliauja toliau laimingai, nes Orbasanas yra dykumos viešpats.

Taip kalbėjosi tarp savęs keleiviai palapinėje, o sargyba jau labai nerimavo. Per pusvalandį kelio pasirodė gana nemažas būrys ginkluotų raitelių; jie, matyti, jojo stačiai į tą vietą. Vienas sargybos vyras įėjo į palapinę pasakyti, kad jie būsiantys tuojau užpulti. Pirkliai pradėjo tartis: ar joti pasitikti raitelių, ar laukti jų pačių užpuolant. Akmetas ir du vyresni pirkliai norėjo laukti, o karštasis Mulėjus ir Zaleikas ragino netrunkant eiti prieš plėšikus. Jie kvietė padėti nepažįstamą, bet šis išsitraukė iš po diržo mėlyną skarelę su raudonomis žvaigždelėmis, pririšo ją prie ieties ir liepė vienam vergui ją įsmeigti į palapinės viršų.

— Guldau galvą, — tarė jis, — kad raiteliai, pamatę skarelę, ramiai prajos pro šalį.

Mulėjus nenorėjo tikėti, bet vergas įsmeigė ietį su skarele. Tuo tarpu visi, pagriebę ginklus, pasirengę laukė prijojant plėšikų. Bet tie, matyt, jau buvo pastebėję ženklą ant palapinės, pasuko į šoną ir, padarę didelį linkį, nujojo tolyn.

Nustebę keleiviai kelias minutes stovėjo žiūrėdami tai į raitelius, tai į nepažįstamą. Nepažįstamas visai šaltai, lyg nieko nebūtų atsitikę, stovėjo prieš palapinę, nukreipęs akis į lygumą. Mulėjus prabilo pirmas.

— Sakyk, kas esi toks, — sušuko jis, — jog vienu mostelėjimu gali suvaldyti laukinių dykumos plėšikų gaują?

— Jūs perdaug geros nuomonės apie mano valdžią, — atsakė Selimas Barukas. — Aš tą ženklą gavau bėgdamas iš nelaisvės; ką jis reiškia, pats nežinau, tik žinau, kad kas su juo joja, to galvažudžiai nelies.

Paskui pirkliai karštai padėkojo nepažįstamam išgelbėtojui už apgynimą. Tikrai, raitelių skaičius buvo toks didelis, jog karavanas neilgai būtų galėjęs priešintis.

Visi nurimę nuėjo ilsėtis. Kai saulė pradėjo kristi žemyn ir vėsus vėjelis patraukė per smėlio dykumą, karavanas vėl pakilo keliauti.

Kitą dieną, kai karavanas sustojo pasiganyti, ligi dykumos krašto bebuvo likę kelionės vienai dienai. Kada vėl visi susirinko didžiojoj palapinėj, pirklys Lezakas tarė:

— Esu vakar sakęs, kad baisusis Orbasanas yra prakilnus žmogus. Apsakysiu, kas nutiko mano broliui, tada patys pamatysite, jog tai tiesa. Mano tėvas buvo kadi[1] Ankaroj. Jis turėjo tris vaikus. Aš buvau pats vyriausias, brolis ir sesuo daug jaunesni už mane. Kai aš buvau dvidešimties metų, pasikvietė mane pas save mano tėvo brolis. Jis pažadėjo palikti man visus savo turtus, tik reikalavo iš manęs, kad prie jo būčiau, kol jis bus gyvas. Jis gyveno labai ilgai, todėl dveji metai tėra, kaip sugrįžau į tėvynę ir išgirdau apie tą nelaimę, kuri buvo ištikusi mano brolį.

FATMĖS IŠGELBĖJIMAS

Mano brolis Mustafas ir sesuo Fatmė buvo beveik vienų metų. Brolis buvo daugiausia dvejais metais už ją tevyresnis. Jie labai vienas antrą mylėjo ir abudu iš vieno rūpinosi lengvinti ligoto tėvo senatvės dienas. Kada Fatmei suėjo šešiolika metų, brolis iškėlė jos gimimo dieną didelę puotą.

Jis suprašė visas sesers drauges, vaišino jas savo tėvo darže

[1] Kadi — teisėjas (arabiškai). *Vert.*

gardžiausiais valgiais, o atėjus vakarui pakvietė jas paplaukioti po jūrą su laive, kurią jis buvo tam tyčia pasamdęs ir gražiai iškaišęs. Fatmė ir jos draugės su džiaugsmu sutiko, nes vakaras buvo puikus, ir miestas iš jūros, ypač vakarais, atrodė nepaprastai gražiai. Mergaitėms plaukioti taip patiko, jog jos prašė brolio vis toliau plaukti į jūrą. Mustafas nenoromis sutiko, nes prieš kelias valandas jūroje buvo pasirodęs galvažudžių laivas. Netoli miesto buvo įsidavęs į jūrą kyšulys. Mergaitės užsigeidė nusiirti į tą vietą ir pažiūrėti iš ten, kaip leidžiasi saulė į jūrą. Beplaukdami aplink kyšulį, jie staiga pamatė netolimais laivę, pilną ginkluotų vyrų. Lyg ką pikto nujausdamas, mano brolis liepė yrėjams apgręžti laivę ir irtis į kraštą. Jis, matyti, neapsiriko: ta laivė ėmė vyti mano brolio laivę, netrukus ją pralenkė, nes joje buvo daugiau yrėjų, ir visą laiką plaukė tarp kranto ir mūsų laivės. Mergaitės, pamačiusios pavojų, ėmė šokinėti iš savo vietų, šaukti ir verkti. Veltui Mustafas jas ramino, veltui joms sakė sėdėti ramiai ir nepuldinėti iš vieno laivės galo į kitą, kad jos neapverstų. Niekas negelbėjo, ir kada galop, artinantis svetimai laivei, jos susigrūdo į vieną galą, laivė apvirto. Tuo tarpu nuo kranto sekė nepažįstamąją laivę, ir kadangi kurį laiką jau buvo kalbama apie korsarus, tai ta laivė pasirodė įtartina, ir kelios valtys pasileido nuo krašto gelbėti mūsų. Bet jos atplaukė tik tada, kada begalėjo skęstančius ištraukti. Per tą sumišimą priešininkų laivė pabėgo, ir negalėjai žinoti, ar visi buvo tose dviejose laivėse, į kurias susėdo išgelbėtieji. Bet paskui, kai susiskaitėm, pasirodė, kad mano sesers ir vienos jos draugės trūko; toj vietoj vienoj valty sėdėjo kažin koks niekam nepažįstamas žmogus. Pagrasytas Mustafo, jis prisipažino, kad esantis nuo priešininkų laivo, kuris nuleidęs inkarą stovi per dvi mylias į rytus, ir kad jo draugai beskubėdami jį palikę traukiant iš vandens mergaites; be to, jis sakėsi matęs, kaip dvi iš jų jie įsikėlę į savo laivę.

Mano senojo tėvo sielvartas buvo neapsakomas. Bet ir Mustafas be galo graužėsi; ne tik dėl to, kad pražuvo jo mylima sesuo ir kad dėl jos pražuvimo jis save kaltino, bet ir dėl to, kad ta Fatmės draugė, ištikta vienodos nelaimės, jos tėvų buvo pažadėta jam už pačią, ir tik mūsų tėvui jis nedrįso tai prisipažinti, nes jos tėvai buvo

neturtingi ir žemos kilmės. O mano tėvas buvo aštrus žmogus. Kada pamažėjo kiek jo širdies skausmas, pasišaukė Mustafą ir tarė jam:

— Tavo kvailumas atėmė man senatvės paguodą ir mano akių džiaugsmą. Eik iš čia, kad niekados daugiau neregėtų tavęs mano akys, prakeikiu tave ir tavo vaikus, ir tik kada sugrąžinsi man Fatmę, nuimsiu nuo tavęs savo prakeikimą.

To nelaimingas mano brolis nelaukė. Dar prieš tai jis buvo pasiryžęs suieškoti savo seserį ir jos draugę ir tik norėjo tam gauti tėvo palaiminimą, o dabar tėvas ji prakeikęs išvarė iš namų. Jei sielvartas pirma jį slėgė, tai dabar jo dvasią tvirtino ta baisi jo neužtarnauta nelaimė.

Jis nuėjo pas suimtąjį jūros plėšiką, išsiklausinėjo jo, kur plaukia jų laivas, ir sužinojo, kad tie galvažudžiai prekiavę vergais ir paprastai daug parduodavę Balsoros mieste.

Sugrįžęs namo ruoštis į kelią, mano brolis rado, matyti, tėvą šiek tiek atlyžusį, nes jis atsiuntė sūnui kelionei pilną maišelį aukso. Mustafas ašarodamas atsisveikino su Zoraidos tėvais, — tuo vardu buvo jo pavogtoji mergaitė, — ir iškeliavo į Balsorą.

Kadangi iš mūsų miestelio į Balsorą laivai visai neplaukdavo, todėl Mustafas gavo keliauti sausuma. Kad galėtų atvykti į Balsorą gan greit kartu su jūros plėšikais, jam reikėjo labai skubintis. Bet turėdamas gerą žirgą ir būdamas be jokių sunkių daiktų, jis galėjo tikėtis pasiekti tą miestą šeštos dienos pabaigoj. Bet ketvirtos dienos vakare, kai jis vienas jojo savo keliu, užpuolė jį trys vyrai. Matydamas, kad jie gerai apsiginklavę ir nori jam atimti greičiau gyvybę negu pinigus ir žirgą, jis riktelėjo, kad pasiduoda geruoju. Tie nusėdo nuo arklių ir surišo jam kojas po jo arklio pilvu, o jį patį paėmė į vidurį ir, turėdami jo arklį už pavadžio, nesakydami nei žodžio, risčia nujojo drauge.

Mustafas nusiminė visai. Tėvo prakeikimas, matyti, jau pradėjo pildytis, ir kaip jis begalėjo tikėtis išgelbėti savo seserį ir Zoraidą, jei, netekęs viso turto, tegalėjo atiduoti už jų išgelbėjimą tiktai savo gyvybę. Pajoję kokią valandą, Mustafas ir jo bežadžiai kelionės draugai pasuko į nedidelę lomą. Aplink lomą augo aukšti medžiai; minkšta tamsiai žalia veja ir per pievą tekantis upelis traukte trau-

kė pasilsėti. Ir tikrai, Mustafas išvydo penkiolika ar dvidešimt ten pastatytų palapinių; prie palapinių baslelių stovėjo pririšti kupriai ir gražūs arkliai; iš vienos palapinės buvo girdėti smagi kanklių ir dviejų gražių vyriškų balsų melodija. Mano broliui rodėsi, kad žmonės, pasirinkę sau stovyklai tokią linksmą vietą, negali jam nieko pikto padaryti; todėl jis be baimės, kai jam atraišiojo virves ir davė ženklą lipti, nušoko nuo arklio. Jį nuvedė į palapinę; ta palapinė buvo už kitas didesnė ir vidury gražiai išpuošta. Puikiausi auksu siūti pagalviai, austi kilimai ir paauksuotos smilkyklės kur kitur būtų rodę turtingumą ir išteklių, o čia tik drąsių plėšikų darbą. Ant vieno pagalvio sėdėjo senas mažas žmogelis. Jo negražus veidas, pageltusi žvilganti oda, piktos ir klastingos akys darė bjaurų pažiūrėti. Nors tas žmogus buvo gana rimtas, tačiau Mustafas veikiai pastebėjo, kad ne jam taip gražiai išpuošta palapinė, o tų vyrų, kur jį atvedė, žodžiai kaip ir patvirtino jo nuomonę.

— Kur Stipruolis? — paklausė jie to mažo žmogelio.

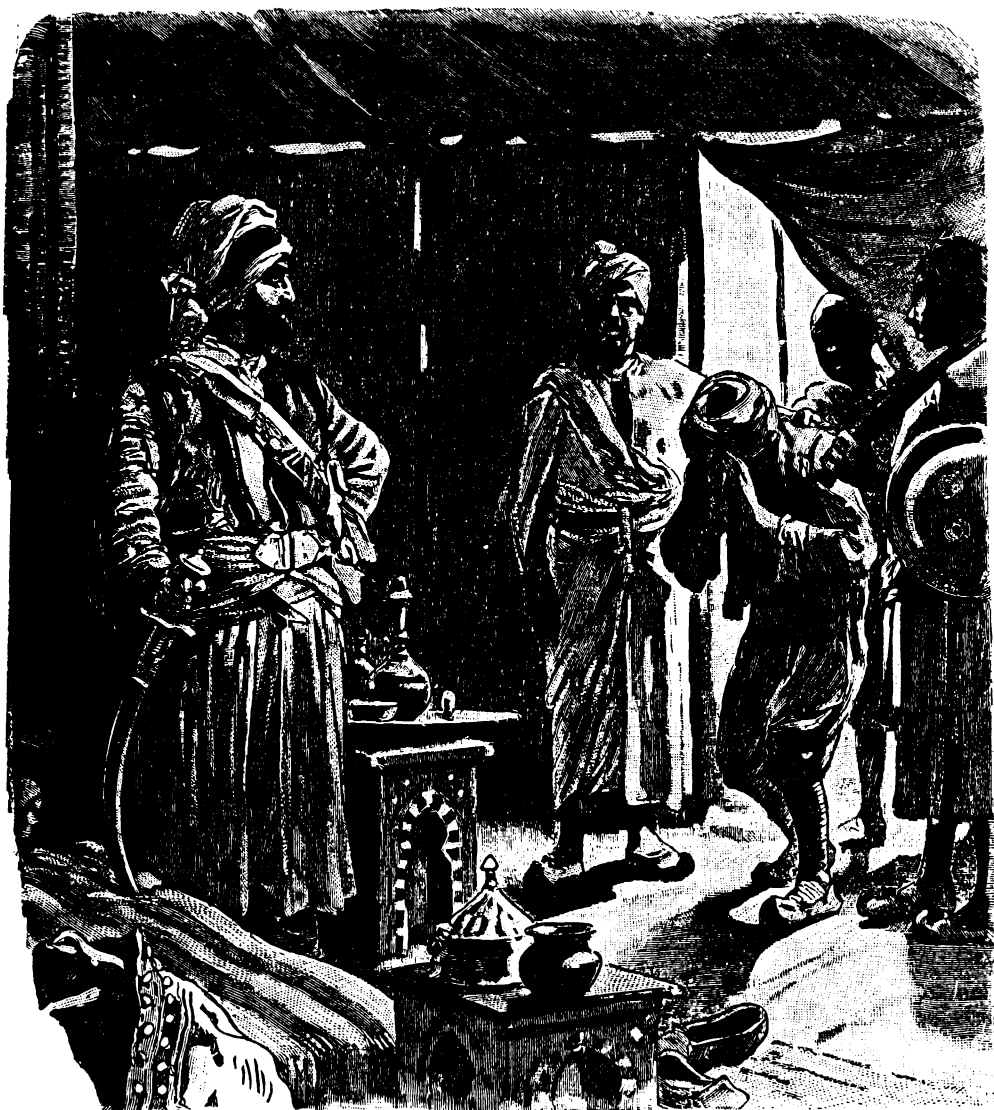
— Išėjo truputį pasimedžioti, — atsakė jis, — bet savo vietoj paliko mane.

— Tai negudriai padarė, — atkirto vienas galvažudys, — nes tuojau reikia nuspręsti, ar tas šuva turi mirti, ar išsipirkti, o Stipruolis geriau išmano už tave.

Mažasis žmogelis, jausdamas savo vertę, atsistojo ir išsitiesė, kad rankos galu pasiektų savo priešininko ausį, nes, matyti, norėjo jam sudavęs atsikeršyti; bet negalėdamas pasiekti ausų, ėmė taip keikti (tiesa, ir kiti jam tuo mokėjo), jog palapinė drebėjo nuo keiksmo. Staiga atsidarė palapinės durys ir įėjo į vidų aukštas jaunas ir gražus vyras, tartum persų karalaitis; jo drabužiai ir ginklai, be gražiai apsodinto durklo ir blizgančio kalavijo, nebuvo puikūs, bet jo rimtos akys ir jis pats kėlė labiau pagarbą ir pasitikėjimą, o ne baimę.

— Kas toks drįsta barnius mano palapinėj kelti? — riktelėjo jis į nusigandusius galvažudžius.

Kiek laiko palapinėj viešpatavo didžiausia tyla; galop vienas iš tų, kurie atvedė Mustafą, papasakojo, kaip čia viskas atsitiko. Tada Stipruolio veidas, rodos, paraudo iš piktumo.

Štai mes atvedėm tą, kurį buvai liepęs mums suimti

— Kada aš tave, Asanai, buvau palikęs savo vietoj? — baisiu balsu suriko jis tam mažam žmogeliui. Tas iš baimės taip susitraukė, jog atrodė kur kas mažesnis kaip pirma, ir šoko į palapinės duris. Ganėjo Stipruoliui smarkiai suduoti su koja ir tas šaute iššovė pro duris.

Tada trys vyrai privedė Mustafą prie palapinės pono, tuo tarpu išsitiesusio ant pagalvio, ir pasakė:

— Štai mes atvedėm tą, kurį buvai liepęs mums suimti.

Jis ilgai žiūrėjo į imtinį ir paskui tarė:

— Suleikos paša! Tavo paties sąžinė tau pasakys, kam tu stovi prieš Orbasaną.

Tai išgirdęs, mano brolis puolė prieš jį ant kelių ir atsakė:

— Viešpatie! Tu, rodos, apsirinki. Aš esu nelaimingas vargšas, bet ne paša, kurio tu ieškai!

Visi palapinėj buvo nustebinti tais žodžiais. Bet viršininkas atsiliepė:

— Maža tau padės apsimetimas, aš atvesiu žmonių, kurie tave gerai pažįsta.

Jis liepė atvesti Zuleimą. Į palapinę atvedė seną moteriškę, ji paklausta, ar tas belaisvis nebus Suleikos paša, atsakė:

— Žinoma! Prisiekiu pranašo kapu, jis ne kas kitas, kaip paša.

— Matai, gudruoli, kaip nepavyko tau apgauti? — rūsčiai tarė Stipruolis. — Tu man perdaug niekingas, kad tavo krauju tepčiau savo gerą durklą, bet rytoj, kai užtekės saulė, aš prisirišiu tave prie savo arklio uodegos ir jodinėsiu su tavim miškais tol, kol ji išnyks už Suleikos kalnų!

Tada mano nelaimingasis brolis nusiminė visai.

— Tai dėl tėvo baisiojo prakeikimo ištinka tokia negarbinga mirtis, — sušuko jis verkdamas, — ir tu žuvai, mano brangioji sesuo, ir tu, Zoraida!

— Tavo apsimetimas tavęs neišgelbės, — tarė vienas galvažudys, rišdamas jam už nugaros rankas, — kraustykis iš palapinės, matai, Stipruolis kramto lūpas ir žvalgosi į savo durklą. Jei nori išgyventi dar vieną naktį, eik iš čia greičiau!

Kada galvažudžiai jau buvo paėmę vesti mano brolį iš palapinės, tuo tarpu jie sutiko tris kitus, tie irgi varėsi imtinį. Jie įėjo kartu su juo.

— Šit mes atvedėm pašą, kaip tu buvai liepęs, — tarė jie ir privedė imtinį prie Stipruolio pagalvio.

Vedant imtinį, mano brolis galėjo gerai į jį įsižiūrėti, ir pats nustebo, koks buvo panašumas tarp jo ir to žmogaus; tik ano veidas buvo tamsesnis ir barzda juodesnė. Stipruolis, matyti, nemaža buvo nustebintas, kai pamatė antrąjį belaisvį.

— Katras gi iš jūsų tikras? — paklausė jis, žiūrėdamas tai į mano brolį, tai į antrąjį imtinį.

— Jei tu ieškai Suleikos pašos, — drąsiai atkirto imtinis, — tai aš esu.

Ilgai Stipruolis žiūrėjo į jį savo baisiomis akimis, o paskui davė ženklą pašą išvesti. Po to jis priėjo prie mano brolio, perpjovė durklu jo virves ir liepė sėstis pas jį ant pagalvio.

— Man gaila, — tarė jis broliui, — kad aš tave palaikiau to niekšo vietoj; bet čia kaltas pats dangus, atidavęs tave į mano brolių rankas tą valandą, kada turėjo žūti tas nedorėlis.

Mano brolis ėmė jo prašyti vienintelės malonės — tuojau jį paleisti, kad galėtų vėl toliau keliauti, nes mažiausias pasivėlavimas gali būti jam verksmingas. Stipruolis išsiklausė, kokie reikalai jį taip skubina, ir kai Mustafas viską jam apsakė, jis ėmė drausti brolį nakvoti tą naktį jo palapinėj: jis ir jo arklys reikalaują poilsio, o kitą dieną jis parodysiantis jam kelią, kuriuo per pusantros dienos nuvyksiantis į Balsorą. Mano brolis sutiko, buvo gražiai pamylėtas ir lig ryto ramiai miegojo galvažudžio palapinėj.

Atsikėlęs Mustafas pamatė, kad palapinėj jis vienas belikęs, bet už palapinės apdangalų išgirdo kalbant palapinės viršininką ir tą mažą tamsų žmogelį. Jis truputį pasiklausė ir baisiai nusigando supratęs, kad mažasis prisispyręs prašo nudėti svečią, nes jis paleistas galintis juos visus išduoti.

Mustafas tuojau pastebėjo, kad tas mažasis pikčiurna jam duobę kasa: juk dėl jo priežasties jam vakar nuo vyresniojo taip teko.

Stipruolis, matyti, kokią valandėlę svarstė.

— Ne, — tarė jis, — jis mano svečias, o svečias man šventas daiktas; be to, jis neatrodo, kad galėtų mus išduoti.

Pasakęs tuos žodžius, jis pakėlė uždangą ir įėjo.

— Teesie tau ramybė, Mustafai! — tarė jis. — Eikš papusryčiausim, o paskui taisykis į kelionę!

Jis padavė mano broliui taurę sorbeto. Atsigėrę jie pasižabojo arklius, ir Mustafas, visai nurimęs, šoko ant žirgo. Pajoję kiek nuo palapinių, jie pasuko plačiu taku, ėjusiu į mišką. Stipruolis papasakojo mano broliui, kad tas paša, kurį jie turėjo dabar suėmę, buvęs prisižadėjęs juos laikyti savo žemėj ir jų neliesti; o prieš kelias savaites jis sugavęs vieną iš jo narsiausių vyrų ir po baisiausių kankinimų liepęs pakarti. Jis ilgai saugojęs pašą, ir jau šiandien paša turintis žūti. Mustafas nieko į tai nedrįso atsakyti: jis džiaugėsi pats kailį sveiką išnešęs.

Išjojęs iš miško, Stipruolis sustabdė arklį, apsakė mano broliui, kaip keliauti toliau, paspaudė jam atsisveikindamas ranką ir tarė:

— Mustafai, tu netikėtai likai galvažudžio Orbasano svečiu. Aš nenoriu iš tavęs reikalauti, kad neišduotum tai, ką esi matęs ir girdėjęs. Tu nekaltai gavai patirti mirties baimę, ir aš turiu tau atlyginti. Imk atminimui šį durklą; jei tau kada reikalinga bus pagalba, atsiųsk jį man, ir aš netrukdamas atvyksiu tau padėti. O šis maišelis gal irgi pravers kely.

Mano brolis padėkojo jam už jo širdies prakilnumą, paėmė durklą, bet nuo maišelio atsisakė. Orbasanas dar kartą paspaudė jam ranką, numetė maišelį žemėn ir kaip vėjas nulėkė į mišką. Mustafas matydamas, kad galvažudžio pasivyti nebegalės, nusėdo nuo arklio paimti maišelio ir tiesiog nusigando pamatęs, kad jis visas grūste prigrūstas buvo aukso. Jis padėkojo Alachui už išgelbėjimą, paprašė laikyti prakilnųjį galvažudį savo malonėje ir paskui linksmas nujojo toliau Balsoros keliu.

* * *

Čia Lezakas nutilo ir, lyg klausdamas, pažvelgė į Akmetą, seniausiąjį pirklį.

— Jeigu taip, — tarė Akmetas — dabar būsiu kitos nuomonės apie Orbasaną. Su tavo broliu jis pasielgė gražiai.

— Jis pasielgė kaip tikras musulmonas, — sušuko Mulėjus. — Bet aš tikiuosi, kad dar ne galas tavo istorijai; juk, kaip man rodosi,

mes visi norim išgirsti, kas atsitiko su tavo broliu, ar jis išvadavo seserį Fatmę ir gražiąją Zoraidą.

— Jei dar jums nenusibodo, aš mielai papasakosiu toliau, — atsakė Lezakas, — nes mano brolio istorija pilna visokių ir tikrai nepaprastų nutikimų.

* * *

Septintą dieną po pietų nuo kelionės pradžios Mustafas atvyko į Balsorą. Sustojęs karavanų stoty, tuojau pasiklausė, kada prasideda vergų pardavinėjimas, kuris čia esantis kiekvienais metais. Bet jis gavo baisų atsakymą, kad nusivėlinęs dviem dienom. Dėl jo pasivėlinimo jam išreiškė užuojautą ir papasakojo, kad jis daug nustojęs, nes paskutinę dieną buvę atvestos parduoti tokios dvi gražios mergaitės, jog atkreipė į save visų pirkėjų akis. Dėl jų pirkėjai ilgai varžėsi, ir galop buvo parduotos už tokius baisius pinigus, jog galėjo neišsigąsti tik dabartinis jų ponas. Mustafas plačiau išsiklausinėjo apie jas ir galų gale visai įsitikino, kad tai buvo tos pačios nelaimingos mergaitės, kurių jis ieško. Jis taip pat sužinojo, kad tas, kas jas pirko, gyvena nuo Balsoros per keturias dešimtis valandų kelio, kad jis vadinasi Tiuli-Kosas, kad jis labai turtingas, bet jau pagyvenęs žmogus, jis pirma buvo sultono kapudam-paša[1], o dabar ramiai gyvena savo pily be jokių rūpesčių.

Iš pradžių Mustafas buvo norėjęs tuojau vėl sėsti ant arklio ir vytis paskui Tiuli-Kosą, tegalėjusį tada nuo jo būti per vieną dieną kelio. Bet sumetęs, kad vienas nieko negalės padaryti galingam keleiviui ir dar mažiau atimti iš jo belaisves, ėmė galvoti kitą būdą ir veikiai jį surado. Jam atėjo į galvą pasinaudoti savo panašumu į Suleikos pašą; pasisavinęs jo vardą, jis nusprendė keliauti į Tiuli-Koso namus ir tuomet bandyti vaduoti nelaimingąsias mergaites. Orbasano paliktaisiais pinigais pasisamdė kelis tarnus ir arklius, nusipirko sau ir tarnams puikiausius drabužius ir iškeliavo į Tiulio pilį.

---

[1] Jūrų pajėgų viršininkas. *Vert.*

Po penkių dienų Mustafas pasiekė pilį. Ji stovėjo gražioje lygumoje, aplinkui išmūryta buvo aukšta siena, ta visai nedaug tebuvo žemesnė už pilies trobesius. Atvykęs Mustafas nusidažė juodai plaukus ir barzdą, o veidą išsitepė kažkokio augalo sultimis, tas padarė jį lygiai tokio pat tamsumo kaip to pašos. Paskui jis nusiuntė vieną savo tarną į pilį ir liepė Suleikos pašos vardu prašyti nakvynės. Netrukus tarnas sugrįžo su keturiais gražiai aptaisytais vergais, tie paėmė Mustafo žirgą už pavadžio ir nusivedė į pilies kiemą. Ten jie padėjo jam nusėsti nuo arklio, o kiti keturi vergai nuvedė jį aukštais marmuro laiptais pas Tiulį.

Tiuli, senas juokdarys, meiliai priėmė mano brolį ir liepė jam atnešti geriausių valgių, kokių tik galėjo pagaminti jo virėjas. Po pietų Mustafas pamaži nukreipė kalbą apie naujas verges, ir Tiuli ėmė kelti jų gražumą, tik gailėjosi, kad jos dabar labai nuliūdusios, tačiau tikėjosi, kad tas netrukus praeis. Mano brolis labai džiaugėsi tokiu priėmimu ir nuėjo gulti pilnas gražiausios vilties.

Numigęs ne daugiau kaip valandą, jis atbudo nuo lempos šviesos, plieskiančios jam stačiai į akis. Pakilęs tarėsi tebematantis sapną, nes prieš jį stovėjo su lempa rankoje tas mažas tamsaus veido žmogelis iš Orbasano palapinės; jo plati burna bjauriai šypsojo. Mustafas žnybo sau ranką, traukė už nosies norėdamas įsitikinti, ar tikrai jis atbudęs, bet matymas nenyko.

— Ko tau reikia prie mano lovos? – suriko atsigodęs Mustafas.

— Nesirūpink per daug, pone! — tarė neūžauga, — aš labai gerai suprantu, ko tu čia atvykai. Be to, aš puikiai atsimenu tavo veidą. Bet tiesą pasakius, jei aš savo paties rankomis nebūčiau padėjęs karti pašos, tai tu, galimas daiktas, būtum mane apgavęs. O dabar aš čia atėjau tavęs paklausti vieno dalyko.

— Pirmiausia sakyk, kaip tu čia patekai? – atkirto jam Mustafas, siusdamas iš pykčio, kad jį pažinę.

— Tai aš pasakysiu tau, — atsakė tas. — Aš nebegalėjau ilgiau su Stipruoliu sutikti ir pabėgau; bet, tiesą sakant, tu, Mustafai, buvai mūsų vaidų priežastis, ir dėl to turėsi atiduoti už manęs savo seserį, o aš padėsiu jums išbėgti. Jei man jos neduosi, eisiu pas savo poną ir šį tą papasakosiu jam apie naująjį pašą.

Sunku būtų aprašyti Mustafo išgąstį ir piktumą. Tuo laiku, kada jis tarėsi esantis tikrai nebetoli tikslo, reikėjo iš kažkur išlįsti tam nelemtam nykštukui ir viską suardyti. Tik vienas tebuvo būdas išsigelbėti — reikėjo nužudyti tą žaltį. Todėl jis, nieko nelaukdamas, šoko iš lovos ant to bjaurybės, bet šis, matyti, ką nujausdamas, paleido iš rankų lempą, ta tuojau užgeso, o pats patamsy ėmė bėgti nežmoniškai rėkdamas.

Sunkus dabar buvo Mustafo padėjimas. Galvoti tuomet apie mergaičių gelbėjimą nebuvo laiko, reikėjo rūpintis savo paties kailiu. Jis pripuolė prie lango pažiūrėti, ar negalėtų išbėgti. Žemė buvo ne arčiausia, o kitoj pusėj stovėjo aukštas mūras, per kurį reikėjo perlipti. Jam besvarstant, pasigirdo daugybė balsų artinantis į jo kambario duris. Tada jis pagriebė savo peilį ir drapanas ir iššoko pro langą. Puolimas buvo baisus, bet nieko nenusilaužė. Paskui pašoko nuo žemės ir pribėgo prie mūro, ėjusio aplink kiemą, ėmė kaip voverė lipti aukštyn ir bematant paspruko, nustebinęs savo vikrumu tuos, kurie jį vijo. Lėkė, kol pribėgo nedidelį miškelį, kur, visas nuilsęs, parkrito žemėn. Čia jis ėmė galvoti, ką toliau daryti. Savo arklius ir tarnus turėjo palikti, bet pinigus, kuriuos nešiojosi diržе, buvo išgelbėjęs.

Bet jis veikiai sugalvojo kitą kelią. Eidamas mišku rado sodžių, kur už menkus pinigus nusipirko arklį ir nujojo į miestą. Ten jis ėmė klausinėti gydytojo, ir jam nurodė vieną seną, prityrusi žmogų. Už kelis auksinius Mustafui pavyko išgauti iš jo vaisto, kuris užmigdo žmogų ir padaro lyg negyvą, ir kito vaisto, kuris vėl atgaivina. Paskui jis nusipirko ilgą barzdą, juodą apsiaustą ir visokių buteliukų ir stiklų, kad geriau būtų panašus į gydytoją, susikrovė savo daiktus ant asilo ir vėl nukeliavo į Tiuli-Koso pilį. Jis visai tikėjo, kad šį kartą jo nebepažins, nes barzda taip jį permainė, jog jis pats save vos pažino. Atvykęs į pilį, jis liepė pranešti, kad atkeliavęs gydytojas Kakamankabudibaba. Išėjo, kaip jis buvo laukęs. Vienas toks nuostabus vardas labai rekomendavo atvykusį daktarą senam kvailiui, ir tas tuojau pakvietė jį pietų. Pašnekėjęs kokią valandą su Kakamankabudibaba, Tiuli nusprendė prašyti išmintingojo daktaro, kad pabandytų gydyti savo vaistais visas jo verges. Mus-

Drebėdamas iš džiaugsmo, Mustafas pagriebė tą ranką

tafas vos galėjo paslėpti savo džiaugsmą, kad dabar vėl pamatys brangiąją seserį; smarkiai plakė jo širdis, kai jis sekė paskui Tiulį, vedusį jį į seralį[1]. Jie įėjo į gražiai išpuoštą kambarį, kuriame tačiau nieko nebuvo.

— Kambaba, arba kaip tu ten vadiniesi, — tarė Tiuli-Kosas, — žiūrėk pro tą langelį sienoj! Pro jį kiekviena mano vergė iškiš savo ranką, ir tu galėsi tada ištirti, ar pulsas sveikas, ar ne.

Mustafas visaip aiškino, kad iš vienos rankos negali pasakyti ligos, bet negalėjo prikalbėti, kad parodytų verges. Tiuli tik apsiėmė jam papasakoti, kaip jos pirmiau jautėsi. Paskui Tiuli išėmė iš

[1] Seraliu Rytuose vadina namų dalį, kur gyvena moterys. *Vert.*

už diržo ilgą popierių ir garsiu balsu ėmė po vieną šaukti savo verges. Pašaukus, tuojau rodėsi ranka, ir gydytojas tyrė pulsą. Jau buvo perskaityti šeši vardai, ir daktaras išrado, kad tos vergės buvo visos sveikos. Paskui Tiuli pasakė „Fatmė", ir pro langelį pasirodė maža balta rankelė. Drebėdamas iš džiaugsmo, Mustafas pagriebė tą ranką ir visai rimtu veidu pasakė, kad ji serganti. Tiuli labai susirūpino ir liepė savo išmintingajam Kakamankabudibabai greičiau sutaisyti jai vaisto. Gydytojas išėjo ir parašė jai raščiuką: „Fatme, aš išgelbėsiu tave, jei tu sutiksi paimti vaisto, nuo kurio dvi dienas būsi negyva; bet aš turiu kito vaisto, tas tave vėl atgaivins. Jei tu nori, tai sakyk tik — gėrimas negelbėjo, ir iš to aš suprasiu, kad tu sutinki."

Netrukus jis vėl sugrįžo į kambarį, kur jo laukė Tiuli. Jis atsinešė nekalto skystimėlio, dar kartą pažiūrėjo sergančios Fatmės pulsą ir tuo metu užbruko jai už apyrankės tą raščiuką, o skystimą padavė jai pro sienos langelį. Tiuli, matyti, buvo labai susirūpinęs Fatme, nes kitų vergių žiūrėjimą atidėjo patogesniam laikui. Kada jis su Mustafu išėjo iš kambario, Tiuli nusiminęs tarė:

— Kandibaba, sakyk atvirai, ką tu manai apie Fatmės ligą?

Kakamankabudibaba sunkiai atsiduses atsakė:

— O, viešpatie, teduoda tau pranašas stiprybės. Ji turi sunkią ligą, ta ją gali, tiesą sakant, nuvaryti į aną pasaulį!

Tada Tiuli užsidegęs suriko:

— Ką tu sakai, prakeiktas šuva, bet ne gydytojas? Ji, už kurią aš užmokėjau du tūkstančius auksinių, turi mirti kaip karvė? Žinok, jei tu jos neišgelbėsi, nukirsiu tau galvą!

Mano brolis pasimatė kvailai padaręs ir vėl ėmė raminti Tiuli. Jiems taip besikalbant, iš seralio atėjo juodasis vergas ir pasakė gydytojui, kad gėrimas negelbėjęs.

— Parodyk visą savo gudrybę, Kakamdababelba, arba kaip tu ten rašaisi, aš užmokėsiu tau, kiek tik norėsi, — rėkė Tiuli-Kosas, beveik kaukdamas iš baimės, kad turės su vergės mirtimi tiek aukso nustoti.

— Aš duosiu jai žolelių, jos padeda nuo visokių ligų, — atsakė gydytojas.

— Gerai, gerai! Duok jai žolelių! — raudojo senis Tiuli. Nudžiugęs Mustafas atnešė savo migdomo skystimėlio; padavęs jį juodajam vergui ir parodęs, kiek iš karto reikia išgerti, jis nuėjo pas Tiulį pasakyti, kad jis turintis pasirinkti pas ežerą dar daugiau gydomųjų žolelių, ir netrukdamas išėjo pro vartus. Nuėjęs pas ežerą, kur buvo netoli pilies, jis nusivilko savo drapanas ir sumetė į vandenį, o pats pasislėpė krūmuose, palaukė čia nakties ir tada nuslinko į Tiulio pilies kapines.

Nepraėjo gal nei valandos nuo Mustafo išėjimo iš pilies, kaip Tiuli gavo baisią žinią, kad jo vergė Fatmė jau merdėja. Jis nusiuntė į ežerą žmonių, kad greičiau pašauktų gydytoją, bet tie grįžo vieni ir pranešė jam, kad gydytojas įkritęs į vandenį ir prigėręs; jie matę plaukiojant vidury ežero jo juodą apsiaustą ir kyšant iš vandens barzdą. Kada Tiuli jau nebematė jokios pagalbos, ėmė keikti save ir visą pasaulį, rauti sau barzdą ir daužyti galvą į sieną. Bet tas viskas nieko negelbėjo, ir Fatmė netrukus atsileido kitų moterų rankose. Išgirdęs ją mirus, Tiuli liepė greičiausiai padirbti karstą, nes negalėjo kęsti namuose numirėlio, ir nunešti kūną į kapines. Nešėjai nugabeno ten karstą, skubindami įleido jį į rūsį ir patys greit pabėgo nuo tos vietos, nes išgirdo vaitojant ir dūsaujant kituose karstuose.

Mustafas, pasislėpęs už karstų ir iš ten nuvijęs nešėjus, išlindo ir užsidegė lempą, kurią tam reikalui buvo atsinešęs. Paskui jis išsiėmė buteliuką su tuo vaistu, kuris galėjo atgaivinti, atvožė Fatmės karstą. Bet koks siaubas jį paėmė, kai lempos šviesoje jis pamatė visiškai nepažįstamą veidą! Karste gulėjo ne sesuo ir ne Zoraida, bet visai kita. Baisus buvo likimo smūgis, ir nemaža praėjo laiko, kol jis atsipeikėjo. Galop pasigailėjimas pergalėjo jo rūstybę. Jis atkišo savo buteliuką ir įpylė mirusiai vaisto. Ta atsiduso, atmerkė akis ir, rodosi, ilgai galvojo, kur esanti. Galų gale ji viską atsiminė ir puolė Mustafui į kojas.

— Nežinau, kaip tau, geras žmogau, turiu dėkoti, — sušuko ji, — už tai, kad išvadavai mane iš tos baisios nelaisvės!

Mustafas pertraukė jos dėkojimus klausimu, kaip tat atsitiko, jog išgelbėta ji, o ne jo sesuo Fatmė. Ji nustebusi pažvelgė į jį.

— Tik dabar aš viską supratau, kaip likau išgelbėta, — atsakė ji: — žinok, kad toj pily mane vadino Fatme, ir man tu padavei savo raščiuką ir tą gėrimą.

Mano brolis paprašė, kad išgelbėtoji vergė jam duotų žinių apie jo seserį ir Zoraidą, ir sužinojo, kad abi jos esančios pily, bet turinčios, kaip paprastai Tiuli darydavo, kitus vardus; dabar jos vadinasi Mirza ir Nurmalė.

Kada Fatmė, išvaduotoji vergė, pamatė, kaip nusiminęs buvo mano brolis, ėmė jį raminti ir prižadėjo pasakyti, kokiu būdu galėtų išvaduoti abidvi anas mergaites. Nuramintam Mustafui vėl sugrįžo viltis. Jis paprašė Fatmės pasakyti jam tą būdą, ir ji tarė:

— Nors penkis mėnesius tebuvau Tiulio verge, tačiau nuo pat pradžios galvojau apie išsivadavimą; bet man vienai tas buvo per sunku. Viduriniam pilies kieme turbūt matei šulinį. Tas šulinys krito man į akis; aš atsiminiau, mano tėvo namuose buvo lygiai toks pat, jis traukė vandenį plačia įvoda. Norėdama žinoti, ar tas šulinys taip pat padarytas, aš kartą ėmiau girti Tiuliui jo gražumą ir paklausiau, kas jį dirbo. „Aš pats jį stačiau," atsakė jis, „ir tas, ką tu čia iš viršaus matai, dar menkas daiktas: vanduo atiteka iš upelio gangreit per tūkstantį žingsnių nuo čia, bėgdamas išmūrytu urvu, aukštumo mažiausia sulig žmogum; ir viską aš pats padariau."

Tai išgirdusi, aš dažnai norėdavau turėti vyro sveikatą, kad išimčiau akmenį iš šulinio sienos; tada aš galėčiau kur norėčiau bėgti. Aš parodysiu tau tą urvą; juo galėsi nueiti nakčia į pilį ir išvaduoti tas verges. Bet tu turi pasiimti drauge su savim dar bent du vyrus, kad nugalėtų vergus, saugojančius naktį seralį.

Taip sakė Fatmė; o mano brolis Mustafas, nors jau du kartus jam nepasisekė, nusprendė dar sykį pabandyti, tikėdamasis su Alacho pagalba įvykdyti vergės sumanymą. Jis pažadėjo jai pasirūpinti grąžinti ją į tėviškę, jei ji padėtų jam įeiti į pilį. Bet dar vienas daiktas kliuvo: jis nežinojo, kur galėtų gauti du ar tris ištikimus padėjėjus. Tada jis prisiminė Orbasano durklą ir duotąjį žodį atvykti į pagalbą, kada bus reikalinga. Ir jis išlipo kartu su Fatme iš rūsio ieškoti to galvažudžio.

Tame pačiame mieste, kur jis buvo pasivertęs gydytoju, nusi-

pirko už paskutinius pinigus arklį, o Fatmę paliko priemiesty vienos neturtingos moteriškės globai. Tada jis nuvyko į kalnus, kur pirmą kartą buvo susitikęs Orbasaną. Greit vėl rado tas palapines ir patį Orbasaną, o tas pamatęs draugiškai jį pasveikino. Mustafas nupasakojo jam savo nepasisekimus, jie labai jukino rūstųjį Orbasaną, ypač gydytojas Kakamankabudibaba. Bet to neūžaugos klasta baisiai pasipiktino ir prisiekė savo rankomis jį pakarti, kaip tik kur pagaus. O mano broliui jis prižadėjo tuojau padėti, tik liepė prieš kelionę išsimiegoti jo palapinėj. Jie išjojo auštant, ir Orbasanas pasiėmė su savim tris savo narsiausius vyrus su gerais arkliais ir gerai apginkluotus. Jojo greitai ir po dviejų dienų atvyko į tą mažą miestelį, kur Mustafas buvo palikęs išvaduotąją Fatmę. Iš čia jie drauge su ja nujojo į nedidelį miškelį, iš kur buvo matyti nelabai toli Tiulio pilis; ten jie sustojo palaukti nakties. Lig tik sutemo, jie ėmė šliaužti į upelį, iš kurio ėjo urvas į šulinį, ir netrukus jį prišliaužė. Čia jie paliko Fatmę ir vieną tarną su arkliais ir pasirengė leistis į urvą. Bet prieš leidžiantis Fatmė dar kartą viską smulkiausiai apsakė kaip eiti: iš šulinio jie išlipsiantys į vidurinį pilies kiemą, ten dešinėj ir kairėj kertėse būsiantys du bokštai, ir už šeštųjų durų nuo dešinio bokšto gyvenanti Fatmė ir Zoraida, jas sergsti du juodieji vergai. Su ginklais ir laužtuvais Mustafas, Orbasanas ir du kiti galvažudžiai sulindo į urvą; nors jie beveik ligi juostos buvo vandeny, tačiau drąsiai slinko tolyn. Po pusvalandžio prišliaužė patį šulinį ir tuojau šoko į darbą su laužtuvais. Siena buvo stora ir tvirta, bet neilgai galėjo turėtis prieš keturis vyrus; bematant jie išlaužė skylę tokio didumo, kad išlįstų žmogus. Pirmas iššoko Orbasanas ir padėjo kitiems išlipti. Atsidūrę visi kieme, ėmė dairytis po pilies vidų, ieškodami nurodytųjų durų. Bet čia jų nuomonės persiskyrė: jie nemokėjo tiksliai pasakyti, kurios durys, nes šeštosios nuo dešinio bokšto į kairę buvo užmūrytos, ir nežinojo, ar jas Fatmė skaitė, ar ne. Tačiau Orbasanas neilgai galvojo:

— Mano gerasis kalavijas kiekvienas duris atidarys, — tarė jis ir priėjo prie šeštųjų durų. Už tų durų rado šešis juoduosius vergus: jie gulėjo ant grindų ir miegojo. Pasimatę ne čia pataikę, jie jau buvo norėję vėl pamaži išeiti, bet tuo tarpu kertėj pakilo kažko-

Jos tuojau pasiėmė visus drabužius ir papuošalus ir išsekė paskui Mustafą

kia žmogystė ir jiems gerai pažįstamu balsu ėmė šaukti pagalbos. Tai buvo neūžauga iš Orbasano stovyklos. Bet ligi juodieji suprato, kas atsitiko, Orbasanas prišoko prie nykštuko, persiplėšė savo juostą, užkišo jam burną ir surišo rankas už nugaros. Tuo laiku Mustafas su kitais galvažudžiais suėmė visus likusius vergus. Įrėmę durklus į krūtinę, paklausė vergų, kur yra Nurmalė ir Mirza, ir jie pasakė, kad jos esančios gretimam kambary. Mustafas tuojau įbėgo į tą kambarį ir tikrai ten rado Fatmę su Zoraida, jos jau buvo pakilusios nuo nakties triukšmo. Jos tuojau pasiėmė visus savo drabužius ir papuošalus ir išsekė paskui Mustafą. Abu galvažudžiai paprašė Orbasano, kad jiems leistų pasiplėšti, bet jis griežtai uždraudė tardamas:

— Apie Orbasaną niekas neturi sakyti, kad jis nakčia laužiasi į svetimus namus vogti aukso!

Mustafas ir išvaduotosios mergaitės greitai smuko į urvą, o Orbasanas pasisakė netrukus juos pavysiantis. Nusileidus tiems į urvą, Orbasanas ir vienas galvažudys paėmė neūžaugą ir išsivedė į kiemą; čia jie užnėrė jam ant kaklo šilko virvelę, pasiimtą tam reikalui su savim, ir pakorė pačioj šulinio viršūnėj. Pakorę išdaviką, jie taip pat sušoko į įvodą ir nusivijo paskui Mustafą. Su ašaromis akyse dėkojo abidvi mergaitės savo išvaduotojui Orbasanui; o jis ragino nieko nelaukiant bėgti, kad vėl nesugautų Tiuli-Kosas, kuris, be abejo, siųsiantis žmones į visas puses jų vyti. Kitą dieną Mustafas ir išvaduotosios mergaitės labai graudžiai išsiskyrė su Orbasanu, kurio niekados negalės juk pamiršti. O Fatmė, išvaduotoji vergė, persivilkusi nukeliavo į Balsorą, o iš ten laivu sugrįžo į tėvynę.

Po trumpos ir smagios kelionės mano brolis sugrįžo namo. Senasis tėvas ko nenumirė iš džiaugsmo. Kitą dieną jis iškėlė didelę puotą, į kurią suprašė visą miestą. Mano brolis turėjo papasakoti savo istoriją prieš visą susirinkimą, kur kiekvienas gyrė jį ir kilniaširdį galvažudį.

Kada brolis pabaigė istoriją, tėvas atsistojo ir privedė jam Zoraidą.

— Dabar aš nuimu, — tarė jis iškilmingu balsu, — nuo tavo galvos savo prakeikimą; imk Zoraidą, kaip dovaną, kurią tu iškariavai savo atkaklumu; priimk mano tėvišką laiminimą, ir tegu mūsų mieste niekuomet nestinga vyrų, panašių į tave brolio meile, protu ir atkaklumu!

* * *

Karavanas pasiekė dykumos kraštą, ir keleiviai linksmai sveikino žaliąsias pieveles ir lapuotus medžius: jau buvo daug dienų, kaip jie nematė to puikaus vaizdo. Karavansarajus, jų pasirinktas nakvynei, stovėjo gražiame slėny, ir nors jame buvo maža patogumų ir vėsumo, tačiau visa draugija buvo linksmesnė ir atviresnė negu bet kada; žinodami, kad jau pasibaigė kelionės vargai ir pavojai, visi buvo smagūs, juokavo ir linksminosi. Mulėjus, jaunas ir linksmas pirklys, ėmė taip juokingai šokti ir dainuoti, jog prajukino net rimtąjį graiką Zaleiką. Po tų šokių, nuteikusių visą draugiją, jis atsisėdo, kiek dustelėjo ir pradėjo sakyti pažadėtąją istoriją.

ISTORIJA APIE MUKĄ

Nikėjoj, mano brangiosios tėvynės mieste, gyveno žmogus, visų vadinamas Muku. Nors aš buvau tuomet dar mažas, bet atsimenu jį puikiausiai, nes dėl jo kartą tėvas man gerai kailį iškaršė. Mukas, kai aš jį pažinau, buvo jau senas, bet ne didesnis kaip per keturis sprindžius. Jo liemuo buvo nors mažas, bet gražiai sudėtas, galva daug didesnė ir platesnė negu kitų žmonių. Jis gyveno visai vienas dideliuose namuose ir net pats sau valgį virė. Niekas mieste nebūtų galėjęs žinoti, ar jis tebėra gyvas, ar ne, nes jis per mėnesį kartą teišeidavo iš namų, jei pietų laiku iš jo kaminų nebūtų rūkę tiršti dūmai. Tačiau vakarais dažnai jis vaikščiodavo po savo stogą, ir gatvėj esantiems rodėsi, kad po stogą lakstanti viena jo didelė galva, be kūno. Aš ir mano draugai buvom nedori vaikai ir labai džiaugdavomės, kai gaudavom iš ko pasijuokti. O kai gatvėj pasirodydavo mažasis Mukas, mums būda-

vo tiesiog šventė. Žinomomis dienomis rinkdavomės prieš jo namus ir laukdavom jo išeinant. Pirma atsidarydavo durys, paskui pasirodydavo didelė galva su dar didesniu turbanu, toliau išlįsdavo visas liemuo su senu apsiaustu, plačiomis kelnėmis ir plačiu diržu, prie kurio kabėjo ilgas durklas, toks ilgas, jog nežinojai, ar Mukas prikabintas prie durklo, ar durklas prie Muko. Lig tik jis taip išeidavo, gatvėje pakildavo baisiausias triukšmas. Mes mėtydavom aukštyn savo kepures ir kaip pasiutę šokinėdavom aplink jį. O Mukas sveikindavo mus rimtai galvos linktelėjimu ir pamaži eidavo gatve vilkdamas kojas, nes jis turėjo tokias dideles šlepetes, kokių niekuomet nebuvau matęs. Mes, vaikagaliai, bėgdavom paskui jį ir šaukdavom: „Mukai, Mukai!" Mes turėjom apie jį sudėję net šiokią linksmą dainelę:

Mukas mažas kaip nykštys,
Jam kepurė kaip lopšys,
Kelnės plačios kaip maišai,
Kurpės ilgos kaip šliužai,
Kartą mėnesy tiktai
Jį išeinant kur matai...
Mukai, mes čia, pamatyk,
Jei toks geras, tai pavyk!

Mes labai dažnai darydavom tokius juokus ir, nors gėda, turiu prisipažinti, kad aš buvau piktesnis už kitus: dažnai aš jį tampydavau pagavęs už apsiausto, o kartą taip primyniau jam iš užpakalio šlepetę, jog jis sugriuvo. Tai pasirodė man labai juokinga, bet mano juokas greit išnyko, kai pamačiau Muką einant į mano tėvo namus. Jis įėjo į namus ir ten kiek užgaišo. Aš pasislėpiau už durų ir laukiau, kas bus toliau. Mukas vėl išėjo su mano tėvu, tėvas jį išlydėjo pro duris laikydamas už rankos ir, žemai nusilenkęs, gražiai atsisveikino. Aš supratau įkliuvęs į bėdą ir dar ilgai lindėjau toj vietoj. Bet pagaliau iškrapštė mane iš ten badas, ir aš nuleidęs galvą nuėjau pas tėvą.

— Tu tyčiojaisi iš nelaimingo Muko? — paklausė jis manęs rūs-

čiai. — Aš papasakosiu tau to Muko istoriją, ir tu tikrai daugiau nebesijuoksi iš jo. Bet pirma atsiimk savo p e l n ą.

O tas pelnas buvo dvidešimt penki kartai, kuriuos jis visados man gerai atskaitydavo. Ir paėmęs savo ilgą pypkę, atsisuko gintaro kandiklį ir pasitiesęs taip man išdirbo šonus, kaip niekados dar lig šiol.

Kaip jau buvo visi dvidešimt penki, liepė atsikelti ir paklausyti *Muko istorijos,* kurią jis man visą apsakė.

Mažojo Muko tėvas, kurio tikras vardas buvo Mukra, buvo žmogus neturtingas, bet visų gerbiamas Nikėjoj. Jis taip pat šalindavosi nuo žmonių kaip ir jo sūnus. Sūnaus jis nemėgo, kad toks mažas, ir visai nesirūpino jo mokslu. Šešiolikos metų tebebuvo visai dar vaikas, ir tėvas dažnai jam prikaišiodavo, kad jis tebėr toks kvailas.

Kartą tėvas eidamas kažkaip sugriuvo, susimušė ir iš to mirė, o savo Muką paliko be skatiko kišenėj. Beširdžiai giminės, kuriems jo tėvas paliko skolingas, išvijo vargšą našlaitį iš namų, liepdami jam ieškoti laimės svetur. Mažasis Mukelis apsiverkė ir tik prašė atiduoti tėvo drabužius, ir tuos jam, tiesa, sugrąžino. Jo tėvas buvo drūtas, tvirtas vyras, ir todėl jo drapanos sūnui netiko. Bet Mukas, ilgai negalvodamas, nukirpo ten, kur buvo per ilga, ir apsivilko. Bet jis nemokėjo susiaurinti, todėl ir išėjo toks juokingas apdaras, kur dabar jis dėvi: didelis turbanas, platus diržas, plačios kelnės, mėlynas apsiaustas — tas viskas tėvo palikimas, kurį jis dar lig šiol tebevilki. Dėl drąsumo jis užsikišo už diržo savo tėvo ilgą Damasko durklą, paėmė lazdą ir išėjo.

Linksmai keliavo Mukas visą dieną, tikėdamasis kur nors rasti savo laimę. Pamatys stiklo šukelę, blizgančią prieš saulę, jis ją deda į kišenę manydamas, kad ji pavirs į gražiausią deimantą; pastebės iš tolo spindintį mečetės bokštą arba ežerą, tviskantį kaip veidrodis, su džiaugsmu bėga prie jų, tardamasis atvykęs į užkerėtą šalį. Bet veltui! Kai jis prisiartina, tie gražūs reginiai prapuola, ir nuvargusios kojos ir išalkusio pilvo kiurkimas jam vėl primena, kad jis vis dar tebėra šioj ašarų pakalnėj. Taip jis ėjo dvi dienas, alkanas ir nuilsęs, ir ėmė abejoti, ar bepavyks kur rasti laimės; lauko vaisiai buvo jo vienintelis maistas, kieta žemė — jo nakvynė. Trečios die-

nos rytą jis išvydo nuo kalno didelį miestą. Skaisčiai spindėjo mėnesio pusės ant jo bokštų, gražiai plevėsavo spalvotos vėliavos ant stogų ir, rodos, viliote viliojo į save Muką. Nustebęs jis sustojo ir pradėjo žiūrėti į miestą ir apylinkes. „Taip, ten, Mukeli, turi rasti savo laimę," tarė jis sau ir, pamiršęs nuovargį, pašoko iš džiaugsmo aukštyn, „t e n a r b a n i e k u r." Ir pasismaginęs nutraukė į miestą. Nors miestas buvo arti, bet Mukas pasiekė jį tiktai pusiaudieny, nes jo pavargusios kojos dažnai atsisakinėjo tarnauti ir jis turėjo nuolat sėdinėti ir ilsėtis palmių pavėsy. Galop jis prisiartino prie miesto vartų. Pataisė savo apsiaustą, gražiau susirišo turbaną, pasileido plačiau diržą ir geriau prisitraukė savo ilgąjį durklą, paskui nusidulkino kurpes, pasiėmė lazdą ir drąsiai įžengė pro vartus. Perėjęs kelias gatves iš eilės, jis pamatė, kad niekur niekas nedarė jam durų, niekur niekas, kaip jis manė, jo nešaukė: „Mukeli, užeik čia, pavalgyk, išgerk ir pasilsėk!"

Kai prie vienų didelių gražių namų jis vėl labai nuliūdęs žiūrėjo aukštyn, atsidarė langas, iškišo galvą sena moteriškė ir pradėjo šaukti giedamu balsu:

Košelė išvirta,
Ant stalo atnešta!
Ei, rinkitės greičiau,
Bus valgyti gardžiau!
Ką veikiat jūs tenai?
Čionai, čionai, čionai!

Atsidarė namų durys ir pro jas įgarmėjo daug šunų ir kačių. Mukas pastovėjo kelias minutes abejodamas, ar jis buvo kviestas, ar ne. Pagaliau įsidrąsinęs įėjo į vidų. Priešais bėgo kelios jaunos katytės ir jis nusprendė sekti paskui jas manydamas, kad jos virtuvę žino geriau.

Užlipęs laiptais, Mukas sutiko tą pačią seną moteriškę, žiūrėjusią pro langą. Ji piktai pažvelgė į jį ir paklausė, ko jam reikia.

— Juk tu visus kvietei prie košės, — atsakė Mukas, — o aš esu labai alkanas ir todėl atėjau.

Senelė balsu susijuokė ir tarė:

— Iš kur tu atsiradai toks nematytas? Visas miestas žino, kad aš košę teverdu savo katytėms, o kartais, kaip tu matai, kviečiu ir jų pažįstamus.

Mukas apsakė senelei, kaip jam buvo sunku po tėvo mirties, ir ėmė prašyti leisti šiandien pavalgyti kartu su jos katėmis. Senelei patiko vaiko pasakojimas iš atviros širdies ir ji netikėtą svečią sočiai pavalgydino ir pagirdė. Kai pasistiprino, šeimininkė jam tarė:

— Mukai, lik pas mane tarnauti! Turėsi nedaug darbo ir gerą laikymą.

Mukui pasirodė gardi kačių košė ir jis sutiko būti ponios Akauzės tarnu. Jo darbas buvo lengvas, bet nepaprastas. Ponia Akauzė turėjo du katinus ir keturias kates; Mukas turėjo kiekvieną rytą tas kates iššukuoti ir ištrinti brangiais kvepalais; jei šeimininkė kur išeidavo, tai jam reikėdavo jas žiūrėti; ėdant jis turėdavo tiems gyvulėliams nešioti valgius, o naktį paguldyti į šilko pagalvius ir apdėstyti aksomo apklotais. Namuose buvo dar keli maži šunyčiai; jis jiems taip pat turėdavo patarnauti, bet su jais vargo buvo daug mažiau negu su katėmis, su kuriomis ponia Akauzė elgėsi kaip su savo tikrais vaikais. Tiesa, Mukas čia gyveno taip pat vienas kaip savo tėvo namuose, nes, be ponios ir šunų su katėmis, nieko visą dieną daugiau nematydavo. Kurį laiką Mukas gyveno visai gerai: nedaug darbo, geras valgis, ir ponia juo džiaugėsi. Bet po truputį katės pradėjo tvirkti; išėjus senelei iš namų, kaip pasiutusios imdavo jos lakstyti po kambarius, vartyti visus daiktus ir daužyti indus. Išgirdusios pareinant laiptais šeimininkę, jos sušokdavo ant savo pagalvių ir lyg nekaltos kraipydavo uodegas. Matydama tokią netvarką, ponia Akauzė pykdavo ir versdavo bėdą Mukui. Nors jis visaip teisindavosi, bet ji mažiau tikėjo, ką sakė tarnas, negu katės, kurios taip nekaltai žiūrėjo.

Mukas labai nuliūdo, kad ir čia neradęs laimės, ir nusprendė išbėgti nuo ponios Akauzės. Kadangi iš pirmos kelionės buvo patyręs, kaip sunku gyventi be pinigų, nusprendė kaip nors išgauti algą, nuolat šeimininkės jam žadamą, bet niekados neduodamą. Ponios Akauzės namuose buvo kambarys, jis būdavo nuolat užda-

Ėdant, jis turėjo tiems gyvulėliams nešioti valgius

rytas, ir Mukui niekados neteko matyti, kas ten yra. Bet jis girdėdavo, kad šeimininkė dažnai kažką ten kraustydavo ir brazdėdavo. Galvojant apie pinigus kelionei, jam atėjo į galvą, kad ten turbūt yra sudėti šeimininkės turtai. Bet durys visados tvirtai uždarytos, ir jis negalėjo prieiti prie tų turtų.

Vieną rytą, kai ponia Akauzė buvo išėjus, pribėgo prie Muko mažas šuniukas. Šeimininkė jo kažko nekentė, bet Mukas jį mėgo labiau už visus. Šuniukas ėmė tampyti nykštuką už plačių kelnių, lyg sakydamas sekti paskui jį. Mukas dažnai žaisdavo su šuneliu ir norėjo pažiūrėti, kur jis dabar jį nuves. Šunelis nuvedė jį į miegamąjį ponios kambarį ir parodė mažas dureles, kurių dar nebuvo matęs. Durys buvo praviros. Šuniukas įėjo pirma, Mukas įsekė paskui. Bet kaip jis apsidžiaugė pamatęs, kad atsidūrė tam kambary, kur jau seniai norėjo patekti. Jis ėmė dairytis aplinkui, ar nepamatys kur pinigų, bet niekur jų nerado. Kambary tebuvo senų drabužių ir kažkokių nematytų indų. Vienas indas jam labai patiko. Jis buvo krištolinis ir visas išrašytas. Mukas paėmė jį ir pradėjo vartyti. Bet kokią pasidarė jis sau bėdą! Nebuvo pastebėjęs, kad indas turėjo nekietai užvožtą viršelį, tas nukrito ir susikūlė į tūkstantį šukelių.

Ilgai stovėjo Mukas negyvas iš baimės. Dabar jo viskas buvo pabaigta, reikėjo bėgti, kitaip senelė jį galėjo užmušti. Jis dar kartą apsižvalgė, ar nerastų kokio daikto, reikalingo kelionei. Jam krito į akį pora baisiai didelių šlepečių; jos, tiesa, atrodė negražios, bet jo paties buvo visai suplyšusios ir su jomis nebegalėjo keliauti. Tų šlepečių didumas jį net viliojo; kai jis jas užsimausiantis, visi sakysiantys, kad jis jau iš vaiko metų išaugęs. Ir jis greit numetė savo šlepetes ir įsimovė į tas didžiąsias. Lazdelė su gražiai išpjaustyta liūto galva taip pat be reikalo, kaip rodėsi, stovėjo kertėj; ir ją paėmęs, jis pasiskubino išsmukti iš kambario. Paskui jis nubėgo į savo kambarį, užsivilko apsiaustą, užsirišo tėvo turbaną, užsikišo durklą už diržo ir greit, kiek tik nešė kojos, išspruko iš namų ir iš miesto. Ir už miesto jis vis bėgo; bijodamas senelės, bėgo tolyn tol, kol taip nuilso, jog nebegalėjo palėkti. Visą gyvenimą jis taip greitai niekad nebuvo bėgęs; jam pasirodė, kad ir sustoti nebegali: kažkokia nematoma galybė nešte nešė jį tolyn. Pagaliau pastebėjo, kad tą galybę turi šlepetės, jos jį traukė kažkur vis į priekį su savim. Jis visaip mėgino sustoti, bet nieko negalėjo padaryti. Nusikamavęs suriko sau, kaip rėkia stabdant arkliams:

— O — tpru!

Šlepetės sustojo ir jis nuvargęs krito žemėn.

Šlepetės jį labai nudžiugino. Vadinas, betarnaudamas įgijo daiktą, galintį jam padėti rasti laimę. Nors jo džiaugsmas buvo didelis, bet iš nuovargio užmigo, nes jo mažas kūnelis, kuriam reikėjo nešioti tokią didelę galvą, negalėjo daug išlaikyti. Per sapną pasirodė jam tas pats šuniukas, kur ponios Akauzės namuose parodė jam šlepetes, ir tarė:

— Gerasis Mukai, tu dar ne visai žinai šlepečių galybę. Jei tris kartus apsisuksi ant kulno, tai galėsi nulėkti, kur norėsi, o su lazdele gali rasti kiekvieną lobį: kur užkastas auksas, ji suduoda tris kartus, kur sidabras — du kartus.

Taip sapnavo Mukas. Atbudęs, jis nusprendė tuojau išbandyti, ar tas nuostabus sapnas nebus tiesa. Užsimovė šlepetes, pakėlė vieną koją ir ėmė suktis ant kulno. Bet kas yra mėginęs suktis stovėdamas didelėj šlepetėj, tas nesistebės, kad Mukui negreitai tai pavyko padaryti, ypač jei atsimins, kad didelė galva jį traukė tai į vieną, tai į kitą pusę.

Vargšas kelis kartus susigrūdo nosį, kol pavyko tai padaryti. Jis, kaip malūno ratas apsisukęs tris kartus ant kulno, panorėjo nulėkti į artimiausią didelį miestą. Šlepetės pakilo į orą ir kaip vėjas nunešė jį padebesiais. Mukas nepamatė, kaip atsidūrė didelio miesto vidury, kur buvo daug krautuvių ir vaikščiojo minios žmonių. Belandydamas tarp žmonių, jis pamatė, kad išmintingiau būtų pasitraukus į tuštesnę gatvę, nes vidury nuolat jį stumdė ir mindė jam šlepetes. Užsistos kas jam ant šlepetės, jis pats ko nenuvirsta, o jei užkliudys ką savo ilguoju durklu, tas žada jį sumušti.

Paskui Mukas ėmė rimtai galvoti, kaip prasimanyti bent truputį pinigų. Jis turėjo, tiesa, lazdelę, galėjusią parodyti lobį, bet kur jis dabar tuoj ras tokią vietą su auksu arba sidabru? Iš bėdos, žinoma, galėjo pats save už pinigus rodyti, bet buvo perdaug dėlto didus, kad galėtų taip žemintis. Pagaliau atsiminė apie savo kojų greitumą. Jis galvojo, kad šlepetės galėtų duoti jam duoną, ir nusprendė apsiimti kur bėgiku. Kadangi žinojo, kad karaliai už tokią tarnybą moka daug pinigų, tuojau išsiklausė, kur gyvena to miesto karalius. Prie rūmų vartų stovėjo sargyba, ta patyrusi, ko jam reikia,

nusiuntė jį pas vergų prižiūrėtoją. Tam pasipasakojo savo reikalą ir paprašė duoti karaliaus pasiuntinio vietą. Prižiūrėtojas pažiūrėjo į jį ir tarė:

— Ar tu iš galvos išėjai, ar ką? Kojos per sprindį, ir nori būti karaliaus pasiuntiniu? Eik sau, man nėr laiko gaišti su kiekvienu mulkiu.

Mukas atsakė, kad jis visai nejuokauja ir galėtų eiti lenktynių su greičiausiu bėgiku. Prižiūrėtojui pasirodė labai juokinga. Jis liepė Mukui prisirengti iki vakaro į lenktynes, nuvedė į virtuvę ir pasirūpino, kad jį gerai ten pavalgydintų ir pagirdytų. O pats nuėjo pas karalių ir viską papasakojo apie Muką. Karalius buvo linksmas žmogus, ir jam patiko, kad vergų prižiūrėtojas dėl juoko sulaikė Muką. Jis įsakė didelėj pievoj, už rūmų, pataisyti vietos, kad visi kiemiškiai galėtų matyti lenktynes, ir dar kartą liepė vergų prižiūrėtojui pašerti nykštuką. Karalius pasakė savo sūnums ir dukterims, kokį pasilinksminimą jie turės vakare. Jie apsakė savo tarnams, ir kai atėjo vakaras, visi, kas tik galėjo, susirinko į pievą, kur buvo sustatyti suolai, kad geriau būtų matyti, kaip bėgs tas nykštukas.

Susėdus karaliui ir jo vaikams į suolus, išėjo į pievą Mukas ir labai gražiai pasveikino visus susirinkusius. Išvydę Muką, visi pradėjo linksmai šaukti: tokio juokingo žmogelio dar niekas iš jų nebuvo matęs. Pats mažas, galva didelė, prikirptas apsiaustas ir plačios kelnės, ilgas durklas už plačios juostos, mažos kojos, šlepetės kaip geldos — ne! taip buvo nuostabu, jog negalėjai nesusijuokti. Bet Muko juokai nenubaidė.

Didžiai iškėlęs galvą ir pasirėmęs su lazdele, Mukas laukė savo priešininko. Vergų prižiūrėtojas išrinko visų greičiausią bėgiką. Tas atsistojo šalia nykštuko ir abudu laukė duodant ženklą. Tada karalaitė Amarza mostelėjo, kaip buvo sutarta, savo šydu, ir kaip dvi strėlės, paleistos į vieną daiktą, abu bėgikai šoko bėgti pieva.

Iš pradžios priešininkas Muką gerokai paliko užpakaly, bet Mukas su savo šlepetėmis pavijo jį, pralenkė ir pribėgo prie pažymėtos vietos, o tas dar tebebuvo pusiaukely. Visi taip nustebo, jog

Visi taip nustebo, jog negalėjo nei žodžio tarti

negalėjo nei žodžio tarti. Karalius pirmas suplojo delnais, ir tada visa minia sujudėjo ir džiaugsmingai sušuko:

— Tegyvuoja Mukas! Garbė nugalėtojui!

Tuo tarpu atvedė Muką. Jis puolė ant kelių prieš karalių ir tarė:

— Galingiausias viešpatie, aš tik truputį savo mokslo tau parodžiau; teikis man duoti vietą tarp savo pasiuntinių.

Karalius jam atsakė:

— Ne, tu būsi mano vyriausiu bėgiku ir nuolat būsi prie manęs. Algos gausi kasmet po šimtą auksinių ir valgysi su mano artimiausiais tarnais.

Mukas labai džiaugėsi pagaliau radęs savo laimę, kurios taip ilgai ieškojo. Jis greit įgijo karaliaus didelę malonę, nes sunkiausius įsakymus atlikdavo nepaprastai greitai ir tiksliai.

Bet tai netiko kitiems karaliaus tarnams. Jiems buvo baisiai pikta, kad karalius labiau mylėjo nykštuką, nieko daugiau nemokėjusį, tik greitai lėkti. Norėdami jį nuversti, jie susimokydavo ir pramanydavo visokių negražių darbų prieš nykštuką, bet jokiu būdu negalėjo atimti iš jo karaliaus pasitikėjimo.

Matydamas tarnų piktus norus, nykštukas nemanė jiems keršyti, nes turėjo per gerą tam širdį; jis tik galvojo, kuo galėtų pasirodyti naudingas savo priešininkams ir įgyti jų meilę. Tada jis atsiminė savo lazdelę, kurią iš gerų dienų buvo pamiršęs; jei jis rastų pinigų, galvojo Mukas, žmonės būtų jam geresni. Jis buvo ne kartą girdėjęs, kad to karaliaus tėvas daug savo gėrybės įkasęs į žemę, kai jo kraštą užpuolęs kitas karalius; taip pat pasakojo, kad jis miręs, nepasakęs sūnui, kur užkasti pinigai. Nuo to laiko Mukas visados imdavo su savim lazdelę, tikėdamas pataikyti į tą vietą, kur buvo paslėptas karaliaus lobis. Vieną vakarą kažkaip jis nuklydo į tokį daržo pakraštį, kur niekados dar nebuvo buvęs. Staiga jis pajuto, kad lazdelė jam rankoje sudrebėjo ir tris kartus susidavė į žemę. Jis gerai žinojo, ką tai reiškė. Ištraukė jis tada durklą, išpjovė žymes ant artimiausių medžių ir sugrįžo į rūmus. Susiieškojęs kastuvą, nekantriai ėmė laukti nakties.

Bet lobio kasimas pasirodė ne toks lengvas darbas, kaip buvo Mukas manęs. Jo rankos buvo per silpnos, o kastuvas didelis ir sunkus. Jis turėjo padirbėti geras dvi valandas, kol iškasė duobę kelių pėdų gilumo. Pagaliau kastuvas dunkstelėjo į kietą daiktą, kuris suskambėjo kaip geležis. Tada ėmė dar smarkiau kasti ir netrukus pamatė geležinį viršelį; jis pats įšoko į duobę ištirti, kas galėtų būti po tuo viršeliu ir tikrai rado didelį puodą, pilną auksinių pinigų. Bet jam trūko sveikatos iškelti puodui, pilnam aukso, todėl prisisėmė pinigų, kiek galėjo panešti, į kelnes, už juostos ir net į savo apsiaustą, o likusius vėl gražiai užkasė. Kad jis būtų neturėjęs savo šlepečių, nei iš vietos nebūtų galėjęs paeiti: taip jį spaudė aukso sunkumas. Bet vis dėlto paršliaužė nepastebėtas į savo kambarį ir suslėpė auksą po savo kanapos pagalviais.

Turėdamas tiek aukso, Mukas galvojo, kad viskas atsimainysią, kad jis tarp savo priešininkų prie karaliaus rūmų įgysiantis daug

sau šalininkų ir tikrų bičiulių. Jau iš to galėjai spręsti, kad jis neturėjo gero išauklėjimo, kitaip nebūtų galvojęs, kad su auksu gali įsigyti tikrų bičiulių. O, kad jis tuomet būtų suraginęs savo šlepetes ir su visu auksu išrūkęs iš to miesto!

Auksas, kurį Mukas dabar saujomis visiems dalino, sukėlė tiktai kitų rūmų tarnų pavydą. Vyriausias virėjas Akuli sakė:

— Jis pinigus dirba.

Vergų prievaizdas Akmetas tvirtino:

— Jis juos iš karaliaus išviliojo.

O iždininkas Arkazas, jo pikčiausias priešininkas, mėgdavęs kartais pats iš karaliaus iždo šį tą pasisavinti, tiesiog paskelbė:

— Mukas auksą pavogė.

Kad geriau pavyktų įklampinti Muką, susimokė jis su vyriausiuoju gėrimų padavėju Korkuzu, šis atėjo pas karalių apsimetęs toks nuliūdęs, jog tas krito karaliui į akis, ir jis paklausė, kas jam yra.

— O, — atsakė jis, — aš nuliūdęs dėl to, jog nustojau savo viešpaties malonės.

— Iš kur tas tavo prasimanymas, bičiuli? — atsakė karalius, — nuo kurio laiko tau nebešviečia mano malonės saulė?

Vyriausias gėrimų padavėjas jam atsakė, kad tą greitakojį pasiuntinį apipylęs auksu, o savo ištikimuosius tarnus visai pamiršęs.

Karalius negalėjo suprasti, ką reiškia tie jo žodžiai. Tada tas jam papasakojo apie Muko nematytą dosnumą spėdamas, kad tie pinigai bus pavogti iš iždo. Toks manymas buvo naudingas iždininkui, nelabai mėgusiam duoti apyskaitų. Karalius liepė sekti Muką ir, jei galima, pagauti vagiant.

Mukas pinigus greit išbarstė ir turėjo daugiau atsinešti. Sulaukęs nakties, pasiėmė kastuvą ir nušliaužė į daržą. Kai jis pylė auksą į apsiaustą, prišoko prie jo saugoję susimokėliai, surišo jį ir nuvedė pas karalių.

Karalius, būdamas ir be to piktas, kad jam sutrukdė miegą, pasitiko Muką labai nemaloningai ir tuojau liepė jį ištardyti. Puodas buvo visas iš žemės iškastas ir padėtas prie karaliaus kojų kartu su

Kai jis pylė auksą į apsiaustą, prišoko prie jo susimokėliai

kastuvu ir apsiaustu, pilnu aukso. Iždininkas pasakė, kad jis su sargyba užklupęs Muką tada, kaip jis įkasęs tą puodą į žemę.

Paskui karalius ėmė klausinėti kaltininko, ar tai tiesa yra, ir kur jis paėmęs norėtą paslėpti auksą.

Mukas, žinodamas savo nekaltybę, atsakė, kad jis radęs tą puodą ir norėjęs jį iškasti, o ne įkasti.

Visi ėmė juoktis iš jo pasiteisinimo, ir karalius už tokį, kaip jam rodėsi, melą sušuko:

— Niekše! Apvogei savo karalių ir dar nori per akis jį apgauti! Pasakyk man, iždininke, ar čia bus ta pati suma, kurios tau trūksta?

Iždininkas atsakė, jog jis visai įsitikinęs, kad karaliaus ižde nuo kurio laiko stinga tiek arba dar daugiau, kad jis gali prisiekti, kad tas auksas pavogtas.

Tada karalius liepė Muką surakinti ir įmesti į kalėjimą, o auksą atiduoti iždininkui, kad jis jį vėl padėtų į iždą. Nudžiugęs iždininkas parsinešė auksą namo ir ėmė skaityti. Bet tas nedoras žmogus nuslėpė, kad puodo dugne rado raštelį, kur buvo pasakyta:

„Svetima šalis užpuolė mano kraštą, ir aš čia pakasu savo gėrybių dalį. Kad būtų prakeiktas tas, kas, radęs tą lobį, negrąžins mano sūnui.

Karalius Sadi."

Mukas nuliūdęs praleido naktį kalėjime. Jis žinojo, kad už karaliaus daiktų vogimą turi būti mirtis, ir vis dėlto nenorėjo išduoti savo lazdelės paslapties bijodamas, ne be priežasties, netekti jos ir savo šlepečių. Tiesą sakant, šlepetės nebebuvo jam naudingos, nes jis, būdamas prikaltas prie sienos trumpa grandine, negalėjo jokiu būdu apsisukti ant kulno. Kitą rytą, kai jam paskelbė mirties nuosprendį, jis pagalvojo, kad geriau gyventi be tos stebuklingos lazdelės, negu mirti su ja, pasiprašė nuvesti pas karalių ir pasakė jam paslaptį. Karalius iš pradžios nenorėjo tikėti, tada Mukas prašė pačiam išbandyti lazdelės galybę. Karalius sutiko, užkasė truputį aukso ir paskui liepė Mukui ieškoti su savo lazdele. Mukas per kelias minutes jį rado: lazdelė aiškiai tris kartus toj vietoj susidavė į žemę. Pamatęs karalius, kad iždininkas jį apgavo, nusiuntė jam, Rytų žemės papročiu, šilkinę virvelę, kad jis pats pasikartų. O Mukui jis pasakė:

— Dovanojau tau gyvybę; bet man rodosi, kad tu turi ne tik tos lazdelės paslaptį, todėl visą gyvenimą neišeisi iš kalėjimo, jei nepasakysi savo greitumo priežasties.

Mukui jau per vieną naktį atgriso sėdėti uždarytam, ir jis prisipažino karaliui, kad jo visas greitumas nuo šlepečių, tačiau neišdavė karaliui paslapties apie trijų kartų apsisukimą ant kulno. Norėdamas išbandyti, karalius pats įsimovė šlepetes ir kaip pasiutęs ėmė lakstyti po daržą. Jis norėjo sustoti, bet nemokėjo sutūrėti šlepečių, ir Mukas, kuriam malonus buvo tas nedidelis kerštas, davė jam lakstyti, kol apalpęs išgriuvo.

Kai jis atsigavo, baisiai buvo piktas ant Muko, kad jį tiek privargino.

— Pažadėjau dovanoti tau laisvę ir gyvybę, bet turi per dvylika valandų išsikraustyti iš mano žemės, kitaip liepsiu tave pakarti.

O šlepetes ir lazdelę liepė nunešti į jo iždą.

Koks vargšas atėjo, toks ir grįžo jis iš tos žemės, keikdamas savo kvailumą, kad jis įsikalęs sau į galvą galintis prie karaliaus vaidinti svarbią rolę. Jo laimė, kad žemė, iš kurios jis buvo ištremtas, buvo nedidelė. Per aštuonias valandas jau jis buvo prie sienos, nors pripratusiam prie greitųjų šlepečių sunku buvo eiti.

Perėjęs sieną, Mukas pasuko iš kelio, norėdamas rasti didžiausią girios tankynę ir ten gyventi vienas, nes jam įkyrėjo visi žmonės. Vidury miško rado vietelę, ir ta pasirodė tinkanti jo reikalui. Skaidrus upelis, apaugęs dideliais šakotais figų medžiais, ir minkšta žolė jį tiesiog viliote viliojo į save. Krito jis ant žemės pasiryžęs nieko neimti į burną ir laukti čia mirties. Bet buvo labai nuvargęs ir greitai užmigo. Atsikėlęs, baisiai norėjo valgyti ir pamatė, kad bado mirtis yra menkas juokas, ir ėmė dairytis, ar nepastebės ko suvalgyti.

Ant medžio, po kuriuo sėdėjo, kabėjo puikios prinokusios figos. Įsilipo į medį, prisiraškė vaisių, gerai privalgė ir paskui nuėjo į upelį atsigerti. Bet kaip jis išsigando, kai pamatė vandeny savo galvą su baisiomis ausimis, su drūta ir ilga nosim! Jis griebė už ausų: tikrai jo ausys buvo ilgumo per pusę uolekties.

— Aš vertas asilo ausų! — sušuko vargšas. — Juk aš, kaip asilas, sumindžiau savo laimę.

Ėmė jis daugiau klaidžioti po mišką, netrukus vėl išalko, vėl nusiraškęs pasistiprino figomis, nes be jų girioj jokio valgomo daikto nebuvo. Suvalgius figų antrą kartą, jam atėjo mintis į galvą, ar negalėtų paslėpti ausų po savo turbanu, tada vis nebūtų toks juokingas. Griebė už ausų — ausų jau nebėra! Tuojau nubėgo į upelį įsitikinti, ir tikrai — ausys ir nosis buvo vėl tokio didumo kaip ir pirma. Jis tuojau suprato, kaip čia atsitiko: nuo pirmo medžio gavo ilgą nosį ir ausis, antras jas nugydė. Muko džiaugsmas buvo neapsakomas, kad laimė vėl sugrįžo. Priraškęs nuo abiejų medžių vaisių, kiek galėjo panešti, sugrįžo į neseniai paliktą kraštą. Artimiausiam miestely persitaisė, jog nebegalėjai pažinti, ir nuėjo į tą miestą, kur gyveno karalius.

Tuo metu prinokę vaisiai retas buvo daiktas. Mukas atsisėdo prie rūmų vartų, nes žinojo, kad vyriausias virėjas čia perka kara-

liui tuos gardėsius. Neilgai trukus Mukas tikrai pamatė ateinant per kiemą virėją. Virėjas ėmė žiūrinėti visų pardavėjų prekes, jų atneštas prie rūmų vartų; pagaliau pastebėjo Muko kraitelę.

— A! kokie puikūs vaisiai, — tarė jis. — Tikrai patiks jo didenybei. Kiek nori už visą kraitelę?

Mukas pasakė nedidelę kainą, ir jie greit sutiko. Virėjas padavė kraitelę parnešti vergui ir pats nuėjo toliau; o Mukas tuo tarpu pabėgo bijodamas, kad pagavę jam nepadarytų galo, kai karaliui ir kitiems išaugs ant galvos nemalonūs papuošalai.

Per pietus karalius buvo labai linksmas ir kelis kartus pagyrė virėją už jo mokėjimą išvirti ir parinkti gardžių daiktų; o virėjas, stovėdamas iš tolo, juokėsi smagus ir sakė:

— Negirk dienos be vakaro. Viskas gerai, kas gerai baigiasi.

Karalaitės iš to suprato, kad jis turi dar kažkokį gardų valgį, ir labai geidė žinoti, kas čia būtų. Kai jis atnešė figas ir padėjo ant stalo, visi negalėjo atsigėrėti, kokios buvo gražios.

— Kokios prinokusios, kokios puikios figos! — tarė karalius, — už tokį dalyką virėjas vertas didžiausios mūsų malonės!

Pasakęs tuos žodžius, karalius, paprastai nelabai mėgdavęs kitiems davinėti gardėsių, savo ranka ėmė dalinti figas. Sūnūs ir dukterys gavo po dvi, rūmų damos, viziriai ir agos po vieną, likusias pasistatė prieš save ir su dideliu pasigardžiavimu pradėjo valgyti.

— Oi! kas pasidarė tėveliui! — sušuko staiga karalaitė Amarza.

Visi nustebę pažvelgė į karalių. Ausys kabėjo lig pečių, o nosis siekė patį smakrą. Paskui pasižiūrėjo į vienas kitą ir baisiai nusigando: visų buvo išaugusios didelės ausys ir ilgos nosys.

Galite suprasti rūmų išgąstį! Tuojau sušaukė viso miesto daktarus, tie davė gerti visokių miltelių ir skystimų, bet nei ausys, nei nosys nėjo mažyn. Vienam karalaičiui buvo net nupjovę ausis, bet jos vėl ataugo.

Mukas netrukus išgirdo visą istoriją ir nusprendė, kad jau metas pradėti. Kad atrodytų panašus į mokytą žmogų, Mukas įsigijo pinigais, gautais už figas, tam tikrus drabužius ir prisilipdė ožkos plaukų barzdą. Paskui pasiėmė maišelį figų, nuėjo į karaliaus rūmus ir pasisakė esantis garsus daktaras iš svetimos žemės. Iš pra-

džios nenorėjo tikėti, kad jis toks daktaras, bet kai vienam karalaičiui davė suvalgyti figų ir tos ausys vėl paliko tokios, kaip buvo, visi ėmė prašyti, kad apsiimtų juos gydyti. O karalius paėmė tylėdamas jį už rankos ir nusivedė į savo kambarį; ten jis atidarė duris, kurios ėjo į jo iždą, ir Mukui davė ženklą sekti paskui jį.

— Štai visos mano gėrybės, imk, ką sau nori, tik išgelbėk nuo to negražumo.

Tie žodžiai Muko ausims buvo gražiausia muzika. Jau įeidamas į tą kambarį, jis pamatė gulint ant žemės savo šlepetes ir netolimais lazdelę. Mukas ėmė vaikščioti aplink po salę, lyg negalėdamas atsigėrėti karaliaus turtais; bet lig tik priėjo prie savo šlepečių, įšoko į jas, pagriebė lazdelę, nusiplėšė savo barzdą ir parodė nustebusiam karaliui gerai pažįstamą ištremtojo Muko veidą.

— Klastingas karaliau, — tarė jis, — tu moki nedėkingumu savo ištikimam tarnui. Todėl nešiok amžinai teisingai nupelnytas bjaurias ausis ir nosį, kad jos kasdien tau primintų Muką.

Taip pasakęs, jis greit apsisuko ant kulno, ir dar karalius nespėjo surikti pagalbos, o Mukas jau kažin kur nulėkė. Nuo to laiko Mukas gyvena mūsų mieste, bet atsiskyręs nuo žmonių, nes nemėgsta jų draugijos. Gyvenimo vargai padarė jį išmintingą žmogų, jis vertas daugiau tavo pagarbos negu pajuokimo, nors iš pažiūros gal ir keistai jis atrodo.

Tą papasakojo man tėvas. Aš labai gailėjausi negražiai elgęsis su mažu žmogum, ir man tėvas dovanojo už tai antrąją bausmės pusę, kurią buvo paskyręs. Aš apsakiau savo draugams nuostabią Muko istoriją, ir mes taip jį pamilom, jog niekas daugiau nebesityčiojo iš jo. Mes jį gerbėm, kol jis buvo gyvas, ir kai pasirodydavo gatvėj, visados sveikindavom mandagiai, lyg jis būtų pats kadi arba mufti.

* * *

Keleiviai nutarė palikti toj karavanų stoty dar vieną dieną, kad pasilsėtų jie patys ir jų gyvuliai prieš tolimesnę kelionę. Vakarykštis linksmumas tebebuvo neišnykęs dar tą dieną, ir visą laiką jie

smaginosi įvairiais žaidimais. Po pietų draugai priminė penktajam pirkliui Ali Sizakui, kad iš eilės papasakotų savo istoriją. Jis atsakė, kad savo gyvenime neturėjęs tokių nutikimų, kurie būtų įdomūs kitiems pasiklausyti, todėl prašė leisti pasakyti paprastą pasaką, būtent: *Pasaką apie netikrą karalaitį.*

PASAKA APIE NETIKRĄ KARALAITĮ

Vienas garsus Aleksandrijos siuvėjas turėjo mokinį, vardu Labakaną. Negali sakyti, kad Labakanas nebūtų mokėjęs laikyti adatos rankoj, priešingai, jis galėjo atlikti dailiausią darbą. Taip pat būtų neteisinga vadinti jį tinginiu, nors jam vis dėlto kažko trūko: dažnai jis galėdavo siūti nesilsėdamas po daug valandų ir taip smarkiai dirbti, jog adata rankose įkaisdavo ir siūlas imdavo rūkti; ir tada jam pasisekdavo darbas kaip niekam kitam. Bet kartais — ir tas atsitikdavo dažnai — jis sėdėdavo labai susimąstęs ir įbedęs akis į vieną daiktą. Tuomet jo veidas ir jis visas būdavo toks keistas, jog jo šeimininkas ir kiti mokiniai sakydavo: „Labakanas, matyti, vėl svarbius klausimus sprendžia."

Penktadieniais, kada kiti grįždavo nuo maldų prie savo darbo, Labakanas, apsitaisęs gražiais drabužiais, kuriems jis su labai dideliu vargu buvo sutaupęs pinigų, eidavo iš mečetės miesto gatvėmis mažais ir didingais žingsniais. Jei kuris jo draugas sakydavo Labakanui: „Ramybė tau!" ar „Kaip laikaisi, bičiuli?", jis maloningai mostelėdavo ranka arba, daugiausia, didžiai linktelėdavo galva. Jei tada jo meistras pasakydavo jam juokais: „Tu panašus į karalaitį, Labakanai", tai jis labai nudžiugęs atsakydavo: „Jūs tai pastebėjote?" arba „Aš jau seniai tat maniau!"

Labakanas buvo toks keistas jau daug laiko, bet meistras kentė jį, nes jis apskritai buvo geras žmogus ir sumanus darbininkas. Kartą sultono brolis Selimas, važiuodamas pro Aleksandriją, atsiuntė meistrui pertaisyti savo šventadienius drabužius. Meistras atidavė juos Labakanui, nes jis dailiausiai dirbo. Kai meistras ir mokiniai

„Kuo aš ne toks pat karalaitis?"

išsiskirstė po dienos darbo pasilsėti, Labakanas įsigeidė grįžti į siuvyklą, kur kabėjo karaliaus brolio drabužis. Jis ilgai stovėjo prieš jį grožėdamasis tai dailiu pasiuvimu, tai žibančiomis šilko ir aksomo spalvomis. Pagaliau jis neiškentė, užsivilko tuos drabužius ir baisiai nustebo radęs, kad jam tinka, lyg pačiam būtų siūti.

„Kuo aš ne toks pat karalaitis?" klausė pats savęs vaikščiodamas po kambarį. „Ir pats meistras juk man sakė, kad aš gimęs karalaičiu!" Apsivilkęs karaliaus drabužiais ir galvoti ėmė karališkai. Jis tarėsi esantis ne kas kitas, kaip karaliaus sūnus, ir nusprendė iškeliauti iš to krašto, kur žmonės nemokantys jo vertinti, laikydami prastu darbininku. Jam rodėsi, kad tuos gražius drabužius jam atsiuntusi geroji fėja. Suprantamas daiktas, atsisakyti nuo tokios

dovanos negalėjo ir, įsidėjęs į kišenę savo kelis skatikus, išbėgo nakčia iš Aleksandrijos.

Keliaudamas naujasis karalaitis stebino visus, nes jo puikūs drabužiai ir rimta didinga eisena buvo labai nepaprastas daiktas pėsčiam keleiviui. Jei jo kas dėl to klausė, jis paslaptingai atsakinėjo, kad tam esą ypatingų priežasčių. Bet kai pamatė visus juokiantis, kad jis eina pėsčias, už menkus pinigus nusipirko seną kuiną, tas jam labai tiko, nes buvo toks ramus ir nebaikštus, jog visai negalėjo padaryti Labakanui baimės, kad jam reikėtų pasirodyti geru raiteliu, kas toli gražu ne jo amatas buvo.

Kai jis kartą varėsi žingine keliu su Murva — taip jis praminė savo žirgą — prisiartino prie jo kažkoks raitelis ir paprašė, kad jam leistų drauge joti, nes šnekantis kelionė daug trumpesnė. Raitelis buvo jaunas, linksmas vyras ir labai malonus pakalbėti. Jis tuojau pradėjo su Labakanu šneką, kas, iš kur ir kur joja, ir pasirodė, kad ir jis, kaip ir siuvėjas, keliavo per žmones be jokio tikslo. Jis pasisakė esantis vardu Omaras, nelaimingo Kairo pašos Elfi-Bėjo sūnėnas ir dabar keliaujantis įvykdyti įsakymą, kurį jam davęs dėdė mirdamas. Labakanas apie save nieko stačiai nepasakė. Jis davė Omarui suprasti, kad esantis aukštos giminės ir keliaujantis dėl savo malonumo.

Abudu jaunikaičiai patiko viens antram ir jojo toliau. Antrą jų kelionės dieną Labakanas paklausė savo draugo Omaro, kokį įsakymą liepė jam dėdė atlikti, ir išgirdo štai ką: Kairo paša Elfi-Bėjas auklėjęs Omarą iš pat mažens, ir Omaras niekuomet nematęs savo tėvų. Kartą Elfi-Bėją užpuolusi kitos šalies kariuomenė, ir po trijų nelaimingų mūšių, mirtinai sužeistas, jis gavęs bėgti. Prieš mirdamas jis pasakęs, kad Omaras nesantis jo sūnėnas, bet galingo karaliaus sūnus. Tas karalius, bijodamas, kad jo sūnų neištiktų nelaimė, kurią pranašavo astrologai, išsiuntęs karalaitį iš savo namų ir prisiekęs jo nematyti lig dvidešimt antrų metų. Elfi-Bėjas nepasakęs jo tėvo vardo, tik liepęs penktąją ateinančio mėnesio ramadano dieną, kai jam sukaks dvidešimt dveji metai, atvykti prie El-Serujo stulpo, per keturias dienas kelio į rytus nuo Aleksandrijos. Ten jis turėsiantis paduoti prie stulpo stovintiems žmonėms iš dėdės

gautąjį durklą sakydamas: „Šit aš, kurio jūs ieškote!" Jei jie atsakysiantys: „Garbė pranašui, kuris tave saugojo," tai jis turėsiantis sekti paskui juos, ir jie nuvesiantys jį pas tėvą.

Tas apsakymas labai nustebino siuvėją Labakaną. Nuo to laiko jis ėmė pavydėti Omarui, manydamas sau, už ką Omarui, kuris jau buvo galingo pašos sūnėnu, dabar laimė lemianti karaliaus sūnaus vardą; o jį, kuriam laimė davusi, kas reikalinga karalaičiui, paskui, lyg dėl juoko, padariusi žemos kilmės ir prasto amato žmogum. Lygino save su karalaičiu. Jis turėjo pripažinti, kad karalaitis tikrai dailus buvo vyras: gyvos gražios akys, tiesi nosis, labai lipšnus, žodžiu, turėjo daug gerų ypatybių, galinčių kiekvieną patraukti. Bet kad ir daug gerų ypatybių matė turint savo kelionės draugą, vis dėlto sprendė, kad Labakanas ne prastesnis būtų karaliaus sūnus kaip Omaras.

Ta mintis Labakanui visą dieną neišėjo iš galvos. Kai jis atbudo kitą rytą ir pažvelgė į šalia jo miegantį Omarą, ramiai gulintį ir sapnuojantį savo laimę, dingtelėjo jam į galvą atimti dabar iš draugo tai, ko jam nedavė likimas. Durklas, grįžtančio į tėvynę karalaičio ženklas, buvo užkištas miegančiam už diržo. Labakanas atsargiai ištraukė jį, norėdamas įsmeigti savininkui į krūtinę. Bet taikus siuvėjas išsigando, kai reikėjo pralieti žmogaus kraują. Nieko jis jam daugiau nedarė, tik pagriebė jo durklą, pasibalnojo greitesnį karalaičio arklį, ir, kol Omaras pabudo ir pasigedo brangiausio savo turto, jo apgaulingas draugas buvo jau už kelių mylių. Kai Labakanas apvogė karalaitį, buvo kaip tik pirmoji šventojo ramadano mėnesio diena. Vadinasi, siuvėjui buvo dar likę keliauti keturios dienos lig jam gerai žinomo El-Serujo stulpo. Nors lig to stulpo ganėjo daugiausia dviejų dienų kelionės, bet jis labai skubinosi joti bijodamas, kad jo neprivytų tikrasis karalaitis.

Antros dienos gale Labakanas išvydo El-Serujo stulpą. Jis stovėjo ant mažo kalnelio plačioj lygumoj ir buvo matyti nuo dviejų trijų valandų kelio. Pamačius jį, siuvėjo širdis smarkiau ėmė plakti. Nors per dvi paskutines dienas jis turėjo užtektinai laiko galvoti apie rolę, kurią turės vaidinti, bet negryna sąžinė atėmė jam visą

drąsą. Tačiau tuoj atsiminė, kad jis gimęs karalaičiu, padrąsėjo ir be baimės traukė tolyn.

Vieta, kur stovėjo El-Serujo stulpas, buvo negyvenama ir tuščia, ir naujam karalaičiui būtų striukai buvę su maistu, jei nebūtų apsirūpinęs valgiu kelioms dienoms. Jis sustojo su savo arkliu po palmėms ir ėmė laukti, kas bus toliau.

Kitą dieną apie pietus išvydo traukiant lyguma į El-Serujo stulpą didelę vilkstinę kuprių ir arklių. Vilkstinė sustojo pakalnėj, kur buvo stulpas, ir sustatė puikias palapines. Viskas rodė, kad čia keliauja turtingas paša arba šeichas. Labakanas nujautė, kad ta žmonių minia, kurią jis regėjo, bus atkeliavus dėl jo. Ir jau dabar mielai būtų parodęs jų būsimą valdovą, bet susilaikė manydamasis kitą rytą vis tiek įvykdysiantis drąsiausius savo norus.

Ryto saulė pažadino iš miego siuvėją, jis jautėsi be galo laimingas, nes tą dieną turėjo pasidaryti iš prasto žmogaus lygus karaliui. Nors, balnojant arklį ir rengiantis joti prie stulpo, buvo jam prabilusi sąžinė, kad jis nuskriaudęs karalaitį, kuris dabar turėjo labai sielotis, bet buvo jau per vėlu, ir jis negalėjo pataisyti, ką buvo padaręs. O kitas balsas jam kuždėjo, kad jis tikrai gražus ir vertas būti galingiausio karaliaus sūnum. Padrąsintas tos minties, šoko ant arklio ir, paleidęs kiek tik gali, per kelias minutes prijojo prie uolos. Tuomet nulipo nuo arklio ir pririšo jį prie krūmo, kurių labai daug augo pakalnėj. Paskui, išsiėmęs karalaičio Omaro durklą, ėmė lipti į kalną. Prie stulpo stovėjo šeši vyrai, o vidury aukštas karališko stogo senelis. Puikūs auksu siūti drabužiai, sujuosti balto kašmiro šalka, ir baltas turbanas, išsagstytas brangiais blizgančiais akmenėliais, rodė, kad jis yra žmogus turtingas ir iš didelės giminės.

Labakanas priėjo prie jo, žemai nusilenkė ir duodamas ženklą tarė:

— Štai aš, kurio jūs ieškote.

— Garbė pranašui, kuris tave saugojo, — atsakė senelis su džiaugsmo ašaromis akyse, — apkabink savo senąjį tėvą, mylimasis sūnau Omarai!

Tie iškilmingi žodžiai sugriaudino minkštaširdį siuvėją. Pagautas džiaugsmo ir gėdos, puolė į glėbį senajam karaliui.

Bet ta jo laimė buvo trumpa. Vos tik paleido jį karalius iš savo rankų, siuvėjas pamatė raitelį, skubinantį į kalną. Raitelis ir jo arklys labai keistai atrodė. Matyti, arklys nenorėjo eiti dėl atkaklumo ar dėl nuovargio; jis kabaldavo knupdamas nei žingine, nei risčia, o raitelis ir rankomis ir kojomis ragino jį bėgti greičiau. Labakanas tuojau pažino savo kuiną Murvą ir tikrąjį karalaitį Omarą. Bet piktoji melo dvasia labai buvo jame įsigalėjus, ir jis pasiryžo ligi paskutiniosios ginti savo prisavintas teises.

Jau iš tolo buvo matyti, kad raitelis mojavo ranka. Pagaliau prijojo pakalnę, šoko nuo arklio ir vienu akimirksniu užbėgo ant kalno.

— Palaukit! — suriko jis, — kad ir kažin kas jūs būtumėt, palaukit ir nesiduokit apgauti tam niekšui melagiui. Aš esu Omaras ir niekam neduosiu savintis mano vardo!

Išgirdę tuos žodžius, visi baisiai nustebo, ypač senasis karalius; išpūtęs akis, jis žiūrėjo tai į vieną, tai į antrą. Bet Labakanas, valdydamas savo neramybę, tarė:

— Geriausias karaliau ir tėve, nesiduok suklaidinti tam žmogui! Aš jį pažįstu, jis yra pamišęs siuvėjas iš Aleksandrijos, vardu Labakanas. Jis vertas greičiau pasigailėjimo kaip rūstybės.

Karalaitis iš piktumo ko nesiuto. Užsidegęs šoko ant Labakano, norėdamas už tokį melavimą jį sudraskyti, bet karaliaus palydovai jį sulaikė. O karalius tarė:

— Tiesa, brangusis sūnau, tas žmogus pamišęs! Suriškit jį ir pasodinkit ant kuprio. Gal paskui galėsim vargšą kaip pagydyti.

Karalaičio pyktis kiek atslūgo. Jis raudodamas sušuko karaliui:

— Širdis man sako, kad tu esi mano tėvas. Savo motinos vardu prašau: išklausyk manęs!

— Saugok mane, Dieve! — atsakė karalius. — Jis vėl kliedi. Įsikalk tu man žmogui tokius niekus į galvą! — Ir paėmęs už rankos Labakaną, liepė save vesti nuo kalno. Paskui abudu susėdo ant gražių arklių, apdengtų puikiomis gūniomis; palydovai sekė

— Palaukit! — suriko jis, — kad ir kažin kas jūs būtumėt!

užpakaly; o nelaimingąjį karalaitį, surišę rankas, pasodino ant kuprio, tarp dviejų raitelių, turėjusių sergėti, kad jis nepabėgtų.

Senis karalius buvo vagabitų[1] sultonas, vardu Saaudas. Ilgai jis neturėjo vaikų, pagaliau gimė jam sūnus, bet žvaigždininkai pasakė: „Lig dvidešimt dvejų metų yra pavojus būti pravarytam priešininkų." Dėl atsargumo karalius atidavė sūnų auklėti savo senam, ištikimam draugui Elfi-Bėjui ir laukė jo pasiilgęs dvidešimt dvejus metus. Kely sultonas viską papasakojo savo tariamajam sūnui, kurio gražumu ir mandagumu negalėjo atsidžiaugti.

Kai jie atvyko į sultono žemę, gyventojai, sutikdami juos, visi džiaugsmingai sveikino. Žinia apie karalaičio sugrįžimą kaip žaibas aplėkė visus miestus ir sodžius. Gatvėse, kuriomis jie jojo, buvo pastatytos arkos iš gėlių ir šakų, namai išpuošti puikiais kilimais, ir žmonės balsu garbino Dievą ir jo pranašą, kad jiems davė tokį gražų karalaitį. Tas visas nematytai džiugino pilną didybės siuvėjo širdį, bet tuo sunkiau buvo tikrajam Omarui, kuris, vis dar surištas, tylėdamas sekė iš paskos ant kuprio. Omaro vardą kartojo tūkstančiai džiaugsmingų balsų, bet į jį, tikrai turėjusį tą vardą ir buvusį tos linksmybės priežastim, niekas nežiūrėjo. Daugiausia, jei vienas kitas paklausdavo, ką tokį gabena taip stipriai surištą. Skaudžiai tada skambėjo karalaičio ausyse jo palydovų atsakymas:

— Čia pamišėlis siuvėjas.

Pagaliau keleiviai atvyko į sultono sostinę, kur jų laukė iškilmė daug didesnė negu kituose miestuose. Sultono pati, pagyvenusi moteriškė, laukė jų su visais namiškiais puikiausioje rūmų salėj. Salės asla buvo išklota dideliu kilimu, sienos išpuoštos skaisčiai žydra gelumbe, pakabinta auksiniais raišteliais ant sidabrinių. Kol procesija prisiartino prie rūmų, visai sutemo, todėl salėj buvo uždegta daug apvalių spalvotų lempų, dariusių naktį šviesią kaip diena. Skaisčiausiai jos švietė vidury salės, kur sėdėjo soste sultono pati. Sostas buvo vieno aukso ir išdėtas dideliais ametistais. Keturi emyrai laikė ties sultonienės galva raudono šilko baldakimą, o Medinos šeichas ją vėsino baltų povo plunksnų vėduokle.

---

[1] Vagabitai — arabų klajoklių tautelė. *Vert.*

Taip laukė sultono pati savo vyro ir sūnaus. Ji nebuvo jo mačiusi nuo gimimo dienos, bet dažnai jį regėdavo per sapną ir galėjo pažinti savo vaiką iš tūkstančio. Pasigirdo artėjančios procesijos trenksmas. Trimitų ir būgnų garsai jungėsi su džiaugsmingais minios šauksmais; kieme trinksėjo arkliai, arčiau ir arčiau buvo girdėti ateinančių žingsniai. Pagaliau atsidarė salės durys, ir sultonas, vesdamasis sūnų, priėjo pro sukniubusių sargų eiles prie motinos sosto.

— Štai, — tarė jis, — atvedžiau tau tą, kurio taip pasiilgai.

— Bet čia ne mano sūnus! — sušuko ji. — Visai ne tas veidas, kurį man pranašas rodė per sapną!

Sultonas buvo mėginęs ją sudrausti sakydamas, kad tai yra prietaras, bet tuo metu atsidarė salės durys, ir įbėgo karalaitis Omaras, vejamas savo sargų, nuo kurių jis ištrūko. Uždusęs puolė jis prie sosto:

— Aš noriu čia mirti, liepk mane nužudyti, kietaširdi tėve! Nebegaliu daugiau kęsti tos gėdos!

Visi labai nustebo ir apstojo nelaimingąjį Omarą, o pribėgę sargai norėjo jį suimti ir vėl surakinti. Bet sultono pati, kuri tylėdama viską stebėjo, pašoko nuo sosto.

— Palaukit! — sušuko ji, — jis ir niekas kitas yra tikras karalaitis. Tai tas, kurio niekados neregėjo mano akys, bet pažino širdis!

Sargai atsitraukė nuo Omaro. Bet sultonas, paimtas rūstybės, suriko, kad surištų beprotį.

— Aš čia turiu spręsti, — sušuko jis liepiamu balsu, — čia turi svarbą ne moterų sapnai, bet tam tikri neabejojami ženklai. Štai jis, — tarė rodydamas į Labakaną, — yra mano sūnus, jis man atnešė durklą. Tai didžiausias ženklas, kurį jam davė mano draugas Elfi.

— Jis man pavogė jį! — riktelėjo Omaras. — Mano pasitikėjimą jis suvartojo klastai!

Bet sultonas neklausė savo sūnaus žodžių, nes visados buvo papratęs atkakliai laikytis savo nuomonės, ir liepė veste išvesti nelaimingąjį Omarą iš salės. O pats drauge su Labakanu išėjo iš tos

salės, niekindamas savo pačią, su kuria jis tačiau santaikoj gyveno jau dvidešimt penkeri metai. Sulfono pati labai susikrimto. Ji buvo įsitikinus, kad sultono širdį užvaldė apgavikas, nes daug kartų per sapnus jai buvo rodyta, kad tas nelaimingas jaunikaitis yra jos sūnus.

Kai ji kiek aprimo, ėmė galvoti, kaip įrodyti savo vyrui jo klydimą. Tai padaryti buvo labai sunku, nes žmogus, pasivadinęs sultono sūnum, turėjo gavęs pažinimo ženklą, durklą, ir net, kaip ji matė, nuo paties Omaro tiek daug girdėjęs apie jo buvusį gyvenimą, jog lengvai galėjo vaidinti savo rolę neklupdamas.

Ji pasišaukė žmones, lydėjusius sultoną prie El-Serujo stulpo, viską plačiai išklausinėjo ir paskui ėmė tartis su ištikimiausiomis savo vergėmis. Jos ilgai galvojo, pagaliau Meleksala, viena sena ir protinga čerkesė, tarė:

— Jei aš gerai girdėjau, maloningoji valdove, tai įteikusis durklą pavadino tą, kurį tu laikai savo sūnum, Labakanu, pamišusiu siuvėju?

— Taip, tiesa, — atsakė sultonienė, — tiktai ką tu nori tuo pasakyti?

— Kaip jūs manote, — kalbėjo ji toliau, — ar tik nepavadino šitas apgavikas jūsų sūnaus savo paties vardu? O jei taip yra, tad sugauti apgaviką labai lengva, bet kaip tai padaryti galiu, pasakysiu jums tik vienai. — Sultonienė atkišo savo vergei ausį, ir ta jai kažką pakuždėjo; sultonienei patarimas, matyti, patiko, nes tuojau nuėjo pas sultoną.

Sultonienė buvo protinga moteriškė, gerai žinojo silpnąsias savo vyro puses ir mokėjo tuo naudotis. Ji apsimetė nusileidžianti jam ir norinti pripažinti sūnų, tiktai prašė vienos malonės. Sultonas gailėjosi perdaug pasikarščiavęs prieš pačią ir sutiko, o ji pasakė:

— Aš labai norėčiau išbandyti jų miklumą. Kita motina gal norėtų, kad jie parodytų, kaip moka joti, valdyti kalaviją ir kitus ginklus, bet tai yra dalykai, kur kiekvienas gali padaryti. Aš noriu užduoti tokį darbą, kad parodytų, kieno geresnė galva. Kiekvienas iš jų tegu pasiuva drabužius, ir tada matysim, katras atliks gražiau.

Sultonas susijuokė ir tarė:

— A, tu labai gudriai sugalvojai. Mano sūnus turi galynėtis su tavo pamišusiu siuvėju, katras gražiau pasiūs? Ne, to nenoriu ir nebus!

Bet sultonienė jam priminė, kad jis jai pažadėjo padaryti tą malonę, ir sultonas, kuris niekados nelaužydavo savo žodžio, nusileido pagaliau, bet pasakė, kad beprotis siuvėjas tegu ir geriau pasiūtų drabužį, jis vis tiek nepripažintų jo savo sūnum.

Sultonas pats nuėjo pas sūnų ir prašė sutikti išpildyti motinos norą. Labakanui iš džiaugsmo net širdis pašoko. „Jei tik to stinga," manė jis sau, „tai sultonienė netrukus turės manimi apsidžiaugti."

Davė jiems du kambarius, vieną karalaičiui, antrą siuvėjui. Kiekvienas jie gavo žirkles, adatą, siūlų ir tiek šilko, kiek reikalinga vieneriems drabužiams. Dabar jie turėjo ten parodyti savo mitrumą.

Sultonui labai rūpėjo, ką pasiūs jo sūnus. Bet ir sultonienės nerami buvo širdis — ar pasiseks jos gudrybė, ar ne. Abiem davė dirbti laiko dvi dienas. Trečią dieną sultonas liepė pašaukti pačią, atnešti iš kambarių tuos darbus ir atvesti pačius meistrus. Labakanas atėjo iškėlęs galvą ir ištiesė pasiūtus drabužius prieš nustebusio sultono akis.

— Pažvelk, tėve, — tarė jis, — pažvelk čia, brangioji močiute, ar ne puikiai pasiūti drabužiai! Joks karaliaus siuvėjas nepasiūs taip gražiai!

Sultonienė nusišypsojo ir tarė Omarui:

— O ką tu padarei, mano sūneli?

Trenkė jis piktai į žemę šilką ir žirkles.

— Mane mokė jodinėti, kalaviją valdyti; mano ietis pataikys į tikslą per šešias dešimtis žingsnių, o adatos nemoku nei rankoj laikyti! Tai būtų darbas per žemas Elfi-Bėjo, Kairo valdovo, auklėtiniui!

— O, tu tikras mano viešpaties sūnus! — sušuko sultonienė.— A, kad aš galėčiau tave apkabinti, savo sūnum pavadinti! Dovanok man, mano vyre ir valdove, — tarė paskui atsigręžusi į sultoną, — kad, tiesai sužinoti, aš pavartojau tą gudrybę. Ir dabar tu nesupranti, kas karalaitis ir kas siuvėjas? Tiesa, tavo sūnaus pasiūti

drabužiai puikūs, ir aš labai norėčiau jo paklausti, koks meistras išmokė jį taip siūti!

Sultonas nustebęs žiūrėjo tai į pačią, tai į Labakaną, kuris taip kvailai davėsi susigauti, negalėjo to paslėpti, raudonavo iš baimės ir gėdos.

— Ir šito išrodymo neužtenka, — tarė sultonas. — Bet aš žinau, garbė Alachui, dar vieną priemonę, ta turi man pasakyti, ar aš apgautas, ar ne.

Jis liepė paduoti patį greitąjį arklį, šoko ant jo ir nulėkė į mišką, buvusį netoli miesto.

Kaip seneliai pasakoja, ten gyvenusi geroji fėja, vardu Adolzaidė, ji dažnai savo patarimais padėdavusi sunkiomis gyvenimo valandomis jo giminės karaliams. Sultonas nuvyko pas ją.

Vidury miško buvo aikštė, apaugusi aukštais kedrais. Ten gyveno fėja. Lankyti tos vietos žmonės nedrįsdavo, ir ta baimė per amžius eidavo nuo tėvų vaikams.

Atjojęs į tą daiktą, sultonas nulipo nuo arklio, pririšo jį prie medžio, atsistojo vidury aikštės ir garsiai sušuko:

— Jei tiesa, kad sunkiomis valandomis tu duodavai gerų patarimų mano tėvams, tai neatmesk prašymo ir jų vaiko ir patark man ten, kur žmogaus protas per trumpas!

Vos tik ištarė paskutinius žodžius, tuoj atsidarė vienas kedras, ir išėjo apsidengusi šydu moteriškė su ilgais baltais drabužiais:

— Aš žinau, ko atėjai pas mane, sultonai Saaudai; tavo noras teisingas, todėl neatsisakysiu tau padėti. Imk šitas abi dėžutes! Tegu tie, katrie nori būti tavo sūnūs, jas išsirenka. Aš žinau, jog tas, katras yra tikras sūnus, neapsiriks.

Taip pasakė apsisiautusi šydu fėja ir jam padavė dvi dramblio kaulo dėžutes, nusagstytas auksu ir perlais. Ant dangtelių, kurių sultonas negalėjo atidaryti, buvo deimanto parašai.

Sultonas jodamas namo galvojo, kas galėtų būti dėžutėse, kurių niekaip negalėjo atvožti. Parašai taip pat nieko negalėjo pasakyti, nes ant vienos buvo parašyta: „Garbė ir tiesa“, ant antros: „Laimė ir turtas“. Sultonas galvojo pats sau, kad ir jam būtų sunku išrinkti vieną iš tų dviejų daiktų, jie buvo vienodai gražūs ir naudingi.

— Aš žinau, ko atėjai pas mane, sultonai Saaudai

Sugrįžęs namo, pasišaukė pačią ir jai pranešė fėjos atsakymą. Pati labai nudžiugo tikėdamasi, kad tas, prie katro linko jos širdis, tikrai pasirinks dėžutę, kuri parodys jo kilimą iš karalių.

Prieš sultono sostą pastatė du stalus, ant jų pats sultonas savo ranka padėjo abi dėžutes, paskui atsisėdo į sostą ir vienam savo vergui davė ženklą atidaryti salės duris. Pro tas duris įėjo daug šalies pašų ir emyrų, kuriuos buvo sultonas sušaukęs. Jie susėdo ant puikių išdėstytų pasieniais pagalvių.

Kai visi susėdo, sultonas davė antru kartu ženklą, ir įvedė Labakaną. Didingais žingsniais perėjo jis per salę, puolė ant kelių prieš sostą ir tarė:

— Ką liepsi daryti, mano viešpatie ir tėve?

Sultonas pakilo nuo sosto ir tarė:

— Mano sūnau! Atsirado abejojimų, ar teisingai pasisavinai tą vardą; viena iš tų dėžučių turi tavo tikro gimimo patvirtinimą. Rinkis! Aš neabejoju, išrinksi tinkamą!

Labakanas atsistojo ir priėjo prie dėžučių. Ilgai jis svarstė, katrą imti, ir pagaliau tarė:

— Brangiausias tėve! Kas gali būti svarbiau už l a i m ę vadintis tavo sūnum, kas gali būti didesnis t u r t a s, kaip tavo malonė! Aš renkuosi dėžutę su parašu: „Laimė ir turtas".

— Paskui matysim, ar teisingai išsirinkai; tuo tarpu sėsk ant pagalvio šaly Medinos pašos! — tarė sultonas ir vėl davė ženklą savo vergams.

Atvedė Omarą. Jis buvo nuliūdęs, bet sužadino visų susirinkusių užjautą. Jis puolė prieš sostą kniūpsčias ir paklausė, ko sultonas iš jo reikalauja.

Sultonas liepė išsirinkti vieną dėžutę. Omaras atsistojo ir priėjo prie stalo.

Jis perskaitė abu parašus ir tarė:

— Paskutinės dienos mane pamokė, koks nepastovus daiktas laimė, kaip lengvai gali prarasti turtą; bet jos mane taip pat pamokė, kad iš drąsuolio krūtinės neišplėši jam didžiausios jo dorybės g a r b ė s ir kad šviesioji t i e s o s žvaigždė nenusileidžia kartu su laime. Nors man reiktų ir karūnos nustoti, pasiryžau — „Garbė ir tiesa", imu aš jus!

Jis padėjo ranką ant išrinktos dėžutės. Sultonas liepė jam stovė-

ti ir davė ženklą prieiti Labakanui prie savo stalo. Labakanas taip pat padėjo ranką ant savo dėžutės.

Sultonas liepė atnešti indą su vandeniu iš Mekos Zamzemo šulinio, nusiplovė rankas, nusikreipė į rytus, puolė kniūpsčias ir ėmė melstis: „Mano tėvų Dieve! Tu, kuris tiek amžių saugojai mūsų giminės grynumą ir skaistumą, neleisk netikėliui sutepti abasidų giminės vardo ir šioj sunkioj valandoj teikis padėti mano sūnui!"

Sultonas pakilo ir vėl atsisėdo soste. Laukiant pasidarė salėj tokia tyla, jog galėjai girdėti peliukę bėgant. Niekas nedrįso nei kvėpuoti. Patys paskutiniai stiebėsi ir tiesė kaklus, norėdami per pirmutinius pamatyti dėžutes. Pagaliau sultonas tarė:

— Atvožkite dėžutes, — ir jos, kurių pirma negalėjo atidaryti jokia galybė, dabar atsivožė pačios.

Dėžutėje, kurią išsirinko Omaras, ant aksomo pagalvėlio gulėjo mažutė aukso karūna ir valdžios lazda. Labakano dėžutėje buvo didelė adata ir truputis siūlų. Sultonas liepė abiem prinešti savo dėžutes. Jis paėmė iš Omaro dėžutės karūnėlę, ir pasirodė tikras stebuklas: ji ėmė pūstis, didėti ir tol didėjo, kol pasidarė tikros karūnos didumo. Jis uždėjo karūną priklaupusiam prieš jį savo sūnui Omarui ant galvos, pabučiavo jį į kaktą ir liepė jam sėstis dešinėj. Paskui tarė Labakanui:

— Yra senas priežodis, kad kurpius turi likti prie savo kurpalio. Matyti, ir tau lemta likti su savo adata. Nors tu nenusipelnei mano malonės, bet už tave prašė vienas žmogus, kuriam šiandien nieko negaliu atsakyti. Todėl dovanoju tau gyvybę, bet jei nori mano gero patarimo, tai pasiskubink greičiausiai išsikraustyti iš mano žemės!

Iš gėdos ir baimės nelaimingas siuvėjas negalėjo nei žodžio tarti. Su ašaromis akyse puolė jis ant kelių prieš karalaitį ir tarė:

— Ar gali man dovanoti, viešpatie?

— Ištikimybė draugui, atlaidumas priešui — abasido didybė! — atsakė karalaitis, keldamas jį nuo žemės. — Keliauk sau sveikas!

— O, tu mano tikrasis sūnau! — prabilo susigraudinęs senasis sultonas ir apkabino sūnų.

Emyrai, pašos ir visa šalies diduomenė atsistojo iš savo vietų ir sušuko:

— Tegyvuoja naujasis karaliaus sūnus!

Pasinaudojęs ta linksmybės valanda, kada visų akys buvo atkreiptos į karalaitį, Labakanas, pasikišęs savo dėžutę po pažastim, išsmuko pro duris, nuėjo į sultono arklidę, pasimovė savo Murvą ir išjojo pro vartus Aleksandrijos link. Visas jo buvimas karalaičiu rodėsi jam tikras sapnas, tik puiki dėžutė, gražiai išdėta perlais ir deimantais, galėjo jam priminti, jog čia ne sapnas buvo.

Kai jis pagaliau vėl atvyko į Aleksandriją, prijojo prie savo senojo meistro namų, nulipo nuo savo žirgo, prisirišo jį prie durų ir įėjo į dirbtuvę. Meistras, iš karto jo nepažinęs, mandagiai pasveikino ir paklausė, kuo galėtų jam patarnauti. Bet įsižiūrėjęs į svečią geriau ir pažinęs savo senąjį Labakaną, jis pasišaukė visus darbininkus ir mokinius, ir visi kaip pasiutę šoko ant nelaimingo Labakano, nelaukusio tokio sutikimo, ėmė jį mušti, kulti su laidyne ir uolekčia, badyti su adatomis ir žnaibyti su aštriomis žirklėmis, kol jis nukamuotas krito ant senų drabužių krūvos.

Paskui tik meistras ėmė jį gulintį plūsti už drapanų pavogimą. Veltui Labakanas teisinosi, jog jis to tik ir sugrįžęs, kad galėtų viską atlyginti siuvėjui, veltui davė treja tiek, kiek buvo nuostolių, meistras ir mokiniai vėl apipuolė jį, gerai apkūlė ir išmetė už durų. Sumuštas ir sudraskytas, Labakanas sėdo ant savo Murvos ir nujojo į karavansarajų. Ten jis gavo priglausti savo nulėgusią galvą ir ėmė mąstyti apie žemės vargus, apie nuopelnus taip dažnai nepripažįstamus, ir apie visų gėrybių niekingumą ir nepastovumą. Jis užmigo nusprendęs atsisakyti nuo visokių didybių ir likti prastu doru piliečiu.

Kitą dieną atsikėlęs, jis nesigailėjo padaręs tokį apsisprendimą, nes, matyti, smagūs meistro ir jo mokinių kumščiai išmušė jam visą didybę.

Jis brangiai pardavė savo dėžutę, nusipirko namus ir įsitaisė

dirbtuvę. Kai viską gerai įtaisė ir pakabino prieš savo langą lentą su parašu *„Siuvėjas Labakanas"*, atsisėdo ir su rasta dėžutėj adata ir siūlais ėmė lopyti drabužius, kuriuos jam meistras buvo labai sudraskęs. Labakaną nuo to darbo buvo kažkas atitraukęs, ir kai jis vėl sugrįžo, kokį nuostabų daiktą išvydo! Adata pati siuvo! Ji vedė tokį gražų adinį, kokio nemokėjo Labakanas net savo įkvėpimo valandomis.

Tikrai, net menkiausia gerosios fėjos dovana naudinga ir turi didelę vertę. Bet ta dovana turėjo dar kitą vertę: siūlo galelis niekuomet nesibaigė, kad ir kažin kaip adata dirbo.

Labakano visi labai prašė siūti, ir greit jis tapo garsiausiu apylinkės siuvėju. Jis kirpo drabužius, vedė jiems pirmutinį adinį, ir adata toliau pati nesustodama dirbo, ligi drabužis būdavo pasiūtas. Netrukus Labakanas siuvo visam miestui, nes dirbo gražiai ir nepaprastai pigiai. Tik dėl vieno dalyko Aleksandrijos gyventojai kraipė galvas: jis dirbo vienas, be mokinių, ir užsidaręs duris.

Vadinas, įvyko dėžutės pranašavimas: *Laimė ir turtas.* Laimė ir turtas, kad ir nedidžiausi, lydėjo gerąjį siuvėją, ir kai jis girdėdavo apie jaunojo sultono Omaro garbę, skambėjusią visų lūpose, kai jis girdėdavo, kad tas narsus sultonas yra savo tautos didybė ir meilė ir savo priešų baimė, tada buvusis karalaitis sakydavo pats sau: „Dėlto geriau, kad aš palikau siuvėju. Ieškoti garbės ir tiesos labai pavojingas dalykas!" Taip gyveno Labakanas patenkintas savim, gerbiamas visų piliečių, ir jei adata dar nenustojo savo galybės, tai ir dabar tebesiuva amžinais gerosios fėjos Adolzaidės siūlais.

* * *

Saulei tekant, karavanas pakilo ir greit atvyko į Birket-el-Hadą, arba maldininkų šaltinį, nuo kur ligi Kairo bebuvo likusios trys valandos kelio. Tuo metu karavanas buvo laukiamas, ir netrukus pirkliai nudžiugę pamatė savo draugus ateinant priešais jų pasitikti iš Kairo. Jie įjojo į miestą pro Bebel-Falko vartus; joti pro tuos vartus, keliaujant iš Mekos, yra geras ženklas, nes pro juos jojęs pranašas.

Turguj keturi turkų pirkliai atsisveikino su nepažįstamu ir grai-

ku Zaleiku ir nutraukė su draugais namo. O Zaleikas parodė nepažįstamui gerą karavansarajų ir pasikvietė drauge su juo pietauti. Nepažįstamas sutiko ir prižadėjo ateiti, tik pirma norėjo dar persirengti.

Norėdamas gerai pavaišinti kelionės metu labai pamėgtą nepažįstamą, graikas pasirūpino pagaminti geriausių valgių ir gėrimų, ir kai viskas jau prirengta buvo, jis atsisėdo ir ėmė laukti svečio.

Pagaliau išgirdo iš lengvo artinantis nepažįstamą koridorium į jo kambarį ir atsikėlė, tikėdamas sutikti ir širdingai jį pasveikinti prie slenksčio; bet, atsidaręs duris, taip nusigando, jog šoko atgal, nes prieš jį stovėjo baisusis Raudonas apsiaustas. Dar kartą jis žvilgtelėjo — ne, čia ne apsirikimas buvo; tas pats aukštas stogas, ta pati kaukė, iš po kurios žibėjo juodos akys, tas pats raudonas auksu siūtas apsiaustas, labai gerai jam pažįstamas iš baisiausios gyvenimo valandos.

Zaleiko širdy pakilo priešingi jaugmai; jau seniai buvo pamiršęs savo nelaimės kaltininką ir jam viską dovanojęs, bet jo pasirodymas vėl atnaujino senąsias žaizdas. Visos tos sunkios mirties baimės valandos ir tie sąžinės priekaištai, suėdę jam jaunas dienas, vėl atbudo jo sieloje.

— Ko tu nori, baisusis žmogau? — prabilo graikas, kai šmėkla vis dar nesijudindama stovėjo prie slenksčio. — Eik greičiau iš čia, kad aš tavęs neprakeikčiau!

— Zaleikai! — tarė iš po kaukės pažįstamas balsas. — Zaleikai! Tu taip sutinki savo svečią? — Tai sakydamas, nusiėmė jis nuo akių kaukę ir atsiskleidė apsiaustą. Tai buvo Sėlimas Barukas, tas dykumos nepažįstamas.

Bet Zaleikas, matyti, dar nenusiramino; baisu jam buvo tos šmėklos; juk visai aiškiai jis pažino savo nepažįstamą nuo Ponte vecchio. Bet senasis vaišingumo įprotis paėmė viršų, ir jis tylėdamas davė ženklą svečiui sėstis šaly jo prie stalo.

— Spėju tavo mintis, — tarė nepažįstamas, jiems susėdus. — Tavo akys, lyg klausdamos, žiūri į mane. Aš būčiau galėjęs tylėti ir niekuomet nesirodyti tau į akis, bet turiu duoti tau apyskaitą, ir todėl, net nebijodamas tavo prakeikimo, pasiryžau ateiti pas tave

taip, kaip tada buvau apsitaisęs. Tu esi man kartą pasakęs: „Mano tėvų tikėjimas man liepia jį mylėti, jis gal dar už mane nelaimingesnis!" Tikėk, kad taip yra, bičiuli, ir paklausyk mano pasiteisinimo.

— Aš turiu pradėti iš tolo, kad aiškiau mane suprastum. Aš gimiau Aleksandrijoj. Mano tėvas, jaunesnysis senos ir žinomos prancūzų giminės sūnus, buvo Aleksandrijoj savo krašto konsulu. Nuo dešimtų metų augau Prancūzijoj — pas mano motinos brolį ir tik po kelerių metų nuo prancūzų revoliucijos pradžios kartu su dėde išvažiavau iš savo tėvynės, ieškodamas kartu su dėde, kuriam jų tėvų žemėje grėsė pavojus, prieglaudos už jūrių pas mano tėvus. Mes išlipome į krantą, pilni vilties vėl rasti tėvų namuose ramybę, kurios netekome dėl prancūzų tautos sukilimo. Bet deja! Savo tėvo namuose radau ne viską taip, kaip tikėjomės. Tiesa, audra dar nebuvo lig ten nuėjusi, bet tuo sunkesnė buvo mano tėvų namus ištikusi nelaimė. Mano brolis, jaunas ir gabus vyras, tėvo pirmutinis sekretorius, tik neseniai buvo vedęs jauną mergaitę, vieno Florencijos bajoro dukterį, jos tėvas gyveno su mumis kaimynijoj. Prieš dvi dienas lig mūsų atvažiavimo ji kažkur dingo, ir nei mūsų namai, nei jos tėvas negalėjo rasti jokių jos pražuvimo pėdsakų. Pagaliau ėmė manyti, kad ji, išėjusi pasivaikščioti, nuėjo perdaug toli ir pakliuvo į galvažudžių rankas. Ta mintis mano nelaimingajam broliui buvo daug labiau raminama negu tiesa, kurią netrukus sužinojom. Apgaulinga moteriškė pabėgo laivu su vienu jaunu neapoliečiu, su kuriuo ji buvo susipažinus savo tėvo namuose. Mano brolis, baisiai pasipiktinęs tuo atsitikimu, buvo norėjęs nubausti kaltininkę, bet veltui! Tas jo ieškojimas, kuris Neapoly ir Florencijoj atkreipė akis, pražudė jį patį ir mus visus. Florencijos bajoras buvo išvažiavęs atgal į savo tėvynę, žadėdamas padėti mano broliui, bet iš tikrųjų norėdamas mus pražudyti. Florencijoj jis suardė visą brolio darbą ir taip padarė, jog mano tėvas ir brolis buvo nužudyti. Mano nelaiminga motina išėjo iš galvos, ir vos po dešimties ilgų mėnesių mirtis išgelbėjo ją iš to baisaus padėjimo; tik prieš kelias dienas lig mirties jai buvo sugrįžusi visa sąmonė. Vadinas, likau pasauly vienų vienas. Tik viena mintis buvo mano galvoj, tik viena

mintis mane nuliūdusį ramino; tai buvo ta galinga liepsna, kurią uždegė mano širdy motina savo paskutinę valandą.

Paskutinėmis valandomis, kaip tau sakiau, buvo sugrįžusi jai sąmonė; ji liepė pašaukti mane ir ramiai kalbėjo apie mūsų likimą ir apie savo mirtį. Paskui paprašė visų išeiti iš kambario, iškilmingai pasikėlė nuo savo patalo ir pasakė, kad aš galėčiau gauti jos palaiminimą tik tada, jei prisiekčiau įvykdyti tai, ką ji man lieps. Sugraudintas savo mirštančios motinos žodžių, aš prisiekiau padaryti viską, ką ji man lieps. Tada ji pareikalavo iš manęs atkeršyti florentiečiui ir jo dukteriai už visas mūsų namų nelaimes. Ji mirė ant mano rankų. Ta keršto mintis, kurią visados nešiojau savo širdy, dabar apėmė visą mano sielą. Tuomet susirinkau paskutinius tėvo turto likučius ir prisiekiau sau arba atkeršyti, arba pats žūti.

Netrukus atvykau į Florenciją ir ten apsigyvenau, pakeitęs savo vardą. Bet priešininko padėtis didžiai sunkino įvykdyti mano troškimą. Senasis florentietis buvo tapęs gubernatorium ir galėjo tuojau mane pražudyti, jei būtų šiek tiek įtaręs. Man padėjo vienas netikėtas atsitikimas. Vieną vakarą pamačiau gatve einant žmogų, apsivilkusį pažįstama livrėja. Iš jo nedrąsios eisenos, paniurusių akių ir pusbalsiu pasakytų žodžių „Santo sacramento“ ir „Maledetto diavolo“[1] pažinau florentiečio tarną, senį Pietrą, kurį dažnai matydavau Aleksandrijoje. Aš neabejojau, kad jis pyksta ant savo pono, ir nusprendžiau pasinaudoti tuo jo pykčiu. Jis, matyti, labai nustebo išvydęs čia mane ir ėmė skųstis savo vargais, kad negalintis nieku ponui įtikti nuo to laiko, kai jis tapęs gubernatorium. Mano auksas padidino jo rūstybę, ir jis veikiai palinko į mano pusę. Dabar didžiausia sunkybė buvo pašalinta; turėjau savo rankose žmogų, galėjusį kiekvieną valandą atidaryti mano priešo duris, ir keršto planas greit brendo. Man rodėsi, kad senojo florentiečio gyvybė, palyginti su mano namų žuvimu, turi labai maža reikšmės. Aš norėjau, kad jis netektų to, kas jam buvo brangiausia — savo dukters Biankos. Juk ji buvo mano broliui padariusi tokią baisią piktybę, juk ji mūsų nelaimės didžiausia priežastis. Mano širdis,

---

[1] Itališki žodžiai: „Šventas sakramentas“ ir „Prakeiktas velnias!“ *Vert.*

taip troškusi keršto, net apsidžiaugė išgirdus, kad tuo metu Bianka rengiasi antru kartu ištekėti; buvo nuspręsta, kad ji turi mirti. Pats atlikti to kruvino darbo nedrįsau, bet ne labiau jam tiko ir senasis Pietras; todėl ėmėme ieškoti kito žmogaus, kad galėtų tai padaryti. Iš florentiečių aš nei vieno nenorėjau samdyti, nes prieš gubernatorių niekas nebūtų drįsęs eiti. Tada Pietrui atėjo į galvą mintis, kurią aš paskui įvykdžiau; jam rodėsi, kad tinkamiausias tam reikalui žmogus buvai tu, kaip svetimšalis ir gydytojas. Kaip buvo toliau, pats žinai. Mano sumanymas iš pradžios trukdėsi dėl tavo perdaug didelio atsargumo ir dorumo. Todėl reikėjo prasimanyti tą istoriją su apsiaustu.

Pietras mums atidarė gubernatoriaus rūmų dureles; jis ir vėl būtų slapta mus išvedęs, jei mes nebūtume išbėgę, išsigandę baisaus reginio, kurį išvydom pro durų plyšį. Siaubo ir gailesčio vejamas, aš nubėgau daugiau kaip du šimtus žingsnių, ligi kritau ties bažnyčios slenksčiu. Tiktai ten vėl atsigavau, ir pirmutinė mano mintis buvo tu ir tavo baisus likimas, jei tave rastų namuose.

Aš prislinkau prie rūmų, bet negalėjau rasti jokių pėdų: nei Pietro, nei tavo. Durelės buvo atdaros; tokiu būdu, ėmiau tikėtis, kad tu galėjai pasinaudoti gera proga ir pabėgti.

Bet išaušus dienai, bausmės baimė ir sąžinės priekaištai nedavė man ramybės pasilikti Florencijoj. Aš nuvykau į Romą. Gali suprasti mano nerimą, kai po kelių dienų ėmė pasakoti tą istoriją pridėdami, kad susekę žmogžudį, gydytoją graiką. Aš sugrįžau į Florenciją drebėdamas: juk jei pirma mano kerštas man pasirodė per žiaurus, tai dabar aš jį keikiau, nes jis buvo nupirktas nekalto žmogaus gyvybe. Aš atvažiavau tą pačią dieną, kurią tu netekai rankos. Nutylėsiu, ką jaučiau, matydamas tave lipant ant ešafoto ir taip vyriškai kenčiant. Bet tuo metu, kai tavo kraujas šoko čiurkšliu, tvirtai prižadėjau rūpintis tavim, visą gyvenimą. Kas atsitiko toliau, tu žinai, man belieka pasakyti, kad aš keliavau su tavim šią kelionę.

Kaip sunki našta spaudė mano širdį mintis, kad vis dar tu man nedovanojai, todėl pasiryžau pagyventi kartu su tavim keliolika dienų ir pagaliau išduoti tau apyskaitą, ką esu padaręs.

Kai svečias pabaigė, jis maloningai pažvelgė ir ištiesė savo ranką

Graikas tylėdamas išklausė svečią. Kai svečias pabaigė, jis maloningai pažvelgė ir ištiesė savo ranką.

— Aš gerai žinojau, kad tu turėjai būti nelaimingesnis už mane, nes tas baisus darbas kaip šešėlis visą amžių neatstos nuo tavęs; atleidžiu tau iš visos širdies. Bet atsakyk man dar į vieną klausimą: kaip pakliuvai į dykumas ir ką veikei nupirkęs man Konstantinopoly namus?

— Aš nuvykau atgal į Aleksandriją, — atsakė tas, — mano krūtinėje degė neapykanta, aš ėmiau nekęsti visų žmonių, ypač tų tautų, kurios vadinasi civilizuotos. Tikėk, tarp musulmonų man buvo geriau! Pagyvenus Aleksandrijoj kelis mėnesius, atvyko mano tautiečiai.

Aš į juos žiūrėjau kaip į savo tėvo ir brolio budelius; todėl susiieškojau iš savo pažįstamų kelis vienminčius jaunus vyrus ir prisidėjau prie tų narsiųjų mameliukų, kurie taip dažnai būdavo prancūzų kariuomenės pabaisa. Karui pasibaigus, nebegalėjau grįžti prie ramaus darbo. Su savo nedideliu draugų būreliu išjojau į dykumas

ir klajojau visur, versdamasis medžiokle ir kova. Gyvenau patenkintas tarp tų žmonių, kurie mane gerbia kaip savo viešpatį. Juk jei mano azijatai ir ne tokie mokyti kaip jūsų europiečiai, bet užtat jie labai toli nuo pavydo ir melo, nuo gobšumo ir garbės troškimo.

Zaleikas padėkojo nepažįstamui už pasakojimą, paspaudė nepažįstamo ranką ir ėmė jo prašyti važiuoti drauge, gyventi ir mirti prie jo.

Susijaudinęs svečias pažvelgė į graiką.

— Iš to matau, — tarė jis, — kad man visiškai dovanojai, kad tu mane myli. Priimk už tai mano širdingiausią padėką. — Jis pašoko ir išsitiesęs atsistojo prieš graiką, o tas beveik išsigando gražaus vyro karingo ūgio, baisiai žibančių akių ir jo duslaus paslaptingo balso.

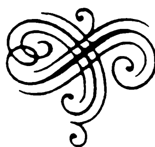
— Malonus tavo pakvietimas, — pasakė nepažįstamas, — kiekvieną kitą jis tikrai patrauktų, bet aš negaliu juo pasinaudoti. Mano žirgas jau pabalnotas, mano tarnai manęs jau laukia. Sudiev, lik sveikas, Zaleikai!

Draugai, kuriuos likimas taip stebuklingai suartino, atsisveikindami apsikabino ir pasibučiavo.

— Kaip vadiniesi? Kokiu vardu turiu vadinti savo svečią, kuris amžinai gyvens mano atminime? — paklausė graikas.

Nepažįstamas pažiūrėjo į jį, dar kartą paspaudė jam ranką ir atsakė:

— Mane vadina *dykumos viešpačiu; aš — galvažudys Orbasanas.*

ALEKSANDRIJOS ŠEICHAS IR JO VERGAI

Aleksandrijos šeichas Ali-Banu buvo nuostabus žmogus. Kada rytais eidavo jis miesto gatvėmis apsivyturiavęs galvą puikiausio kašmiro turbanu, apsivilkęs šventadieniniais drabužiais ir susijuosęs brangia juosta, verta penkių dešimčių kuprių, kada jis eidavo neskubėdamas didingais žingsniais, suraukęs

kaktą ir antakius, nuleidęs akis, susimąstęs ir nuolat glostydamas savo ilgą juodą barzdą, kada jis taip eidavo į mečetę skaityti tikintiesiems korano, kaip to reikalavo jo luomas, žmonės stodavo gatvėj, lydėdavo jį akimis ir sakydavo viens kitam:

— Koks gražus vyras, tas mūsų šeichas, ir turtingas.

— Turtingas žmogus, — atsakydavo kitas. — Stambulo uoste gražius rūmus turi! Kiek jo dvarų, laukų, galvijų ir vergų!

— Tiesa, — tvirtino trečias, — totorius, neseniai atsiųstas pas jį iš Stambulo, nuo paties sultono, kad jį pranašas laimintų, sakė man, kad mūsų šeichą labai gerbia reisefendi, kapidžipaša, visi kiti ministrai ir net pats sultonas.

— Taip, — atsiliepdavo ketvirtas, — palaiminti jo žingsniai. Jis žmogus turtingas, garsingas, bet... bet... žinote, ką aš manau.

— Taip, taip! — atsakydavo kiti linksėdami galvas, — tai tiesa, ir jis turi bėdų, nenorėtum jo vietoje labai būti; jis žmogus turtingas, garsingas, bet... bet...

Ali-Banu turėjo puikius namus gražiausioj Aleksandrijos vietoj. Prieš namus, palmių paunksny, buvo plati terasa, aptverta marmuro tvora ir apsodinta palmių medžiais. Čia dažnai jis sėdėdavo vakarais ir rūkydavo pypkę. Tuo tarpu netoliese stovėdavo dvylika gražiai apvilktų vergų, laukdami jo paliepimo; vienas nešiodavo betelį[1], antras laikydavo skėtį nuo saulės, trečias stovėdavo su aukso taurėmis, pripiltomis brangiojo sorbeto, ketvirtas turėdavo povo plunksnų vėduoklę musėms vaikyti nuo savo valdovo; čia būdavo ir dainininkų su arfomis ir trimitais rankose, kad galėtų jį palinksminti muzika, kai jis to pareikalaus, o visų mokyčiausias turėdavo kelis popieriaus rituliukus, iš kurių šeichui skaitydavo.

Bet veltui laukdavo jo paliepimų. Ali-Banu nereikalaudavo nei muzikos, nei dainavimo; jam nerūpėdavo senovės išmintingų poetų sakymai; jis nenorėdavo nei sorbeto gerti, nei betelio kramtyti, net vergas su povo plunksnų vėduokle neturėdavo darbo, nes ponas nejausdavo musių, kurios bimbiliuodamos sukdavosi aplink jį.

Eidami pro šalį, keleiviai dažnai sustodavo pasigrožėti puikiai-

---

[1] Augalas, panašus į pipirą; Rytų žmonės jį kramto laikydami burnoj. *Vert.*

siais valdovo rūmais, išpuoštais jo vergais ir viskuo, kas gali būti malonu žmogui. Bet pažvelgę į šeichą, kada jis nuliūdęs sėdėdavo palmių pavėsy ir žiūrėdavo, kaip draikosi jo pypkės melsvi dūmai, linguodami galvas sakydavo:

— Tiesa, tas didžturtis yra tikras vargšas. Jis, kad ir turi tiek daug, yra vargingesnis už tą, kuris nieko neturi, nes pranašas jam nedavė mokėjimo tuo džiaugtis.

Taip kalbėdavo žmonės, juokdavosi iš jo ir eidavo tolyn.

Vieną kartą vakare, kada šeichas vėl sėdėjo prieš savo namų duris po palmėmis, visoj savo žemiškoj gražybėj, ir nuliūdęs sau vienas rūkė, netoli stovėjo keli jaunikaičiai, jie žiūrėjo į jį ir juokėsi.

— Tikrai, — tarė vienas, — kvailas žmogus tas šeichas Ali-Banu. Turėdamas tokius turtus, mokėčiau kitaip juos vartoti. Kiekvieną dieną linksmai gyvenčiau. Mano draugai pietautų su manim didelėse rūmų salėse, ir tarp tų paniurusių sienų garsiai skambėtų smagus juokas ir dainos.

— Žinoma, — atsakė antras, — nei šio, nei to būtų. Bet daugybė draugų greit išeikvotų tau turtus, nors jie būtų didumo kaip sultono, kad jį pranašas laimintų. O jei aš taip vakare šioj puikioj vietoj sėdėčiau po palmėmis, tai vergai turėtų man dainuoti ir žaisti, šokėjai turėtų man šokti ir visokius nuostabius daiktus rodyti. O aš rūkyčiau sau sėdėdamas, liepčiau paduoti brangiojo sorbeto ir gėrėčiaus visu tuo, kaip tikras Bagdado valdovas.

— Šeichas,— atsiliepė trečias jaunikaitis, rašytojas, — šeichas, sako, esantis mokytas ir išmintingas vyras; ir tikrai, iš jo pamokslų apie koraną gali spręsti, kiek jis yra prisiskaitęs išmintingiausių poetų ir rašytojų. Bet ar taip jis gyvena, kaip turėtų gyventi išmintingas žmogus? Aure ten stovi vergas, turėdamas pilną saują popierių rituliukų, aš atiduočiau savo šventadieninius drabužius, kad galėčiau perskaityti nors vieną iš jų, nes ten, be abejo, gražūs dalykai. O jis! Jis sėdi sau, rūko ir žiūrėti nežiūri į knygas. Kad aš būčiau šeichas Ali-Banu, tarnas turėtų man skaityti, kol jis beskaitydamas pridustų arba sutemtų naktis. Ir tada, pailsęs, turėtų man skaityti, kol aš užmigčiau.

— O! Puikiai jūs mokėtumėt gyventi, — nusijuokė ketvirtas. —

Valgyti ir gerti, dainuoti ir šokti, skaityti galvočių raštus ir klausyti visokių poetų eiles! Ne, aš padaryčiau visai kitaip. Šeichas turi puikiausių arklių ir kuprių ir begales pinigų. Jo vietoje keliaučiau aš į pasaulio kraštą, nuvykčiau net į maskolių, net į frankų žemę. Joks kelias nebūtų man ilgas, pamatyčiau visas pasaulio gražybes. Taip aš padaryčiau, jeigu būčiau štai tuo žmogumi.

— Jaunystė gražus laikas ir amžius, kada žmogus esti linksmas, — tarė senelis, stovėjęs šalia jų ir girdėjęs taip kalbant. — Bet leiskit man tarti, kad jaunystė yra taip pat ir kvailystė, kad kartais nušneka ji niekus, nežinodama pati, ką daro.

— Ką jūs norite tuo pasakyti? — nustebę paklausė jaunikaičiai. — Jūs čia kalbate apie mus? Kas jums darbo, kad mes niekiname šeicho gyvenimą?

— Jei kuris išmano daugiau negu kitas, tegu pataiso jo klaidą, taip nori pranašas, — atsakė senelis. — Šeichas, tiesa, begal turtingas ir turi visko, ko širdis trokšta, bet jis toks nuliūdęs ir nusiminęs ne be priežasties. Jūs manote, kad jis visada toks buvo? Ne, aš esu jį matęs prieš penkiolika metų, kada jis buvo smagus ir greitas kaip paukštis, gyveno linksmai ir mokėjo naudotis šios žemės gėrybėmis. Tada jis turėjo sūnų, savo dienų džiaugsmą, gražų ir išmintingą; kam teko jį matyti arba girdėti jo kalbą, tas turėjo pavydėti šeichui tokio turto, nes jis tebuvo dešimties metų, o jau buvo toks mokytas kaip kitas aštuoniolikos.

— Ir jis mirė? Vargšas šeichas! — sušuko jaunasis rašytojas.

— Jis galėtų nusiraminti, jei žinotų, kad jo sūnus nukeliavo į pranašo karalystę, kur gyventų geriau kaip čia Aleksandrijoje. Bet nelaimė daug didesnė. Tai buvo laikas, kada frankai, kaip alkani vilkai, atėjo į mūsų žemę ir pradėjo su mumis kariauti. Jie paėmė Aleksandriją, iš čia traukė vis tolyn ir tolyn ir pradėjo karą su mameliukais. Šeichas buvo išmintingas vyras ir mokėjo su jais gerai gyventi. Bet gal dėl to, kad juos masino jo turtai, o gal dėl to, kad jis padėdavo savo vienatikiams broliams, tikrai to nežinau, žodžiu, vieną kartą jie atėjo į šeicho namus ir ėmė jį kaltinti, kad jis slapta padedantis mameliukams ginklais, arkliais ir valgomais daiktais. Jis visaip įrodinėjo savo nekaltybę, bet nieko nepadėjo, nes frankai

8. 1143

žiaurūs, kietaširdžiai žmonės, kai jie nori pinigų. Todėl jie paėmė laidu į savo stovyklą jo jauną sūnų, vardu Kairamą. Šeichas davė jiems už jį daug pinigų, bet frankai norėjo gauti dar daugiau ir negrąžino sūnaus. Staiga nuo jų pašos, ar kas kitas jis buvo, atėjo frankams paliepimas sėsti į laivus. Apie tai Aleksandrijoje niekas nieko nežinojo. Netrukus jie išplaukė iš Egipto, pasiėmę su savimi, matyti, mažąjį šeicho sūnų, nes niekas apie jį nuo to laiko daugiau nieko negirdėjo.

— Nelaimingas žmogus! Kaip jį nubaudė Alachas! — vienu balsu sušuko jaunikaičiai ir gailestingai pažvelgė į šeichą, o tas tarp žemės gražybių vienas sėdėjo po palmėmis nuliūdęs.

— Jo pati, kurią jis labai mylėjo, mirė iš gailesčio, netekusi sūnaus. O jis nusipirko laivą, apginklavo jį ir prikalbėjo vieną čia gyvenusį gydytoją franką važiuoti kartu į Frankistaną ieškoti žuvusio sūnaus. Jie sėdo į laivą, ilgą laiką plaukė jūra ir galop atvyko į tų geurų[1] žemę, tų netikinčių, kurie buvo Aleksandrijoj. Bet ten tuo metu buvusi baisi suirutė. Jie nužudę savo sultoną ir pašas, turtingi ir vargšai kapoję vieni kitiems galvas, visam krašte nebuvę jokios tvarkos. Veltui jie kiekvienam mieste ieškojo mažojo Kairamo: apie jį niekas nežinojo, ir frankų gydytojas patarė pagaliau šeichui grįžti, kad jie kartais patys nepalydėtų galvų.

Tokiu būdu jie vėl sugrįžo, ir nuo to laiko šeichas, gedėdamas sūnaus, pradėjo taip gyventi kaip dabar. Ir jis elgiasi teisingai. Ar neturi jis manyti, kada pats geria ir valgo: gal dabar mano nelaimingasis Kairamas badauja ir trokšta? Ir kada jis velkasi brangius drabužius, kurių reikalauja jo padėjimas, ar negalvoja jis tuomet: dabar jis gal neturi kuo savo kūno pridengti? Ir kada jo vergai jam dainuoja, šoka arba skaito, ar negali jam tada ateiti į galvą mintis: gal dabar mano sūnus vargšas turi šokti ir žaisti savo valdovui frankui, kada jis to geidžia? Bet labiausiai jam spaudžia širdį, kai jis ima galvoti, kad mažasis Kairamas taip toli nuo tėvų žemės, kad jis gyvena tarp svetimųjų, kurie tyčiojasi iš jo, kad jis pames savo tėvų

[1] Musulmonų paniekos žodis; tuo vardu jie vadina visus kito tikėjimo žmones. *Vert.*

tikėjimą ir jam niekuomet nebeteks apkabinti savo sūnaus rojaus daržuose.

Štai dėl ko toks geras savo vergams ir nuolat dalina didelius pinigus pavargėliams! Jis tikisi, kad Alachas atlygins už tai ir suminkštins sūnaus valdovų širdį ir jie geriau elgsis su juo. Ir kiekvieną kartą, kai ateina diena, kada jam atimtas buvo sūnus, jis paleidžia dvylika vergų.

— Apie tai ir aš esu girdėjęs, — atsakė rašytojas. — Bet yra visokių kalbų. Apie sūnų nieko negirdėjau, tik man pasakojo, kad šeichas esantis keistas žmogus ir labai mėgstantis pasakojimus. Kartą per metus jis liepiantis savo vergams pasakoti visokias istorijas ir kas gražiausiai nusakantis, tą paleidžiantis.

— Netikėkit, ką žmonės kalba, — tarė senelis, — čia yra taip, kaip aš sakau, o aš tai žinau tikrai. Galimas daiktas, kad jis tą sunkiąją dieną nori pasilinksminti ir liepia pasakoti sau istorijas, bet vergus leidžia dėl savo sūnaus. Bet vakaras pradeda vėsti, ir aš turiu keliauti toliau. Salem aleikum[1], sudie, jaunikaičiai, ir nuo šios dienos kitaip manykit apie gerąjį šeichą.

Jaunikaičiai padėkojo seneliui už jo paaiškinimus, dar kartą pažiūrėjo į nuliūdusį tėvą ir nuėjo keliu tolyn, sakydami viens kitam:

— Tačiau nenorėčiau būti šeichu Ali-Banu.

* * *

Netrukus atsitiko, kad jaunikaičiai, kalbėję su seneliu apie šeichą Ali-Banu, rytmetinių maldų laiku vėl ėjo ta gatve. Jie atsiminė senelį, atsiminė, ką jis pasakojo apie nelaimingąjį šeichą, ir pažvelgė į jo namus. Bet kaip jie nustebo pamatę, kad ten viskas puikiausiai buvo išpuošta! Nuo stogo, kur vaikščiojo gražiai apsitaisiusios vergės, plevėsavo gairės ir vėliavos; rūmų priebutis buvo išklotas kilimais ir šilkiniais audimais; plačios terasos pakopos buvo aptiestos puikia plona gelumbe, ta ėjo net per visą gatvę ir buvo tokia graži,

[1] Arabiškai reiškia: „ramybė jums". *Vert.*

jog bet kas būtų suvartojęs sau šventadieniniams drabužiams arba kojų patiesalui.

— Žiūrėkit, kaip šeichas per kelias dienas atsimainė! — tarė rašytojas.— Ar jis pokylį kelia? Gal nori duoti darbo savo dainuotojams ir šokėjams? Pažvelkite į tuos kilimus! Ar turi tokių bent kas visoj Aleksandrijoj! O ta gelumbė, patiesta ant žemės! Tikrai gaila jos!

— Žinai, ką aš manau? — atsiliepė antras. — Jis turbūt laukia didelio svečio. Taip žmonės ruošiasi tik tada, kai apsilanko koks galingas valdovas arba sultono efendi[1]. Kas gi šiandien gali čia atvažiuoti?

— Aure ateina iš ten mūsų senelis! O jis viską žino ir galės mums išaiškinti. Klausyk! Ar negalėtum kiek sustoti ir pakalbėti su mumis? — Taip jie šaukė, o senelis pastebėjo juos ir pažino, kad čia buvo tie patys jaunikaičiai, su kuriais jis prieš kelias dienas buvo kalbėjęs. Jie parodė, kaip buvo puošiami šeicho namai, ir paklausė, ar jis nežinotų, kokio didelio svečio laukiama!

— Jūs turbūt manote, — atsakė jis, — kad Ali-Banu kelia didelę šventę arba laukia aukšto svečio? Tai ne tas. Šiandien, kaip jūs žinote, ramadano mėnesio dvylikta diena, o tą dieną išvedė jam sūnų iš namų.

— Galiu prisiekti pranašo barzda! — sušuko vienas jaunikaitis. — Čia atrodo, kad būtų vestuvės ir didelė iškilmė, o tuo tarpu yra jo liūdniausios dienos sukaktis. Kaip tai išaiškinti? Turit sutikti, kad šeichas eina iš galvos.

— Sveikas vis dar taip greit tebesprendi, jaunasis mano drauge? — paklausė šyptelėjęs senelis. — Ir šį kartą sveiko strėlė buvo smaili ir aštri, kilpinė labai įtempta, bet vis dėlto toli gražu nepataikė į tikslą. Žinok, kad šiandien šeichas savo sūnaus laukia.

— Vadinas, rado? — sušuko nudžiugę jaunikaičiai.

— Ne, ir galimas daiktas, ilgai jo neras. Bet žinokit: prieš aštuonerius arba dešimt metų, kada šeichas tą dieną taip pat buvo nuliūdęs ir susirūpinęs, taip pat leido vergus, valgydino ir girdė pa-

---

[1] Aukštųjų Turkijos valdininkų (ministrų) titulas. *Vert.*

vargėlius, pasitaikė, kad jis liepė paduoti valgyti ir gerti vienam dervišui, kuris nuilsęs gulėjo jo rūmų pavėsy. Dervišas buvo šventas žmogus ir mokėjo pranašauti iš žvaigždžių. Pastiprintas maloninga šeicho ranka, prisiartino jis prie jo ir tarė: „Žinau tavo sielvarto priežastį; juk šiandien dvylikta ramadano diena, ir ar ne tą dieną esi netekęs savo sūnaus? Bet tikėk, kad ši nuliūdimo diena bus tavo didelio džiaugsmo diena; žinok, kad tą dieną vėl sugrįš tavo sūnus." Taip sakė dervišas. Kiekvienam musulmonui būtų nuodėmė netikėti, ką sakė tas žmogus. Nors tai ir nepalengvino šeicho sielvarto, bet jis tą dieną visados laukia sugrįžtant sūnaus, puošia savo namus, salę ir laiptus, tarytum sūnus galėtų kiekvieną valandą atsirasti.

— Nuostabu! — tarė jaunasis rašytojas. — O aš dėlto labai norėčiau pažiūrėti, kaip ten viskas gražiai išpuošta, kaip jis pats liūdi tarp tų visų gražybių, o svarbiausia, norėčiau pasiklausyti, kaip jam pasakoja vergai.

— Nėr lengvesnio daikto! — atsakė senelis.— Vergų prižiūrėtojas yra mano senas bičiulis ir tą dieną visados jis man duoda salėje vietelę, kur manęs, tarp didelio būrio šeicho tarnų ir draugų, niekas nepastebi. Aš pašnekėsiu su juo, kad jis įsileistų ir jus; jūs tesat keturiese, ir man rodosi, galėsit gauti vietos; būkit devyniomis šiam daikte, ir aš jums duosiu atsakymą.

Jaunikaičiai padėkojo seneliui ir nuėjo, labai trokšdami pamatyti, kas ten bus.

Sutartą valandą jie atėjo į tą daiktą prieš šeicho namus ir ten rado senelį, tas jiems pasakė, kad vergų prižiūrėtojas sutikęs juos įsileisti. Senelis juos nusivedė, bet ne puikiai išpuoštais laiptais ir ne pro vartus, bet pro šonines dureles, kurias paskui vėl gražiai uždarė. Toliau juos vedė ilgais koridoriais ir galų gale pasiekė didžiąją salę. Salė buvo pilna gražiai apsitaisiusių žmonių, susirinkusių iš viso miesto paguosti nuliūdusio šeicho. Vergų buvo įvairių ir visokių tautų. Visi buvo nesmagūs, nes jie mylėjo savo viešpatį ir sielojosi kartu su juo. Salės gale, ant gražaus kilimo, sėdėjo artimiausi šeicho bičiuliai, kuriems tarnavo vergai. Greta jų asloje sėdėjo šeichas. Nuliūdimas jam neleido sėdėti ant džiaugsmo kilimo.

Jis sėdėjo pasirėmęs galvą ranka ir, matyti, nelabai klausė žodžių, kuriais norėjo jį paguosti bičiuliai. Priešais jį sėdėjo keli seni ir jauni vyrai, apsivilkę vergų drabužiais. Senelis paaiškino savo jauniesiems draugams, kad tai yra tie vergai, kuriuos tą dieną Ali-Banu paleis. Keli iš jų buvo frankai. Vienas buvo nepaprastai gražus ir dar visai jaunas. Tik kelios dienos, kai šeichas buvo jį brangiai pirkęs iš vieno vergų pirklio iš Tuniso ir vis dėlto dabar jį leido tikėdamasis, kad kuo daugiau jis sugrąžins frankų į tėvynę, tuo greičiau pranašas išvaduos jo sūnų.

Kai visiems buvo paduota šalto gėrimo, šeichas davė ženklą vergų prižiūrėtojui. Prižiūrėtojas atsistojo ir visa salė nutilo. Jis prisiartino prie vergų, kurie turėjo būti paleisti, ir tarė skardžiu balsu:

— Jūs, kurie būsite šiandien laisvi iš mano viešpaties, Aleksandrijos šeicho Ali-Banu malonės, šių namų tos dienos papročiu turit pradėti pasakoti.

Tie pasišnibždėjo tarp savęs, ir vienas senas vergas ėmė sakyti:

NYKŠTUKAS NOSIS

Viešpatie! Labai klysta tie žmonės, kurie mano, kad fėjų ir žynių tebuvę Haruno-al-Rašido, Bagdado valdytojo, laikais; apsirinka ir tie, kurie tvirtina, kad tos pasakos apie dvasias ir jų darbus, kurių gali išgirsti pasakojant miestų turguose, neteisingos. Fėjų yra dar ir dabar, ir neseniai man pačiam teko matyti vieną atsitikimą, kur aiškiausiai negalėjo apsieit be dvasių įsikišimo, kaip regėsit iš mano apsakymo.

Prieš daug metų, viename mano brangiosios tėvynės, Vokietijos, mieste gyveno vargingas, bet teisingas kurpius su pačia. Dieną jis sėdėdavo prie gatvės kampo ir taisydavo kurpes ir šlepetes, siūdavo, galimas daiktas, ir naujas, jei kas pasitikėdavo jam duoti, bet tada jis turėdavo pirma pirkti odos, nes buvo neturtingas ir atliekamos neturėdavo. Jo pati pardavinėjo daržoves ir vaisius, auginamus mažam daržely už miesto; žmonės noriai pirkdavo iš jos, nes

ji būdavo švariai apsirengusi, mokėdavo gražiai išdėstyti ir parodyti savo prekes.

Jie turėjo gražų berniuką, dailaus veido, tvirto sudėjimo ir jau, pagal jo aštuonerių metų amžių, gana nebemažą. Jis paprastai sėdėdavo prie motinos daržovių turguje, nešiodavo į namus vaisius toms moterims arba virėjams, kurie daug pirkdavo, ir retai grįždavo iš tos kelionės be gražios gėlelės, pinigo arba ragaišio, nes tų virėjų ponams malonu būdavo matyti atsivestą į namus gražų vaiką, ir jie visuomet gausiai jį apdovanodavo.

Vieną kartą kurpiaus pati, savo papratimu, vėl sėdėjo turguje; ji turėjo pasistačiusi priešais kelias kraiteles su kopūstais ir kitokiomis daržovėmis, visokių žolelių ir sėklų, o vienoj mažoj kraitelėj ankstyvų kriaušių, obuolių ir abrikosų. O Jokūbas, tuo vardu buvo berniukas, sėdėjo šaly motinos ir skardžiu balsu šaukė pirkėjus: „Pažiūrėkite, kokie puikūs čia kopūstai, kokios kvapios žolės; ankstyvų kriaušių, ankstyvų obuolių ir abrikosų, prašom pirkti! Mano motutė atiduos pigiai!" Taip šaukė berniukas. Tuo metu atėjo į turgų viena senelė: ji buvo truputį apiplyšusi, apstirusi, jos smulkus veidas visas raukšlėtas, akys raudonos; nosis buvo be galo ilga, kumpa ir beveik siekė smakrą. Ji kūprino pasiramstydama ilga lazda, šlubavo, svyravo į visas puses, ir kiekvieną valandėlę rodėsi, kad ji bematant išgrius ir susigrūs į grindinį savo smailią nosį.

Kurpiaus pati stebėdamasi žiūrėjo į tą moteriškę. Juk jau buvo šešiolika metų, kaip ji kasdien sėdėjo turguje, o tos keistos žmogystės niekados nebuvo mačiusi. Pati nežinodama ko išsigando, kai senelė ėmė klebekštenti į ją ir sustojo prie jos kraitelių.

— Jūs esate Ona, daržovių pardavėja? — paklausė užkimusiu balsu senelė, nuolat kratydama galvą.

— Aš, — atsakė kurpiaus pati. — Jums ko reikia?

— Pažiūrėsim, pažiūrėsim! Paieškosim žolelių, paieškosim žolelių, gal ir rasiu, ko man reikia, — atsakė senelė.

Ji pasilenkė ant kraitelių ir savo ilgais, sudžiūvusiais pirštais ėmė vartyti gražiai sudėtas žoles, imstyti vienas po kitų ir uostyti savo kumpa nosim.

Kurpiaus pati labai raukėsi matydama knisant jos žoles, bet

nieko nedrįso sakyti, nes pirkėjas juk turi teisę žiūrėti prekes ir, be to, prieš tą moteriškę ji dar kažkokią baimę jautė. Išvarčiusi visą kraitelę, senelė suniurnėjo:

— Kokios bjaurios žolės! Man reikalingų visai čia nėra. Bjaurios žolės, visai bjaurios. Prieš penkias dešimtis metų buvo daug geresnių!

Tie žodžiai supykdė Jokūbą.

— Klausyk tu, begėde, — sušuko piktai jis, — tu pirma suvertei savo suskretusiais pirštais gražias žoles, suglamžei jas ir paskui dar kiši prie savo ilgosios nosies! Kas matė, tas tikrai daugiau jų nebepirks! O dar čia ji man niekina prekes, kurias iš mūsų visados ima net kunigaikščio virėjas!

Senelė žvairai pažiūrėjo į drąsųjį berniuką, piktai nusijuokė ir užkimusiu balsu tarė:

— Sūneli, sūneli! Tai tau nepatinka mano nosis, mano puikioji, ilgoji nosis? Tu turėsi tokią pat, lig pačio smakro.

Taip sakydama, ji prišliaužė prie tos kraitelės, kur buvo padėti kopūstai. Ji ėmė į rankas puikiausias baltas galvas, gniaužė jas, net joms lapai treškėjo, paskui vėl be tvarkos metė atgal į kraitelę niurzgėdama:

— Bjaurūs kopūstai, visai bjaurūs!

— Tik nelinksėk taip galvos! — riktelėjo baimingai vaikas. — Tavo kaklas laibas kaip kopūsto kotas, ir gali nulūžti, o tada tavo galva įkris į kraitelę, ir kas tuomet iš mūsų benorės pirkti?

— Tau nepatinka laibi kaklai? — juokdamasi suniurnė senelė. — Tu visai neturėsi kaklo; galva tau iš vieno bus suaugus su pečiais!

— Ar nenustosi niekus kalbėjusi su mažu vaiku? — pasakė pagaliau susierzinusi kurpiaus pati, kad pirkėja taip ilgai rinko, žiūrinėjo ir uostė. — Jeigu nori ką nors pirkti, tai prašom negaišinti: man atitrauki kitus pirkėjus.

— Gerai, tegu būna taip, — atsiliepė piktai pažvelgusi senelė, — perku iš tavęs tas šešias galvas, bet matai, aš vaikščioju su lazda ir nieko negaliu neštis, leisk savo vaiką, kad man parneštų jas namo, aš jam duosiu kokią dovaną.

Ašarodamas sudėjo vaikas kopūstus į skarelę ir nudūlino su senele per turgų

Vaikas bijojo eiti su tokia bjauria boba, pradėjo verkti, bet motina jį verste privertė nešti sakydama, kad negražu visą naštą sukrauti ant pečių senai, silpnai moteriškei. Ašarodamas sudėjo vaikas kopūstus į skarelę ir nudūlino su senele per turgų.

Ji ėjo nelabai greitai, ir reikėjo kone trijų ketvirčių valandos, kol priėjo miesto pakraštį ir pagaliau ten sustojo prieš mažus, senus namelius. Čia ji išsiėmė iš kišenės seną, surūdijusį raktą, įkišo į nedidelę durų skylelę, ir durys sugirgždėjusios tuojau atsidarė. Bet kaip nustebo Jokūbas, kada įėjo! Namų vidus buvo puikiausiai išpuoštas, lubos ir sienos buvo marmuro, rakandai juodo medžio, išgražinti auksu ir brangiaisiais akmenimis, o asla stiklinė ir tokia plyna, jog vaikas bent kelis kartus paslydo ir išgriuvo. Senelė išsiėmė iš kišenės sidabro švilpuką ir smagiai sušvilpė. Skardas pasklido po visus namus, ir tuojau laiptais atbėgo kelios jūros kiaulaitės. Jokūbui buvo labai keista, kad jos lakstė dviem kojom ir vietoj kurpių buvo apsiavusios riešutų kevalais. Bet apsivilkusios jos buvo žmonių drapanomis ir ant galvų užsidėjusios naujausios mados skrybėles.

— Kur mano šlepetės, pramuštgalvės? — suriko senelė ir taip sušėrė joms lazda, jog tos žviegdamos pašoko. — Ar ilgai aš čia taip lauksiu?

Trūkdamos sprandus, jos nubrazdėjo laiptais aukštyn ir bematant vėl sugrįžo, nešdamos porą kokoso riešuto kevalų, pamuštų oda, ir tas šlepetes jos bematant užmovė senelei ant kojų.

Dabar išnyko jos šlubavimas ir svyravimas į šonus. Ji nutėškė lazdą šalin ir kaip vėjas ėmė lėkti stiklo asla traukdama su savim už rankos Jokūbą. Senelė atvilko vaiką į kambarį, kuris, nors atrodė panašus į virtuvę, bet buvo išpuoštas visokiais rakandais ir nutiestas brangiais kilimais.

— Sėsk, sūneli, — labai meiliai tarė senelė, sodindama Jokūbą į kanapos kertę ir statydama prieš jį stalą taip, jog jis nebegalėjo iš ten išeiti. — Sėsk, tau buvo labai sunku nešti, žmonių galvos ne taip lengvos, ne taip lengvos.

— Kieno galvos? Ką jūs sakote? — sušuko vaikas.— Aš, tiesa, pavargau, bet ten buvo kopūstai, kur nešiau. Jūs pirkote juos iš mano motinos.

— E, apsirinki, vaikuti! — nusijuokė senelė, atvožė kraitelę ir ištraukė žmogaus galvą, paėmusi už plaukų.

Vaikas neapsakomai nusigando. Jis negalėjo suprasti, kaip čia viskas atsitiko, ir jam labai parūpo motina. „Jei kas sužinotų apie šitas žmonių galvas, — svarstė jis sau vienas, — tai, be abejo, mano motutei būtų už tai bėda."

— Reikėtų tau duoti ką nors dovanų, kad manęs paklausei, — sušvapsėjo senelė. — Luktelėk valandėlę, pataisysiu tau sriubos, ją minėsi visą gyvenimą.

Taip pasakius, ji vėl sušvilpė. Iš pradžių atbėgo daug jūros kiaulaičių su žmonių drabužiais, su virtuvės prijuostėmis, o už juostų turėjo užsikišusios samčius ir didelius peilius. Paskui jas atitrinksėjo pulkas voverių, jos buvo apsimovusios plačiomis turkiškomis kelnėmis ir šokinėjo ant paskutinių kojų, o ant galvos turėjo žalias aksomines kepuraites. Jos buvo, matyt, virėjos, nes labai guviai laipiojo sienomis, imstė nuo lentynų dubenis ir kitus indus, kiaušinius ir sviestą, žoles ir miltus ir visa tai nešė į virtuvę; o ten švaistėsi senelė su savo kokoso kevalo šlepetėmis, ir vaikas matė, kad ji nori jam išvirti labai gerą daiktą. Štai ugnis supleškėjo smarkiau, štai skarda pradėjo čirkšėti ir rūkti, ir visas kambarys gardžiai pakvipo. Senelė ėmė lakstyti šen ir ten, o voverės ir jūros kiaulaitės paskui ją. Eidama pro virtuvę, kas kartą kišo savo ilgąją nosį į puodą. Pagaliau valgis užvirė ir ėmė ūžti, iš puodo pradėjo kilti garai ir virsti putos į ugnį. Tada nukaitė ji puodą, pripylė sriubos sidabro dubenį ir pastatė prieš Jokūbą.

— Štai, sūneli, štai, — tarė ji, — pasrėbk tik tos sriubutės ir turėsi viską, kas tau mano taip patiko. Tu būsi puikus virėjas, kad nors kuo galėtum būti, bet žolių, ne, žolių tu niekados nerasi; kodėl jų nebuvo tavo motinos kraitelėj?

Vaikas ne visai suprato, ką ji sakė, ir užsigulęs ėmė srėbti sriubą, sriuba jam labai patiko. Motina pataisydavo visokių gardžių valgių, bet tokio gardaus dar niekuomet nebuvo ragavęs. Iš sriubos kilo skanus žolelių ir šaknelių kvapas; be to, sriuba buvo saldžiai porūgštė ir labai stipri. Baigiant valgyti Jokūbui gardžiąją sriubą, jūros kiaulaitės pradėjo rūkyti arabišku smilkalu, jo dūmai draikėsi kambary melsvais debesėliais. Tie debesėliai ėjo vis juodyn ir juodyn leisdamiesi žemėn. Nuo smilkymo vaiką pradėjo imti miegas;

iš pradžios nenorėjo pasiduoti sakydamas, kad jam reikia grįžti pas motiną, kelis kartus bandė nuvyti nuo savęs miegą, bet galų gale užmigo ant tos pačios senelės kanapos.

Jis sapnavo keistą sapną. Jam rodėsi, kad senelė jį nuvilkusi ir drabužių vietoj apdengusi voverių kailеliais. Tada jis galėjęs šokinėti ir laipioti kaip voverės; jis gyvenęs kartu su kitomis voverėmis ir jūros kiaulaitėmis, tos buvusios labai mandagios ir išauklėtos, ir kartu su jomis tarnavęs senelei. Iš pradžių jam liepę tiktai avalą valyti, t. y. jam reikėję šveisti kokoso riešutus, šeimininkės nešiojamus šlepečių vietoj. Tėvo namuose dažnai jį mokydavo panašių darbų, todėl šveitimas jam labai sekęsis. Toliau jis sapnavo, kad po metų jam davę geresnio darbo: jis su dar keliomis voverėmis turėjęs gaudyti dulkes ir, prigaudžius jų užtektinai, sijoti su ploniausių plaukų rėčiu. Iš tų dulkių jis kepęs šeimininkei duoną, — senelė nebeturėjusi nei vieno dančio ir kietesnio daikto negalėjusi sukramtyti.

Dar po metų jį vėl pakėlę: su kitais tarnais turėjęs gaminti senelei vandenį gerti. Nemanykit, kad ji dėl to liepė iškasti šulinį arba pastatyti ore geldą, kad ji prilytų vandens. Tai buvo daroma daug gudriau: voverės, kartu su jomis ir Jokūbas, turėję semstyti riešutų kevalais rasą nuo rožių, ir čia buvęs senelei geriamas vanduo. Senelė gėrusi labai daug, ir vandens nešimas jiems buvęs tikrai sunkus darbas. Po metų jį pristatę valyti aslą; kadangi asla buvo stiklinė ir reikėdavo ją be galo švariai laikyti, darbas buvęs visai nelengvas. Tarnai turėję ją pirma valyti šepečiu, o paskui, prisirišę prie kojų senos gelumbės, važinėti po kambarį. Ketvirtaisiais metais jį pagaliau nuskyrę į virtuvę. Tai buvusi garbinga vieta, ją galima gauti tik po ilgų bandymų. Pradėjęs tarnybą nuo virėjo padėjėjo, Jokūbas galų gale taip įsigudrinęs viską gerai kepti ir virti, jog pats savim stebėjosi; išmokęs gaminti paštetus iš dviejų šimtų esencijų, daržovių sriubą, sutaisytą su visomis pasaulio žolelėmis, ir kitus nepaprastus valgius.

Taip jis tarnavęs senelei apie septynerius metus. Kartą, eidama iš namų, liepusi ji Jokūbui papjauti vištytę, iškimšti žolėmis ir, lig jai grįžtant, gerai iškepti. Nusukęs jis tuomet vištytei galvą, nupli-

kęs ją karštu vandeniu, gražiai nupešęs plunksnas, išskrodęs ir paskui nuskutęs odą, kuri tada pasidariusi lygi ir minkšta. Paskui ėmęs ieškoti žolių, reikalingų iškimšti vištai. Viralinėj, kur buvo padėtos žolės, jis pastebėjęs sienoje indaują, kurios durelės buvusios praviros ir kurios jis pirmiau niekad nebuvęs matęs. Jis priėjęs arčiau pažiūrėti, kas joje yra. Ten stovėję daug kraitelių, iš jų ėjęs smarkus ir gardus kvapas. Jis atvožęs vieną kraitelę ir joje radęs labai ypatingą žolelę. Stiebas ir lapai buvę mėlynai žali, viršūnėje žibėjęs raudonas kaip žarija su geltonais pakraščiais žiedelis. Jokūbas apvartęs, apžiūrėjęs ir pakvėpinęs gėlelę. Gėlelė turėjo tokį pat smarkų kvapą kaip sriuba, kur jam buvo išvirusi senelė. Bet kvapas buvęs toks smarkus, jog Jokūbas pradėjęs čiaudyti, čiaudė vis labiau ir labiau ir pagaliau bečiaudydamas nubudo.

Jis gulėjo toj pačioj kanapoj ir nustebęs žvalgėsi aplinkui. „Kaip dėlto aiškiai gali matyti sapne, — tarė jis sau. — Juk dabar galėčiau prisiekti, kad esu buvęs vovere, jūros kiaulaičių ir kitų bjaurybių draugu, kad, be to, tapau puikiu virėju. Kaip juoksis mamytė, kai aš jai viską papasakosiu! Bet gal ir barti gausiu, kad miegu svetimuose namuose, o ne padedu, kaip turėčiau daryti, jai turguje?" Taip pagalvojęs šoko eiti. Visas jo kūnas buvo nutirpęs nuo miego, ypač kaklas, nes jis negalėjo pasukti gerai galvos. Net nusijuokė iš savęs, kad jis toks laužas, kad einant jam nosis nuolat kliūva už indaujos, durų ir kitų daiktų. Voverės ir jūros kiaulaitės žviegdamos lakstė aplinkui, lyg norėdamos jį palydėti. Tie žvėreliai jam labai tiko, ir jis norėjo išeidamas juos išsivesti su savim, bet nuo slenksčio jie vėl sulėkė į vidų kaukšėdami savo riešutiniais kevalais. Ilgai dar girdėjo jų staugimą iš tolo.

Miesto dalis, į kurią jį buvo nuvedus senelė, buvo gana tolima. Jis vos ne vos išsikraustė iš siaurų skesgatvių; ten labai kimšosi, nes, kaip jam pasimatė, netoli buvo rodomas nykštukas; jis visur girdėjo šaukiant:

— E, žiūrėkit, nykštukas! Koks jis bjaurus! Iš kur čia atsirado tas nykštukas? Kokia ilga nosis! Aure jam galva suaugus išvien su pečiais! Rankos kaip replės!

Kitą kartą jis turbūt ir pats būtų bėgęs, nes labai mėgo žiūrėti

milžinų arba nykštukų ar kitų kraštų neregėtų apdarų, bet dabar jis turėjo skubinti pas motiną.

Kai jis atėjo į turgų, jam pasirodė visai nejauku. Motina sėdėjo ten pat ir tebeturėjo kraitelėj dar daug vaisių. Vadinas, jis negalėjęs ilgai miegoti. Bet jis jau iš tolo pastebėjo, kad ji labai nuliūdusi, sėdėjo pasirėmus galvą ir nešaukė į save pirkėjų; priėjęs arčiau, jis pamatė, kad ji išblyškus labiau negu paprastai. Iš pradžios svyravo nežinodamas, ką daryti; pagaliau įsidrąsinęs prišliaužė prie jos iš užpakalio, meiliai padėjo savo ranką ant jos rankos ir tarė:

— Mamyte, kas jums yra? Gal pykstat ant manęs?

Moteriškė atsigręžė į jį, bet persigandus atšoko:

— Ko tu nori iš manęs, bjaurybe? — suriko ji. — Šalin, šalin! Aš nemėgstu tokių juokų!

— Mamyte, ką jūs sakot? — paklausė visai nusigandęs Jokūbas. — Jūs turbūt nesveika, kad varote nuo savęs savo sūnų?

— Aš tau sakiau, eik šalin! — piktai atkirto Ona. — Nei skatiko iš manęs negausi, tu išgama, kad taip lendi!

— Jai Dievas protą atėmė! — tarė persigandęs vaikas. — Kaip aš ją dabar parvesiu namo? Brangioji mamyte, tik pasižiūrėkit gerai į mane: juk aš jūsų sūnus Jokūbas!

— Ne, tai jau per daug! — sušuko Ona savo kaimynei. — Žiūrėkit į tą bjaurų nykštuką; jis čia stovi, graso nuo manęs pirkėjus ir dar drįsta tyčiotis iš mano nelaimės. Jis man, akiplėša, sako: „Juk aš jūsų sūnus, jūsų Jokūbas!"

Tada kaimynės supuolė ir pradėjo visaip jį plūsti, o turgaus moterys, kaip žinote, plūsti moka gerai. Jos jį barė, kad jis juokiasi iš nelaimingosios Onos, kuriai prieš septynerius metus pavogė jos gražųjį berniuką, grūmodamos visos užpulti ir jį sudraskyti, jei tuojau iš čia nesivilktų.

Jokūbėlis nežinojo, ką turėjo apie tai manyti. Juk šiandien rytą, kaip jam rodėsi, jis, savo papratimu, atėjęs su motina į turgų pardavinėti vaisių, paskui su senele nuėjęs į jos namus, truputį numigęs ir dabar vėl čia. Bet motina ir kaimynės kalba apie kažkokius septynerius metus! Ir jį vadina bjauriu nykštuku! Kas jam atsitiko? Pamatęs, kad motina apie jį nenori nieko nei girdėti, apsiašarojo,

nuliūdęs nukiūtino gatve į krautuvėlę, kur jo tėvas visą dieną kurpes taisė. „Pažiūrėsiu, — tarė sau, — ar jis taip pat nepažins manęs; aš sustosiu pas duris ir pradėsiu kalbėti su juo." Prisiartinęs prie kurpio krautuvėlės, jis sustojo ties durimis ir pasižiūrėjo į vidų. Meistras taip buvo įknibęs į darbą, jog visai jo nepastebėjo. Bet netyčia žvilgtelėjęs į duris, jis paleido iš nagų kurpes, vielą ir ylą ir persigandęs suriko:

— Oi, kas čia toks!

— Labą vakarą! — tarė vaikas meistrui, įėjęs į krautuvę. — Kaip jums einasi?

— Prastai, prastai! — atsakė tėvas, stebindamas tais žodžiais Jokūbą, matyt, taip pat jo nepažinęs. — Ne geriausi mano reikalai. Nors aš vienas ir pradedu senti, bet laikyti padėjėjo neišsigaliu.

— Ar jūs neturite sūnaus, kad galėtų kiek padėti dirbti? — klausinėjo toliau vaikas.

— Turėjau sūnų. Jokūbas buvo vardu. Dabar jis jau būtų dvidešimties metų jaunikaitis ir galėtų labai man padėti. O tai kas kita būtų! Koks jis buvo gabus ir žvitrus! Dvylika metų turėjo, o jau daug nusimanė apie darbą. Be to, jis buvo gražus ir lipšnus. Kad jis dabar man čia būtų, tiek turėčiau darbo, jog senų kurpių nebetaisyčiau, siūčiau vis naujas! Bet visuomet taip esti šiam pasauly!

— O kur jūsų sūnus? — drebančiu balsu paklausė Jokūbas tėvo.

— Dievas žino kur, — atsakė jis. — Bus jau septyneri metai, kai jį mums pavogė iš turgaus.

— S e p t y n e r i m e t a i! — persigandęs sušuko Jokūbas.

— Taip, taip, septyneri metai. Lyg šiandien atsimenu, kaip mano pati parėjo namo raudodama, kad vaikas visą dieną negrįžęs, kad ji visur klausinėjusi ir ieškojusi, bet niekur neradusi. Aš visada manydavau ir sakydavau, kad taip atsitiks. Jokūbas, reikia pasakyti, buvo gražus vaikas; todėl mano pati labai juo didžiavosi, mėgo, kad žmonės jį girdavo, ir dažnai siuntinėjo į turtingus namus su vaisiais ir kitais daiktais. Tas buvo, sakysim, gerai: jį visuomet gausiai apdovanodavo. Bet aš nuolat sakydavau: miestas didelis, daug jame piktų žmonių gyvena, saugok man Jokūbą! Ir atsitiko taip,

kaip sakiau. Kartą į turgų atėjo sena bjauri moteriškė, dera vaisius ir daržoves ir pagaliau perka tiek, jog viena negali panešti. Mano pati, gailestinga širdis, duoda jai padėti vaiką ir daugiau — tiek jo tematė.

— Ir dabar jau septyneri metai, jūs sakot?

— Lygiai septyneri pavasarį. Mes skelbėm apie jį, vaikščiojom iš namų į namus ir visur jo klausinėjom. Daugumas pažino tą gražų berniuką, mylėjo jį ir kartu su mumis ieškojo, bet veltui. O tos bobos, kuri pirko daržoves, niekas nežinojo ir nematė. Tik viena senelė, išgyvenusi jau devynias dešimtis metų, sakė, kad tai buvusi turbūt piktoji fėja Žolininkė, kuri kartą per penkias dešimtis metų ateinanti į miestą pirkti visokių žolių.

Taip pasakojo Jokūbo tėvas, kaukšėdamas plaktuku ir traukdamas abiem rankom vielą. Vaikas po truputį suprato, kas jam atsitiko; vadinas, jis nesapnavęs, bet tikrai septynerius metus tarnavęs, paverstas į voverę, piktajai fėjai. Jo širdis ko neplyšo iš skausmo ir pykčio. Ragana jam suėdusi septynerius jaunystės metus, ir ką už tai jis gavęs? Kokia nauda, kad jis išmokęs šveisti kokoso riešutų šlepetes ir valyti stiklinę aslą? Kokia jam laimė, kad jūros kiaulaitės jį išmokiusios visokių virtuvės gudrybių? Kol jis taip stovėjo galvodamas apie savo likimą, tėvas jo paklausė:

— Gal jūs norėtumėt, kad ką padaryčiau? Sakysim, pasiūti naujas šlepetes, o gal, — pridėjo šyptelėjęs, — makštį jūsų nosiai?

— Kas jums darbo su mano nosim? — tarė Jokūbas. — Kam jai reikalinga ta makštis?

— Tiesa, — atsakė kurpius, — kiekvienas turi savo skonį. Bet turiu pasakyti, kad aš pasisiūdinčiau iš rausvos minkštos odos makštį, jei turėčiau tokią bjaurią nosį. Žiūrėk, kokį puikų kąsnelį turiu; žinoma, makščiai reikėtų mažiausia kokios uolekties. Bet sveika būtų jūsų nosiai, mielasis! Aš gerai matau, kad jūsų nosis turi kliūti už kiekvienos staktos, už kiekvieno vežimo, kai nori su juo prasisukti.

Išgąstis užkando vaikui žadą. Jis pradėjo graibyti savo nosį; nosis buvo drūta ir ilgumo per du gniaužtus! Vadinas, ragana taip

Kas jums darbo su mano nosim?

atmainė jo veidą, jog nebepažino nei motina, ir dabar visi jį vadina bjauriu nykštuku!

— Meistre, — tarė jis kone verkdamas kurpiui, — ar neturi čia kur arti veidrodžio, kad galėčiau pasižiūrėti į sàve?

— Jūs nesate toks gražus, — rimtai atsakė tėvas, — kad reikėtų nuolat žiūrėtis į veidrodį. Atsipratinkit nuo to ypač jums visai nereikalingo papročio.

— Vis dėlto norėčiau pasižiūrėti į veidrodį, — prašė vaikas, — sakau, aš ne iš puikybės!

— Nesuk man be reikalo galvos, aš jokio veidrodžio neturiu: yra pačios veidrodėlis, bet nežinau, kur padėtas. O jei jūs būtinai norite žiūrėti į veidrodį, tai anapus gatvės gyvena kirpėjas Ur-

9. 1143

bonas; jis turi veidrodį dukart didesnį už jūsų galvą; pasižiūrėk ten sau, o tuo tarpu sudie!

Taip sakydamas tėvas išvedė jį pro duris, užsidarė ir vėl pasiėmė savo darbą. O vaikas, baisiai nusiminęs, nuėjo skersai gatvės pas kirpėją Urboną, tą seniau gerai pažino.

— Sveikas, Urbonai, — tarė jam vaikas, — aš atėjau prašyti jūsų vieno dalyko: būk toks geras, leisk man truputį pasižiūrėti į jūsų veidrodį.

— Prašom, prašom, štai jis stovi! — sušuko juokdamasis kirpėjas, o jo svečiai, kuriems jis turėjo skusti barzdas, taip pat garsiai nusijuokė. — Jūs gražus, lieknas ir laibas, kaklas kaip gulbės, rankos kaip kunigaikštytės, nosytė riesta, už ją dailesnės niekur nerasi. Tiesa, dėl to jūs truputį didus, bet vis dėlto pažvelk į save; tegu žmonės nesako, kad aš iš pavydo nedaviau žiūrėti į veidrodį.

Sulig tais kirpėjo žodžiais visoj kirpykloj pakilo juokas, panašus į žvengimą. O vaikas tuo tarpu atsistojo prieš veidrodį ir pažvelgė į save. Net jam ašaros pasirodė iš akių. „Tokio, žinoma, negalėjai tu pažinti savo Jokūbo, brangioji mamyte, — tarė jis sau, — jis ne toks atrodė tomis laimingomis dienomis, kada tu mėgai didžiuotis juo prieš žmones!" Jo akys dabar buvo tokios mažos, kaip kiaulės, nosis begal ištįsus ir prasikišus net pro smakrą, kaklo visai nebuvo, galva augte suaugo išvien su pečiais, ir tiktai su dideliu vargu jis galėjo ją pasukti į dešinę ar į kairę. Jo kūnas tebebuvo toks pat kaip prieš septynerius metus, kada jis turėjo dvylika metų. Tuo tarpu kaip kiti nuo dvylikos lig dvidešimties metų auga aukštyn, jis augo platyn; nugara ir krūtinė labai išvirto, ir jis visas turėjo kietai prikimšto maišo pavidalą. Tas drūtas liemuo turėjo mažas silpnas kojas, kurios, rodos, ne tokiai sunkenybei nešioti buvo išaugusios; bet užtat tuo didesnės buvo rankos, kabėjusios prie jo kūno; jos buvo visai ne mažesnės kaip suaugusio vyro; jomis nesilenkdamas galėjo jis pasiekti žemę. Be to, tos rankos buvo kažkokios rudos, šiurkščios ir bjaurios pažiūrėti, o pirštai nematytai ilgi. Taip dabar atrodė Jokūbėlis. Vadinas, jis buvo paverstas į bjaurų nykštuką!

Dabar jis atsiminė tą rytą, kada prie jo motinos kraitelių buvo

priėjusi ragana. Viską, ką tik jis pajuokė, ilgą nosį, bjaurius pirštus, viską tą dabar pats turėjo; stigo vieno ilgo, kretančio kaklo.

— O ką, karalaiti, jau gana prisižiūrėjai? — tarė kirpėjas, prisiartinęs prie jo. — Reikia pasakyti tiesą, kad toks juokingas kaip tu niekam nei per sapną negalėtų ateiti į galvą. Bet vienam reikalui galėtum sveikas labai tikti. Nors mano kirpyklą gerai žmonės lanko, bet nuo kiek laiko ne taip, kaip norėčiau. Ir čia yra dėl to, kad mano kaimynas Šaumas kažkur rado milžiną ir tas jam vilioja svečius. Būti milžinu, žinoma, nedidelis daiktas, bet tokiu žmogum kaip sveikas tai jau visai kas kita. Apsiimk man tarnauti, turėsi tada butą, valgį, gėrimą, drabužį, žodžiu, viską. Darbas bus toks: stovėsi prie mano namų durų ir kviesi žmones pas mane; dar plaksi muilo putas ir padavinėsi svečiams skarinį. Žinok, kad mums abiem bus gerai. Aš turėsiu daugiau svečių kaip tas skutikas su milžinu, ir kiekvienas mielai sveikam kelis skatikus išmes.

Vaikas labai pasipiktino tokia tarnyba, bet nutylėjo ir savo pasipiktinimo neparodė. Jis visai ramiai atsakė skutikui, kad tokiam darbui neturintis laiko, ir išėjo toliau.

Nors ragana buvo sustabdžiusi jo ūgį, bet nieko negalėjo padaryti protui. Jis tai gerai numanė. Jis dabar galvojo ir jautė jau ne taip, kaip prieš septynerius metus, ne, jam rodėsi, kad per šitą laiką jis pasidaręs išmintingesnis, supratingesnis. Plyšo jam širdis ne dėl to, kad buvo nustojęs savo gražumo, kad pavirtęs į bjaurų nykštuką, bet dėl to, kad jį kaip šunį varo nuo tėvo durų. Todėl jis nusprendė dar kartą nueiti pas motiną ir pabandyti ją įtikinti.

Jis nuėjo pas ją į turgų ir paprašė, kad ji ramiai jo išklausytų. Jis priminė jai tą dieną, kada jis nuėjo su senele, priminė kai kuriuos atsitikimus iš savo mažų dienų, paskui papasakojo jai, kaip jis septynerius metus tarnavo fėjai paverstas į voverę ir kaip ta jį pavertė už jos pajuokimą. Kurpiaus pati nežinojo, ar čia tikėti, ar čia ne. Viskas, ką jis pasakojo apie savo mažas dienas, buvo tiesa. Bet kada jis pradėjo pasakoti, kad septynerius metus gyvenęs paverstas į voverę, ji tarė:

— Tai negalimas daiktas, jokių fėjų nėra! — Ir, pažvelgusi į nykštuką, moteriškė tiesiog pasibjaurėjo jo negražumu ir negalėjo

patikėti, kad čia būtų jos sūnus. Pagaliau ji nusprendė, kad geriausiai būtų apie tai pasitarti su vyru. Ji susidėjo savo kraiteles ir liepė jam eiti kartu. Netrukus abu priėjo prie kurpiaus krautuvėlės.

— Žiūrėk, — tarė ji vyrui, — štai šitas žmogutis tikina, kad jis esantis mūsų prapuolusis Jokūbas. Jis papasakojo man viską: kaip jį prieš septynerius metus pavogę nuo mūsų ir kaip jį pakerėjusi ragana.

— Ką? — atšovė rūsčiai kurpius. — Jis tau tą pasakojo? Palauk tu man! Bus valanda, kaip aš jam viską nusakiau, o jis dabar tuo tave kvailina! Tu pakerėtas, sūneli? Palauk, aš tave vėl atkerėsiu!

Tai sakydamas, jis pagriebė kelias naujas šikšnos atrėžas, prišoko prie vaiko ir taip smagiai sudrožė jam per kuprą ir ilgąsias rankas, jog tas iš skausmo balsu suriko ir verkdamas išbėgo.

Tame mieste, kaip ir visur, maža buvo gailestingų žmonių, kad būtų padėję nelaimingam vargšui, o čia atrodančiam dar taip juokingai. Kiaurą dieną išlakstė nykštukas po visą miestą ir niekur negavo nei valgyti, nei gerti, o vakare nakvynei turėjo pasirinkti bažnyčios lipynę, nors ten buvo ir šalta, ir kieta.

Kada ryto metą jį pakėlė pirmutiniai saulės spinduliai, pradėjo rimtai galvoti, kaip jis, tėvo ir motinos išvarytas, toliau vienas versis. Jis buvo perdaug didus, kad apsiimtų būti kirpėjo iškaba arba, pasivertęs į juokdarį, save rodytų už pinigus.

Tai kas jam liko daryti? Tada jam staiga atėjo į galvą, kad jis, būdamas vovere, išmoko puikiai virti; jam ne be pamato rodėsi, kad ne kiekvienas virėjas galėtų su juo lygintis. Dabar jis nusprendė pasinaudoti tuo savo mokėjimu.

Todėl kai gatvėse kiek pagyvėjo ir visai išaušo rytas, jis pradėjo savo kelionę. Hercogas, tos šalies valdovas, buvo žinomas gėrikas ir smaguris, mėgo gardžius valgius ir ieškodavo sau virėjų po visus pasaulio kraštus. Vaikas pasuko į jo rūmus. Kada jis priėjo prie vartų, sargai paklausė, ko jam reikia, ir pradėjo juoktis iš jo. Jis pasiprašė nuvesti pas virtuvės viršininką. Jie pasijuokė ir nuvedė jį per kiemą. Kai jis ėjo, tarnai sustoję žiūrėjo į jį, garsiai juokėsi ir sekė paskui; po truputį jų prisirinko tiek daug, jog keliantis rūmų laiptais pasidarė didžiausia visokių tarnų uodega. Visi, pametę sa-

vo darbus, stumdėsi, grūdosi, lindo, toks buvo kimšinys ir riksmas, jog rodėsi, kad priešas prie vartų.

— Nykštukas, nykštukas! Ar matėt nykštuką? — šaukė visi už vienas kito.

Štai tarp durų pasirodė namų prižiūrėtojas, labai piktas ir su dideliu įnagiu rankoje.

— Ko jūs taip rėkojat, kad jus perkūnas! Ar nežinote, kad hercogas dar miega? — Tuo tarpu jis užsimojo įnagiu ir labai smagiai surėžė per nugaras kai kuriems arklių ir vartų sargams.

— Oi, gerbiamasisl — sušuko jie, — ar jūs nematot? Štai mes vedame nykštuką, nykštuką, kokio jūs nesate matę.

Pastebėjęs vaikėzą, rūmų prižiūrėtojas vos susilaikė nesusijuokęs balsu: bijojo tik pakenkti savo vertybei. Todėl jis išvaikė visus tarnus su įnagiu, nusivedė nykštuką pas save ir paklausė, ko jam reikia. Išgirdęs, kad tas nori pasimatyti su virtuvės viršininku, atsakė:

— Tu klysti, mažuli! Tau reikia manęs, namų prižiūrėtojo, tu nori būti hercogo vyriausiu nykštuku, ar ne taip?

— Ne, gerbiamasis! — atsakė nykštukas. — Aš puikus virėjas, moku nepaprasčiausių valgių taisyti. Prašom vesti mane pas virtuvės viršininką: gal jam kartais bus reikalingas mano mokslas.

— Kiekvienas turi savo išmanymą, bet tavo noras, žmoguti, ne gudriausias. Į virtuvę! Būdamas vyriausiu nykštuku, tu neturėtum jokio darbo, o valgyti ir gerti, kiek tik širdis trokšta, ir dar gražiai vilkėtum! Bet pažiūrėsim, ar tu tiek mokėsi, kiek reikia hercogo virėjui. — Tai sakydamas, rūmų prižiūrėtojas paėmė jį už rankos ir nusivedė į virtuvės viršininko kambarius.

— Mielasis, — tarė nykštukas ir taip žemai nusilenkė, jog nosis pasiekė patiestą asloje kilimą, — ar nereikia jums gero virėjo?

Virtuvės viršininkas apžiūrėjo jį nuo galvos ligi kojų, balsu susijuokė ir sušuko:

— Kaip? Tu virėjas? Tu manai, kad mūsų viryklės tokios žemos, jog gali jas pasiekti bent vieną, jeigu pasistiebsi ir gerai ištiesi kaklą? O, mažutėli! Kas tave atsiuntė pas mane, tas tik dėl juokų taip padarė! — Taip atsakė virtuvės viršininkas ir garsiai pradėjo

juoktis; o pagal jį namų prižiūrėtojas ir visi tarnai, kur buvo kambary.

Bet nykštukas nenusigando.

— Ar čia yra vienas arba du kiaušiniai, truputis sirupo ir vyno, miltų ir dar kokių niekniekių namuose, kur visko pilna? — tarė jis. — Liepkite man pataisyti kokį nors gardų valgį, atneškite, kas tam reikalinga, ir jis bežiūrint bus pagamintas, o jūs turėsit pasakyti: tikrai jis puikus virėjas! — Taip ir panašiai kalbėjo vaikinas. Gražu buvo žiūrėti, kaip žibėjo jo mažos akelės, kaip kreipėsi ir šen ir ten ilgoji nosis, kaip virpėjo, pritardami kalbai, jo laibieji pirštai.

— Gerai! — atsiliepė virtuvės viršininkas ir paėmė už rankos namų prižiūrėtoją, — gerai, dėl juokų tegu būna taip, eikim į virtuvę!

Jie perėjo kelias sales ir koridorius ir galop pasiekė virtuvę. Tai buvo didelė, plati, gražiai pastatyta troba; dvidešimt krosnių kūrenosi iš karto; viduriu tekėjo tyro vandenėlio upelis, po kurį plaukė visokios žuvys; marmuro ir brangiojo medžio indaujose buvo sudėti reikalingiausi valgomieji daiktai, o į dešinę ir į kairę ėjo dešimt salių, kuriose buvo sukrauta visa, kas gali būti gardu burnai, iš Frankistano ir net Rytų žemių. Virtuvės tarnai švaistėsi, lakstė į visas puses, barškėjo katilai ir puodai, terškėjo peiliai ir samčiai. Bet kai į virtuvę įėjo viršininkas, visi nutilo ir lyg sustingo savo vietose; tuomet tegalėjai girdėti vien ugnį pleškant ir upelio vandenį srovenant.

— Ką šiandien hercogas liepė pataisyti pusryčiui? — paklausė jis pirmutinio pusryčių gamintojo, seno virėjo.

— Danų sriubos ir raudonųjų Hamburgo kukulių.

— Gerai, — tarė virtuvės viršininkas. — Girdėjai, ko nori valgyti hercogas? Ar apsiimsi pataisyti šiuos skanius valgius? Kukulių tu niekuomet nepadarysi, tai paslaptis.

— Nėr pigesnio daikto, — atsakė nykštukas, kuris, būdamas vovere, dažnai taisė tuos valgius. — Kas čia man yra padaryti? Duokit tik sriubai tų ir tų žolių, tokio ir tokio uždaro, šerno taukų, šaknelių ir kiaušinių, o kukuliams, — tarė jis patylomis, kad tegirdėtų virtuvės viršininkas ir virėjas, kuris taisė pusrytį, — kuku-

liams man reikia keturių rūšių mėsos, truputį vyno, anties taukų, imbiero ir vienos žolės, kuri vadinasi „pilvo ramintoja".

— O! Iš kokio tu žynio mokeisi? — nustebęs paklausė virėjas. — Jis pasakė viską aliai daiktą, o žolės „pilvo ramintojos" mes net patys nežinojom. Suprask, su ja kukuliai turi būti dar gardesni. O, stebuklingas tu esi virėjas!

— Turiu prisipažinti, visai nesitikėjau, — tarė virtuvės viršininkas, — bet tegu tuojau pamėgina. Duokit jam daiktų, kurių prašė, indų ir visko, ir tegu jis taiso pusrytį.

Beregint viskas buvo padaryta, ką nykštukas liepė, tik pasirodė, kad jis vos nosim tegali viryklės kraštą pasiekti. Todėl sustatė kelias kėdes, padėjo ant jų marmuro lentą ir liepė nepaprastam virėjui pradėti savo darbą. Virėjai, jų mokiniai, tarnai ir visoki žmonės apstojo jį dideliu ratu, žiūrėjo ir stebėjosi, kaip viskas jam puikiai sekėsi, kaip jis viską darė švariai ir greitai. Pritaisęs jis liepė abu valgius užkaisti ir virti tol, kol jis suriks; paskui pradėjo jis skaityti: „Vienas, du, trys" ir taip toliau, ir kai suskaitė penkis šimtus, suriko: „Gana!" Puodus nukaitė, ir vaikas paprašė virtuvės viršininko paragauti.

Vyriausias virėjas liepė mokiniui paduoti jam aukso šaukštą, nuplovė jį upely ir padavė virtuvės viršininkui. Šis pasipūtęs priėjo prie viryklės, pasisėmė valgio, pamėgino, užsimerkė, pliaukštelėjo liežuviu ir tarė:

— Gardu, prisiekiu hercogo gyvybe, gardu! Ar neparagautumėt ir jūs šaukštelį, rūmų prižiūrėtojau?

Šis nusilenkė, paėmė šaukštą, paragavo ir nebesižinojo iš gardumo, ką sakyti.

— Jūs puikiai mokate, gerbiamasis pusryčių gamintojau, jūs prityręs virėjas, bet taip gardžiai negalėdavote pataisyti nei sriubos, nei Hamburgo kukulių.

Tada paragavo ir virėjas, paragavęs širdingai pakratė nykštukui ranką ir tarė:

— Mažuli! Tu esi tikras meistras! Tavo žolelė „pilvo ramintoja" tikrus stebuklus daro.

— Gardu, prisiekiu hercogo gyvybe, gardu!

Tuo tarpu į virtuvę įėjo šambelionas ir pranešė, kad hercogas reikalauja pusryčio. Valgius padėjo į sidabro dubenis ir nusiuntė hercogui, o virtuvės viršininkas nusivedė vaiką į savo kambarį ir pradėjo su juo šnekėti. Greit atėjo hercogo pasiuntinys ir pašaukė virtuvės viršininką pas valdovą. Viršininkas skubiai apsivilko šventadieniniais drabužiais ir nuėjo su pasiuntiniu.

Hercogas atrodė labai smagus. Jis buvo suvalgęs viską, kiek jam atnešė, ir gardžiuodamasis tebesišluostė barzdą, kada įėjo virtuvės viršininkas.

— Klausyk, virtuvės viršininke, — tarė jis, — man lig šiol visuomet labai tiko tavo virėjai, bet sakyk, kas man šiandien virė pusrytį! Nuo to laiko, kaip aš sėdžiu savo tėvų soste, jis niekados nebuvo toks puikus! Pasakyk, kuo vardu tas virėjas, kad mes galėtume jam nusiųsti kelis raudonuosius dovanų.

— Viešpatie, čia yra nuostabi istorija, — atsakė virtuvės viršininkas ir nupasakojo, kaip tą rytą jam atvedė kažkokį nykštuką, didžiai norėjusį būti virėju, ir kaip tas viskas atsitiko. Hercogas labai stebėjosi, liepė pašaukti jam nykštuką ir pradėjo klausinėti jo, kas jis toks ir iš kur. Vargšas Jokūbas nedrįso, žinoma, prisipažinti, kad buvęs pakerėtas ir pirmiau tarnavęs virėju, paverstas į voverę. Bet jis nepamelavo pasisakęs, kad dabar neturintis nei tėvo, nei motinos ir kad virti išmokęs iš vienos senos moteriškės. Hercogas daugiau nebeklausinėjo, tik stebėjosi, žiūrėdamas į savo naują virėją.

— Lik pas mane, — tarė jis, — gausi metams penkias dešimtis raudonųjų, šventadieninius drabužius ir dar dvi poras kelnių. O už tai tu turėsi kasdien pats virti man pusryčius, turėsi parodyti, kaip reikia virti pietus, ir apskritai prižiūrėti mano virtuvę. Ir kadangi kiekvienas mano rūmuose gauna iš manęs tam tikrą vardą, tai ir tu dabar vadinsiesi *Nosis* ir būsi virtuvės viršininko padėjėju.

Nykštukas Nosis puolė kniūpsčias prieš frankų galingą kunigaikštį, pabučiavo jam kojas ir prisižadėjo ištikimai tarnauti. Vadinas, mažulis bent tuo tarpu buvo įsitaisęs ir, reikia pasakyti, savo vietai padarė nemaža garbės. Net hercogas paliko visai kitas žmogus, kai nykštukas Nosis apsigyveno jo rūmuose. Pirmiau dažnai

atsitikdavo, kad dubenys ir padėklai lėkdavo virėjams į galvas; negana to, kartą perpykęs jis taip smagiai sudrožė per kaktą pačiam virtuvės viršininkui su kepta veršio koja, pasirodžiusia jam kietoka, jog tas parpuolė ir gavo tris dienas lovoje gulėti. Nors keliomis saujomis raudonųjų hercogas ir pataisė tai, ką buvo padaręs rūstybės valandą, bet vis dėlto virėjas niekuomet neateidavo pas jį su valgiais nedrebindamas kinkų. Nuo to laiko, kai rūmuose įsikūrė nykštukas, viskas atsimainė lyg užburta. Dabar hercogas, norėdamas lig soties atsidžiaugti savo mažojo virėjo gardėsiais, vietoj trijų kartų valgė penkis kartus per dieną ir niekados nerodė savo pykčio. Ne, jis visados buvo linksmas, viskas jam rodėsi nauja ir gražu, su visais buvo lipšnus ir nuolaidus ir nuolatos ėjo pilnyn.

Per pietus jis dažnai liepdavo pašaukti virtuvės viršininką ir nykštuką Nosį, sodindavo juos šaly savęs, vieną iš dešinės, antrą iš kairės pusės, ir savo paties pirštais dėdavo jiems į burną puikių valgių kelis kąsnelius — malonę, kurią jie abudu didžiai brangino.

Nykštukas tapo miesto stebuklu. Virtuvės viršininkas buvo nuolat prašomas, kad leistų pažiūrėti, kaip nykštukas verda, ir kai kuriems žymesniems žmonėms pavyko šiaip taip gauti hercogo sutikimą, kad jų tarnai galėtų pasimokyti iš nykštuko virimo. Iš to buvo nemažas pelnas, nes kiekvienas kasdien mokėjo po pusę raudonojo. O kad kiti virėjai būtų nykštukui geri draugai ir jam nepavydėtų, jis atiduodavo jiems visus pinigus, sumokėtus ponų už savo virėjų mokslą.

Taip išgyveno Nosis, visų mylimas ir gerbiamas, apie dvejus metus ir rodėsi laimingas; tačiau jo širdį graužė tėvų pasiilgimas. Taip jis gyveno vienodai lig vieno atsitikimo. Nykštukui Nosiai nepaprastai sekėsi pirkti. Todėl visuomet, kada tik turėjo laiko, pats ėjo į turgų pirkti vaisių ir paukščių. Kartą rytmetį jis nuėjo į žąsų turgų ir pradėjo ieškoti sunkių, riebių žąsų, kokias mėgo hercogas. Žiūrinėdamas prekes, jis apėjo visą turgų kelis kartus skersai ir išilgai. Visi dabar žinojo, kad jis garsus hercogo virėjas, niekas daugiau nebesijuokė iš jo negražumo, o žąsų pardavėjos kiekviena tik džiaugėsi, jei jis į ją atsisukdavo su savo ilgąja nosim.

Galop jis pastebėjo turgaus pakrašty, kampely, sėdinčią moteriškę, ta irgi pardavinėjo žąsis, bet nesigyrė savo prekėmis kaip kitos ir nešaukė pirkėjų. Jis priėjo prie jos ir pradėjo kiloti žąsis. Jos buvo tokios, kokių norėjo, ir jis nusipirko tris žąsis su visa ląsta, užsivertė ant savo plačių pečių ir grįžo namo. Tik jam pasimatė keista, kad dvi žąsys gageno ir kirksėjo, kaip žąsys paprastai daro, o trečioji tupėjo tylėdama ir lyg ką mąstydama; kartais ji kaip žmogus vaitojo. „Ji nelabai sveika, — tarė sau Nosis, — reikia greičiau ją papjauti ir iškepti." Bet žąsis atsiliepė visai aiškiai ir garsiai:

Jei paliesi tik mane,
Aš sužnaibysiu tave.
O jei galvą man nukirsi,
Pats negyvas tuoj pavirsi.

Baisiai persigandęs, nykštukas pastatė savo ląstą žemėn, o žąsis pasižiūrėjo į jį puikiomis, išmintingomis akimis ir atsiduso.

— Kad tave šimtas! — sušuko Nosis. — Tu moki kalbėti, žąsyte? Niekados nebūčiau manęs. O, prašom nebijoti. Kas gali drįsti atimti gyvybę tokiam puikiam paukščiui? Bet guldau galvą, kad ne visada buvai su tomis plunksnomis. Juk ir aš pats kadai buvau vovere.

— Sakai tiesą, — atsakė žąsis, — spėdamas, kad aš gimus ne su šituo bjauriu kailiu. O, prie mano lopšio niekas man nepranašavo, kad Mimi, didžiojo Veterboko duktė, gautų galą hercogo virtuvėj.

— Sakau, nebijok, brangioji Mimi, — ramino ją nykštukas. — Kaip mane gyvą matai, niekas nepalies tavęs nei pirštu. Aš tau duosiu vietą savo kambary, maisto turėsi gana, o laisvomis valandomis visados ateisiu su tavim pašnekėti. Kitiems virtuvės žmonėms sakysiu, kad žąsį peniu hercogui tam tikromis žolėmis, ir, kai pasitaikys proga, kuo greičiausiai tave paleisiu.

Žąselė jam su ašaromis padėkojo, o jis padarė taip, kaip žadėjo: anas abi žąsis papjovė, o Mimi užtvėrė atskirą vietelę prasimetęs, kad peni ją hercogui tam tikru būdu. Jis jai davė maistui ne paprasto žąsų lesalo, bet ragaišio ir visokių saldumynų. Visuomet,

kiek atspėdamas, eidavo su ja pasišnekėti ir suraminti. Jie pasipasakojo viens antram savo gyvenimo istorijas, ir tokiu būdu Nosis sužinojo, kad žąsis — žynio Veterboko, gyvenančio Gotlando saloje, duktė. Tas susipykęs su viena sena fėja, kuri, keršydama jam, pavertusi Mimi žąsimi ir atnešusi ją čia taip toli nuo tėvynės. Kai nykštukas Nosis taip pat jai apsakė savo istoriją, Mimi tarė:

— Apie tuos dalykus aš bent kiek nusimanau. Mano tėvas mane ir mano seseris šio to išmokė. Iš susibarimo prie žolių kraitelių, iš tavo staigaus pavirtimo, kai pakvepinai tos žolelės, taip pat iš kai kurių senelės žodžių, kuriuos man pasakei, sprendžiu, kad tu esi žolelėmis pakerėtas, taigi jei rastum tą pačią žolelę, kuria tave fėja nykštuku pavertė, tai būtum išvaduotas.

Menkas buvo mažuliui iš to džiaugsmas; kurgi jis dabar ras tą žolelę? Nedaug buvo vilties. Tačiau jis jai už tai gražiai padėkojo. Tuo tarpu tą hercogą aplankė vienas karalius, jo kaimynas.

Tuomet hercogas pasišaukė nykštuką ir pasakė jam:

— Dabar atėjo valanda parodyti savo mokslą. Tas karalius, kur pas mane vieši, valgo, kaip žinoma, geriau už visus, išskyrus mane, labai daug nusimano apie virtuvę ir yra išmintingas žmogus. Pasistenk dabar kasdien taip man taisyti pietus, kad jis kiekvieną kartą vis labiau stebėtis turėtų. Ir dar žiūrėk, kad nei vieno valgio, kol jis čia bus, nepaduotum du sykius. Tam tikslui gali sau imti iš mano iždininko, ko tik tau reikės. Kad ir auksą ar deimantą reiktų kepti taukuose, ir tada tai daryk! Aš sutikčiau greičiau likti elgeta, negu raudonuoti prieš jį.

Po tų hercogo žodžių nykštukas nusilenkė žemai prieš jį ir tarė:

— Tegu būna taip, kaip tu sakai, viešpatie! Padarysiu viską taip, kad patiktų tam karaliui.

Ir mažasis virėjas ėmė rodyti savo mokslą. Jis nesigailėjo hercogo turto, bet dar mažiau paties savęs. Kiaurą dieną galėjai jį matyti stovint dūmų ir ugnies debesy ir jo balsą girdėti skambant virtuvėje, nes jis, kaip vyresnysis, nuolat davinėjo įsakymus savo padėjėjams ir kitiems tarnams.

Svetimos žemės karalius išbuvo pas hercogą jau dvi savaites,

gyveno puikiai ir linksmai. Jie valgė ne mažiau kaip penkis kartus per dieną, ir hercogas negalėjo atsidžiaugti savo nykštuko mokėjimu. Iš nušvitusio svečio veido sprendė, kad karalius irgi patenkintas. O penkioliktą dieną hercogas liepė pašaukti nykštuką prie stalo, parodė jį savo svečiui ir paklausė, kaip jam tinka nykštuko darbas.

— Tu gudrus virėjas, — atsakė svetimos žemės karalius, — ir žinai, kas yra gerai pavalgyti. Visą šitą laiką, kaip aš čia esu, nepadavei du kartus nei vieno valgio ir viską puikiai sutaisei. Bet sakyk man, kodėl tu taip ilgai neduodi valgių karaliaus, siuzereno pašteto?

Nykštukas baisiai persigando; niekuomet jis nebuvo girdėjęs apie siuzereno paštetus, bet įsidrąsinęs atsakė:

— Viešpatie! Aš maniau, kad tavo veidas dar ilgai spindės mūsų padangėj, todėl nesiskubinau su tuo valgiu. Kokį gi geresnį daiktą, kaip šitas valgis, galės virėjas pagaminti karaliaus atsisveikinimo dieną?

— Aure kaip? — juokdamasis atsakė hercogas. — O man tu, matyti, norėjai jį pagaminti mirties dieną? Juk to pašteto niekuomet dar neragavau. Tačiau atsisveikinti pasirūpink kitą ką, o rytoj teikis mus pavaišinti šituo paštetu.

— Tegu būna taip, kaip tu sakai, viešpatie! — atsakė nykštukas ir išėjo. Bet išėjo nelinksmas, nes jam atėjo gėdos ir nelaimės diena. Jis visai nemokėjo daryti to pašteto. Nuvirtinęs į savo kambarį, atsisėdo ir ėmė verkti. Tada prisiartino prie jo žąsis Mimi, ji galėjo vaikštinėti po jo kambarį, ir paklausė, ko jis taip verkia.

— Nusišluostyk ašaras, — atsakė Mimi, išgirdusi apie siuzereno paštetą, — tas valgis dažnai buvo taisomas mano tėvo namuose, ir aš maždaug žinau, ko jam reikia; paimsi to ir to, tiek ir tiek, ir jeigu tai būtų dar ne viskas, tikrai reikalinga paštetui, tai ponas vis tiek neperpras.

Nykštukas iš džiaugsmo šoko ir laimino dieną, kurią pirko tą žąselę. Nieko nelaukdamas padarė vieną paštetėlį, ir kas pasirodė?

Paštetas buvo neregėtai gardus! Virtuvės viršininkas, gavęs iš nykštuko jo paragauti, vėl pradėjo girti jo nepaprastą mokėjimą.

Kitą dieną jis padarė didesnį paštetą ir, apkaišęs jį gėlėmis, nusiuntė į stalą karštą, tiesiai iš krosnies. O paskui pats apsitaisė puošniais drabužiais ir nuėjo į valgomąjį kambarį. Jam atėjus, hercogas dėjo į burną pirmą kąsnelį. Nurijęs pakėlė akis į dangų, prisimerkė ir tarė:

— A, a, a! ne be reikalo tai vadina paštetų karalium! O mano nykštukas juk taip pat visų virėjų karalius! Ar ne tiesa, mielas bičiuli?

Svečias paėmė kelis nedidelius kąsnelius, paragavo ir paragavęs šyptelėjo.

— Valgis padarytas labai gražiai, — atsakė jis, stumdamas nuo savęs lėkštę, — bet čia nėra visai siuzerenas. To, žinoma, aš ir laukiau.

Suraukė tada hercogas iš apmaudo kaktą ir iš gėdos paraudo.

— Šunies išėda tu! — suriko jis. — Kaip tu drįsti tą daryti savo ponui? Kuo aš dabar tave bausiu už tą bjaurų darbą? Gal aš tau galvą liepsiu nukirsti?

— O viešpatie! Galiu prisiekti, tas valgis pagamintas naudojantis visomis mokslo taisyklėmis. Nieko jam negali trūkti! — tarė drebėdamas nykštukas.

— Melas, niekše! — atšovė hercogas ir su koja jį paspyrė nuo savęs. — Kitaip mano svečias nebūtų sakęs, kad kažko trūksta. Aš liepsiu sukapoti tave patį ir iškepti su paštetu.

— Pasigailėk! — sušuko vaikas, prišliaužė keliais prie svečio ir apkabino jo kojas. — Pasakyk, ko trūksta tam valgiui, kad jis jums nepatinka. Neduok man numirti dėl kąsnelio mėsos ar saujelės miltų.

— Maža tau tas padės, mano bičiuli, — atsakė nusijuokęs karalius. — Aš jau vakar maniau, kad tu šito valgio negalėsi taip pataisyti, kaip taiso mano virėjas. Žinok, kad čia trūksta žolelės, kuri čia visai nėra žinoma, trūksta žolelės „valgyk į sveikatą". Be jos

paštetas bus be uždaro, ir tavo ponas niekuomet jo nevalgys tokio kaip aš.

Frankistano valdovas tada ko nepasiuto.

— O aš vis dėlto valgysiu, — sušuko jis, visas degdamas piktumu. — Prisiekiu hercogo garbe: parodysiu jums aš rytoj arba paštetą, kokio nori, arba šito bjaurybės galvą, pasmeigtą ant mano rūmų vartų. Eik, šunie, dar kartą tau duodu dvidešimt keturias valandas laiko.

Taip šaukė hercogas, o nykštukas raudodamas vėl nuėjo į savo kambarį ir apsiskundė žąselei, kad jam reikės jau mirti, nes jis niekados negirdėjęs apie tą žolę.

— Jei tik tas, — tarė žąsis, — tai aš gal tave išgelbėsiu: mane tėvas išmokė visas žoles pažinti. Tiesa, kitu laiku gal ir nebūtum išsisukęs nuo mirties, bet laimė, dabar kaip tik jaunas mėnuo, o apie šitą laiką ta žolelė žydi. Tik sakyk, ar yra arti rūmų senų kaštonų?

— O, yra! — kiek nudžiugęs atsakė Nosis. — Prie ežero per du šimtus žingsnių nuo rūmų auga visa krūva. Tik kam jie?

— Šita žolelė po senais kaštonais težydi, — atsakė Mimi. — Todėl negaiškim ir ieškokim, ko tau reikia. Imk dabar mane į ranką, o lauke paleisi žemėn, aš tau paieškosiu.

Nykštukas pagriebė žąselę ir bematant atsidūrė prie durų. Bet čia sargybinis ištiesė savo ginklą ir tarė:

— Brolyti, tavo dalykai prasti, negali išeiti iš namų, aš turiu griežčiausią įsakymą tavęs neišleisti.

— Bet į daržą, aš manau, galiu juk eiti? — atsakė nykštukas.— Būk toks geras, pasiųsk žmogų pas namų prižiūrėtoją, kad paklaustų, ar aš negalėčiau išeiti į daržą žolių pasirinkti.

Durų sargas nusiuntė žmogų, ir leidimas buvo gautas; daržas turėjo aukštą tvorą, ir apie pabėgimą niekas negalėjo nei svajoti. Kai Nosis su žąsele Mimi pateko į daržą, jis atsargiai pastatė ją žemėn, ir ji greitai ėmė bėgti į ežerą, kur augo kaštonai. Jis sekė paskui ją drebančia širdimi, nes tai buvo jo paskutinė, vienintelė viltis. Jei ji dabar nerastų tos žolelės, tai jis greičiau prisigirdytų

Bet į daržą, aš manau, galiu juk eiti?

ežere, negu duotų nukirsti galvą: toks jo buvo tvirtas nusprendimas. Žąselė ieškojo veltui: knapinėjo vargšė po visais kaštonais, vartė snapu kiekvieną žolelę, bet nieko negalėjo rasti. Iš gailesčio ir baimės ji pradėjo verkti, nes vakaras ėjo tamsyn ir buvo vis sunkiau pažinti aplink esančius daiktus.

Tuo tarpu nykštukas, žvilgtelėjęs į kitą ežero pusę, staiga sušuko:

— Žiūrėk, žiūrėk, ten anapus ežero stovi dar vienas didelis ir senas medis. Eime ten paieškoti, gal ten bus mano laimė.

Žąsis suplasnojo sparnais ir nuskrido į tą šoną, o nykštukas paknopstomis nubėgo paskui ją. Po kaštono medžiu buvo beveik visai sutemę ir nieko ten nebegalėjai matyti. Bet staiga žąsis sustojo, supleveno iš džiaugsmo sparnais, paskui panėrė galvą į didelę žolę, kažką nuraškė, grakščiai su snapu padavė nustebusiam Nosiai ir tarė:

— Štai ta pati žolelė, ir čia jos tiek daug auga, jog niekuomet negalėsi pritrūkti.

Nykštukas pagriebė žolelę ir prinešė prie nosies. Jos skanus kvapas staiga jam priminė visą jo pavirtimo istoriją. Toks pat melsvai žalias stiebas ir lapai, toks pat skaisčiai raudonas su geltonais pakraščiais žiedelis.

— Kokia laimė! — sušuko jis pagaliau.— Koks stebuklas! Žinai, man rodosi, čia ta pati žolelė, kuri iš voverės mane pavertė į šitą bjaurybę. Kad čia taip išbandžius dabar man jos galybę?

— Dar ne, — sulaikė žąsis. — Pasirauk saują šitų žolių ir eikim į tavo kambarį. Ten pasiimk pinigus ir kitus daiktus, kur turi, ir tada bandysime.

Nieko nelaukdami jie sugrįžo į rūmus. Nykštuko širdis smarkiai plakė. Susisukęs į ryšulį penkias ar šešias dešimtis sutaupytų raudonųjų kartu su drabužiais ir kurpėmis, jis giliai įkišo savo nosį į žoles ir patraukė į save jų kvapą.

Tada visi jo kūno sąnariai pradėjo braškėti ir tiestis. Jis jautė, kaip jam galva kilo iš pečių, matė, kaip nosis ėjo vis mažyn ir

mažyn. Jo nugara ir krūtinė išsilygino, kojos pailgėjo. Žąsis nustebusi žiūrėjo į viską.

— O! kas tavo didumas, kas gražumas! — sušuko ji.— Garbė Dievui, nieko nebeliko iš to, koks buvai pirma!

Jokūbas džiaugėsi neapsakytai. Bet džiaugdamasis nepamiršo, kiek turėjo būti dėkingas žąselei Mimi. Nors širdis jį labai traukė pas tėvus, bet jis pergalėjo save ir tarė:

— Kam kitam, kad ne tau turiu pirmučiausia padėkoti už išsivadavimą? Be tavęs niekuomet nebūčiau tos žolės radęs, turėjęs būčiau amžinai toks palikti arba gal žuvęs po budelio kirviu. Gerai, aš tau už tai atsilyginsiu. Aš parvešiu tave tavo tėvui, jis mokės vėl tave atkerėti.

Žąsis iš džiaugsmo ėmė verkti ir priėmė jo žadėjimus. Niekieno nepažintas, išėjo laimingai Jokūbas su žąsele Mimi iš rūmų ir nutraukė keliu į pajūrį, į jos tėvynę.

Ką toliau bepasakosiu? Jie laimingai nukeliavo, Veterbokas atkerėjo savo dukterį ir gausiai apdovanojo Jokūbą, tas sugrįžo į savo gimtąjį miestą, ir tėvai tuojau pažino savo sūnų, o už dovanas, gautas iš Veterboko, Jokūbas nusipirko sau krautuvę ir tapo turtingas ir laimingas.

Dar tiek turiu pasakyti, kad, pabėgus Jokūbui iš hercogo rūmų, pakilo ten baisus triukšmas. Kai kitą dieną hercogas atsiminė virėją ir norėjo jam nukirsti galvą, jei jis nebūtų gavęs tos žolės, nykštuko niekur nebegalėjo rasti. O svetimas karalius tvirtino, kad hercogas, bijodamas nustoti geriausio virėjo, tyčia davęs nykštukui pabėgti, ir ėmė jam prikaišioti, kad jis neišlaikęs žodžio. O iš to ginčo tarp abiejų valdovų pakilo didelis karas, kuris, kaip gerai visiem žinoma, istorijoj vadinamas „Žolių karu". Tame kare buvo daug garsių mūšių, bet viešpačiai galop susitaikė, ir šita taika vadinasi „Paštetų taika", nes taikos dieną karaliaus virėjas buvo pagaminęs siuzereno paštetą, ir jį hercogas labai gardžiuodamasis valgė.

Tokiu būdu iš menkų priežasčių išeina dideli dalykai. Ir štai, viešpatie, visa istorija apie nykštuką Nosį.

* * *

Tai pasakojo vergas iš Frankistano. Kai jis pabaigė, šeichas Ali-Banu liepė paduoti jam ir kitiems vergams vaisių, kad jie atsigautų, o pats, kol jie valgė, kalbėjosi su savo draugais. Greit kitas vergas pradėjo:

JAUNASIS ANGLAS

Viešpatie! Gimimo aš esu vokietis ir neseniai gyvenu jūsų krašte, kad mokėčiau pasakyti kokią persų pasaką arba smagią istoriją apie jų kalifus ir vizirius. Todėl prašom leisti man papasakoti ką nors apie savo tėvynę, gal tas jums irgi kiek smagumo padarys. Tik turiu pastebėti, kad mūsų istorijos nėra tokios puikios kaip jūsų, tai yra, jose kalbama ne apie sultonus ir vizirius, arba, mūsiškai sakant, apie karalius ir ministrus, bet apie paprasčiausius žmonelius, apie kareivius arba ramius miestų gyventojus.

Vokietijos pietuose yra miestelis Griunvyzelis, kur aš gimiau ir augau. Miestelis kaip ir kiti. Vidury yra turgus su fontanu, iš vienos pusės stovi seni ir žemi miesto valdybos rūmai, o toliau aplink turgų eina taikos teisėjo ir turtingųjų pirklių namai; kiti miestelėnai gyvena susispietę keliose kitose siaurutėse gatvelėse. Visi pažįsta kits kitą, visi gerai žino, kas kuriuose namuose darosi, ir jei, sakysim, klebonas, daktaras ar burmistras turėjo per pietus vienu valgiu daugiau, tai apie tai tą pačią dieną jau visur kalba lyg apie kokį nepaprastą daiktą. Pavakariais moterys eina vienos pas kitas, kaip sakoma, „vizito“ ir, susėdusios prie stiprios kavos su saldžiais sausainiais, svarsto tą didelį atsitikimą. Pagaliau jos sprendžia, kad klebonas turbūt „nekrikščioniškai“ daug loterijoj laimėjęs, burmistras mėgstantis „patepamas“, vaistininkas nulenkęs daktarą keliais raudonaisiais, kad šis rašytų brangius receptus.

Galit numanyti, kaip nesmagu buvo tokiam padoriam miestui, kaip Griunvyzelis, kai vieną gražią dieną atvyko žmogus, apie kurį

niekas nieko nežinojo; iš kur jis, kas toks, ko jam čia reikia, kuo jis gyvena. Burmistras apžiūrėjo atvažiavusiojo pasą ir viešėdamas pas daktarą pasakė, kad jo popieriai esantys visai tvarkoj, kad jie vizuoti nuo pat Berlyno ligi Griunvyzelio, bet vis dėlto turintis čia kas būti, nes tas žmogus atrodantis labai įtartinas. Burmistras buvo viso miesto laikomas didelėj garbėj, todėl nenuostabu, kad nuo tos valandos visi ėmė žiūrėti į svetimšalį kaip į labai įtariamą žmogų. Antra vertus, ir jo gyvenimas negalėjo atmainyti mano tautiečių nuomonės apie jį. Svečias nusisamdė už nemažą kainą visus namus, kurie prieš tai stovėjo tušti, prisipirko visą vežimą visokių rakandų ir apsigyveno vienui vienas. Net valgyti pats sau virė, joks daugiau žmogus nekėlė kojos į jo namus, išskyrus vieną miestelio senelį, pirkusį jam mėsą, daržoves ir kitus produktus. Tiesa, ir tas neidavo toliau, kaip į prieangį, kur šeimininkas paimdavo iš jo pirkinius.

Aš tada buvau dešimties metų berniukas, bet gerai, lyg vakar būtų atsitikę, atmenu tą triukšmą, kurį sukėlė jo pasirodymas mūsų miestely. Po pietų jis neidavo, kaip kiti, į kėgelbaną, vakarais nevaikščiojo kartu su kitais į viešbutį išrūkyti pypkelės ir pasikalbėti apie politiką. Veltui kvietė jį pietų arba kavos vienas paskui kitą burmistras, daktaras, taikos teisėjas ir klebonas: jis vis atsisakinėjo. Todėl vieni laikė jį pamišėliu, kiti žydu, o treti stačiai tvirtino, kad jis esantis burtininkas ir žynys. Aš jau turėjau aštuoniolika ir dvidešimt metų, o jis vis dar viso miestelio tebebuvo vadinamas „svetimu žmogum".

Kartą į mūsų miestelį atsikraustė kažkokie žmonės su nematytais gyvuliais. Tai buvo paprasti valkatos, atsivedę kuprių, mokantį sveikinti, lokį — šokti, keletą šunų ir beždžionių, kurios apvilktos žmogaus drabužiais, visaip kraiposi ir visokius juokus daro. Atvažiavę kur į miestą, paprastai tie žmonės apsistoja kryžkelėse ir turguose, būgnais ir vamzdžiais sukelia neapsakomai triukšmingą muziką, šokina savo gyvulius ir paskui, landydami palangėmis, renka pinigus. Atvykusieji šį kartą į Griunvyzelį komedininkai turėjo su savim labai didelį orangutangą, jis buvo beveik sulig žmogum aukš-

Tie komedininkai su savo gyvuliais atsigrūdo ties to svetimšalio namais

tumo, mokėjo vaikščioti ant paskutinių kojų ir rodyti nepaprastus daiktus. Atsitiko, jog tie komedininkai su savo gyvuliais atsigrūdo ties to svetimšalio namais. Supyškėjus jų muzikai netoli durų, už apmusijusių langų pasirodė rūstus šeimininko veidas. Bet jo akys greit nušvito, ir jis, stebindamas visus, iškišo pro langą galvą ir ėmė gardžiai juoktis iš orangutango kraipymųsi. Maža to, už tas komedijas davė tokį didelį sidabrinį pinigą, jog apie tai visas miestas kalbėjo.

Kitą rytą žvėrynas išsikraustė toliau. Kuprius turėjo nešti pintines, kuriose labai patogiai tupėjo šunys ir beždžionės, o ganovai ir orangutangas sekė pėsti paskui kuprių. Bet praėjus kelioms valandoms po jų iškeliavimo, svetimšalis nusiuntė į paštą žmogų, pareikalavo vežimo ir arklių, kuo labai nustebino pašto viršininką, ir tuojau išdūmė pro tuos pat vartus ir tuo pat keliu, kur nuėjo komedininkai. Visam miestui buvo baisiai pikta, kad niekas nežinojo, kur jis dingo. Buvo jau naktis, kai svetimšalis vėl atvyko su vežimu prie miesto vartų. Vežime sėdėjo dar vienas žmogus, jam skrybėlė buvo užsmaukta toli ant akių, o aplink burną ir kaklą aprišta šilkinė skarelė. Vartų sargas paklausė antrojo keleivio, kas jis toks ir

pasą ar turi, o tas, atsakydamas kažką jam nesuprantama kalba, labai šiurkščiai burbtelėjo.

— Čia mano sūnėnas, — tarė svetimšalis vartų sargui, brukdamas jam į ranką kelis sidabrinius pinigus. — Čia mano sūnėnas ir dar maža moka vokiškai. Dabar jis savo kalba truputį sukeikė, kad mus ilgai turite.

— Jei jis jūsų sūnėnas, — atsakė vartų sargas, — tai gali ir be paso važiuoti. Juk jis su jumis apsigyvens?

— Žinoma, — tarė svetimšalis, — ir pabus čia turbūt gana ilgai.

Vartų sargas nieko daugiau neatsakė, ir svetimšalis su savo sūnėnu įvažiavo į miestą. Tiesa, burmistras ir visas miestas nelabai buvo vartų sargu patenkinti. Juk jis turėjęs įsidėmėti bent kelis žodžius, kuriuos pasakė sūnėnas. Iš to paskui nesunku būtų buvę spręsti, kokios tautos jis ir jo dėdė. O vartų sargas tvirtino, kad tie žodžiai skambėję ne prancūziškai ir ne itališkai, bet kažkaip trumpai, greičiausiai angliškai, ir jei jis neklystantis, tai sūnėnas pasakęs: „Goddam!"[1] Taip išsipainiojo vartų sargas iš bėdos. Nuo to laiko visas miestelis ėmė kalbėti apie jaunąjį anglą.

Jaunasis anglas taip pat niekur nesirodė kaip ir jo dėdė, bet kalbos apie jį mieste buvo labai daug. Ir kaip čia nekalbėsi? Pirma to senojo ateivio namuose būdavo tylu kaip kapuose, o dabar dažnai girdėjosi ten baisus riksmas ir toks šauksmas, jog žmonių būriai rinkosi prieš namus ir žiūrėjo pro langus. Jie matydavo jaunąjį anglą, apsivilkusį raudonu fraku ir apsimovusį žaliomis kelnėmis, lakstant visą pasišiaušusį galvotrūkčiais pro langus, o jo dėdę su raudonu rytšvarkiu ir įnagiu rankoj vaikant iš paskos per visus kambarius. Kartais sūnėnas, matyti, gerai gaudavo įnagiu per pečius, nes susirinkusios minios ausis pasiekdavo pirma kažkoks pliaukštelėjimas, o paskui gailus riksmas.

Miesto ponioms taip pagailo nelaimingo bernioko, jog jos privertė burmistrą įsikišti į tą dalyką. Šis parašė svetimšaliui raštą su smarkiais priekaištais, kad jis žiauriai elgiasi su savo sūnėnu,

[1] Keiksmo žodis, angliškai reikia tarti „godem". *Vert.*

grasydamas paimti jaunikaitį į savo ypatingą globą, jei nenustotų jo kankinti.

Bet kas galėjo labiau nustebti už burmistrą, pamačiusį ateinant pas save svetimšalį, pirmą kartą per dešimtį metų! Svečias ėmė atsiprašinėti ir teisintis sakydamas, kad jaunikaitį pavedę jam išmokyti jo tėvai ir liepę kietai laikyti; sūnėnas esantis labai išmintingas ir gabus vaikinas, tik jam nelengva mokytis kalbos; jis labai norintis išmokyti sūnėną gražiai kalbėti vokiškai, kad paskui nebūtų gėdos parodyti Griunvyzelio visuomenei, o tuo tarpu kalbos mokslas taip sunkiai jam einantis, jog dažnai negalintis rasti geresnio vaisto kaip įnagis. Burmistras tais svečio paaiškinimais visai buvo patenkintas, tik prašė būti savo sūnėnui kiek minkštesniam, o vakare alinėj visiems ėmė girtis, kad nedaug savo gyvenime matęs tokių mokytų ir išmintingų žmonių kaip tas svetimšalis. „Gaila tik, — pridėjo miesto galva, — kad jis retai tesirodo mūsų draugijoj; bet aš manau, kad jis ims dažniau mus lankyti, kai jo sūnėnas pramoks kiek vokiškai."

Tas atsitikimas griežtai permainė gyventojų nuomones. Nuo tos dienos nepažįstamas buvo visų laikomas puikiausiu žmogum, kiekvienas troško su juo artimesnės pažinties, ir niekas nebesistebėjo girdėdamas baisų riksmą, einantį iš tuščių namų. „Jis duoda sūnėnui vokiečių kalbos pamoką," — sakė griunvyzeliečiai, eidami ramiai pro šalį.

Po kokių trijų mėnesių vokiečių kalbos mokslas, matyti, pasibaigė, nes dėdė jau nusprendė kito dalyko pamokyti. Mieste gyveno senas prancūzas, šokių mokytojas. Svetimšalis pasikvietė prancūzą ir pasisakė norintis pamokyti savo sūnėną šokti. Jis jį perspėjo, kad jo sūnėnas, nors ir labai miklus, bet didelis užsispyrėlis; jis, girdi, pirma mokęsis šokti iš kito mokytojo, bet taip negerai įpratęs, jog dabar visai negalintis gerų žmonių draugijoj pasirodyti; o tuo tarpu sūnėnas tariasis esąs puikus šokėjas, nors jo šokimas visai nepanašus nei į valsą, nei į galopą (tai, viešpatie, mano tėvynės šokiai!), nei į kitus paprastus šokius. Prancūzui prižadėjo mokėti po talerį už valandą, ir tas su didžiausiu džiaugsmu sutiko mokyti atkaklųjį anglo auklėtinį.

Prancūzas paskui pasakojo, kad savo gyvenime nematęs keistesnio daikto, kaip tos šokių pamokos. Sūnėnas, gana aukštas, tiesus berniokas, kurio tik kojos buvo gal kiek trumpokos, ateidavęs į pamokas su raudonu fraku, gražiai susišukavęs, su žaliomis kelnėmis ir zomšinėmis pirštinėmis. Jis kalbėdavęs maža ir su svetimu akcentu, iš pradžios būdavęs labai klusnus ir mandagus, bet paskui pradėdavęs kažko siusti, taip kraipytis ir šokinėti, jog mokytojas nežinodavęs nei ką daryti. Jei tada prancūzas norėdavęs jį sudrausti, tai sūnėnas nusimovęs kurpes sviesdavęs jas tiesiog jam į galvą ir imdavęs lyg apsvaigęs lakstyti po kambarį visomis keturiomis. Pakilus triukšmui, atbėgdavęs staiga iš savo kambario jo globėjas su plačiu raudonu rytšvarkiu ir paauksuoto popieriaus kepure ir imdavęs kapoti sūnėną įnagiu per nugarą. Tada sūnėnas pradėdavęs baisiai kaukti, šokinėti ant stalų, komodų ir net langų ir kažką mykti negirdėta kalba. Bet seniokas su raudonu rytšvarkiu nieko nežiūrėdavęs, pagavęs už kojos traukdavęs žemyn, mušdavęs nesigailėdamas ir taip jam užverždavęs kaklaraištį, jog po to sūnėnas vėl nurimdavęs, ir šokių pamoka toliau eidavusi be jokių kliūčių.

Bet kai prancūzas tiek pralavino savo mokinį, jog šis galėjo šokti su muzika, sūnėnas kaip ir atsimainė. Buvo pakviestas miesto muzikantas, tas turėdavo griežti atsisėdęs salėje už stalo. Šokių mokytojas persivilkdavo moteriškais drabužiais, ir sūnėnas vesdavo jį šokti. Bet tas šokdavo su tokiu įnirtimu, jog nepaleisdavo mokytojo iš savo ilgų rankų, nors šis stenėdavo ir vaitodavo tol, kol tas visai nuilsęs išgriūdavo arba begrojant muzikantui nutirpdavo ranka. Tos mokslo valandos ko nenuvarydavo šokių mokytojo į kapus; bet taleris, kurį jam visados gražiai išmokėdavo, ir geras vynas, kuriuo jį vaišindavo senis anglas, darė tai, jog jis vėl ateidavo, nors kas dieną tvirtai nuspręsdavo į tuos tuščius namus daugiau nebevaikščioti.

Bet Griunvyzelio gyventojai žiūrėjo į tą dalyką visai kitaip negu prancūzas. Jiems matėsi, kad jaunikaitis su tokiais palinkimais tik draugijos gyvenimui ir tiko, o miestelio moterys, kurios nuolat skundėsi dėl vyrų trūkybės vakaruose, nematytai džiaugėsi turėsiančios tokį miklų šokėją.

Tada sūnėnas pradėdavęs baisiai kaukti

Vieną rytą sugrįžusios iš turgaus tarnaitės apsakė savo ponams negirdėtą daiktą. Prieš tuščiuosius namus stovėjusi puiki stiklinė karieta su gražiais arkliais, ir išpuoštas tarnas laikęs karietos dure-

les. Tuo tarpu atsidariusios namų durys, ir išėję du gražiai apsitaisę ponai, iš kurių vienas buvęs senasis svetimšalis, o antras, matyti, tas jaunikaitis, kuris taip sunkiai mokėsi vokiškai ir su tokiu įnirtimu šoka. Abudu sulipę į karietą, tarnas atsisėdęs aukštai užpakaly, ir arkliai — kas galėtų laukti — nušvilpę stačiai prie burmistro namų.

Išgirdusios tą naujieną iš savo tarnaičių, ponios tuojau nutėškė virtuvės prikyštes ir ne per švarias kepuraites ir užsivilko šventadienines drapanas. „Nėr tikresnio daikto, — sakė jos lakstydamos po visus namus ir kraustydamos svečių kambarius, paverstus tuo laiku kitam reikalui, — nėr tikresnio daikto, kad tas svetimšalis dabar nori savo sūnėną parodyti žmonėms. Senas kvailys per dešimtį metų nesiteikė pažvelgti į mūsų namus, bet jam galima dovanoti dėl jo sūnėno, kuris, sako, labai dailus ir malonus esantis jaunikaitis." Taip sakė jos ir mokė savo sūnus ir dukteris, kaip šie turi elgtis ir kalbėti, kada atvažiuos svečiai. Ir išmintingosios miestelio moterys ne veltui sakė pamokslus; rekomenduodamas save ir savo sūnėną, senasis ponas važiavo iš eilės per visus namus.

Visur negalėjo atsigėrėti abiem svetimšaliais, tik gailėjosi, kad jau seniau netekę įgyti tokios malonios pažinties. Dėdė pasirodė labai rimtas ir protingas vyras. Nors visą laiką kalbėdamas truputį šypsojo, todėl negalėjai žinoti, ar jis iš tiesų ką sako, ar ne, užtat taip išmintingai ir sumaniai šnekėjo apie orą, apie tą kraštą, apie vasaros pasilinksminimus kalnuose, jog tuo patraukė visus. Bet sūnėnas! Tas sužavėjo visus, užvaldė visų širdis! Nors jo veidas buvo negražus ir per daug juodas, o apatinė dalis, ypač smakras, per daug išsidavus, nors, be to, nuolat jis kraipė žandus, prisimerkęs žvalgėsi ir kaleno dantimis, tačiau visų buvo išrastas be galo ir krašto patraukiančiu. O kas jo judrumas, kas jo šmaikštumas! Nors drabužis truputį keistai jam kabėjo ant kūno, bet tai nieko nekliuvo, daugiau viskas puikiai tiko. Po kambarį jis nevaikščiojo, bet tiesiog lakstyte lakstė, sėdinėjo tai ant kanapos, tai ant krėslo ir sėdėdamas laikė, kiek tik gali, ištiesęs kojas.

Bet kas kitam jaunam vyrui būtų palaikyta dideliu nemandagumu ir baisiu neišauklėjimu, tas sūnėnui buvo vadinama tikra do-

rybė. „Jis anglas, — sakė griunvyzeliečiai, — jie visi tokie; anglas gali atsigulti ant minkštos kanapos ir užmigti, nors tuo tarpu dešimčiai moterų nebus kur atsisėsti ir jos turės stovėti. Dėl tokių menkniekių anglo kaltinti negali." Bet savo dėdės jis, matyt, bijojo ir labai klausė: kai jis imdavo per daug šokinėti po kambarį ir kilnoti kojas ant krėslų, reikėjo dėdei truputį mirktelėti akį, ir sūnėnas mokėjo tuojau susivaldyti. Ir ką galėsi jam labai prikišti, jei pats dėdė kiekvienuose namuose sakė šeimininkei: „Mano sūnėnas nėr dar visai išmankštintas ir išauklėtas, bet aš tikiuosi, kad jūs, paėmę jį į savo globą, teiksitės kaip reikiant aptašyti ir nudailinti."

Taip buvo sūnėnas parodytas žmonėms, ir visas Griunvyzelis per visas dienas nieko daugiau nekalbėjo, tik apie tą nepaprastą atsitikimą. Bet dėdė tuo nepabaigė; jis, matyti, visai atmainęs buvo savo gyvenimo būdą. Po pietų ėjo su savo sūnėnu į restoraną ant uoloto kalno, kur žymesni Griunvyzelio gyventojai gėrė alų ir žaidė kėgliais. Čia sūnėnas pasirodė nepaprastai miklus žaidėjas: niekuomet nemušė mažiau kaip po penkis arba šešis. Tiesa, kartais jam užeidavo nepaprastas ūpas; paims, sakysim, rutulį, pribėgs prie kėglių ir ims juos kaip pasiutęs spardyti, taškyti į šalis arba, jei pavykdavo numušti aštuonis kėglius ar karalių, atsistos ant savo dailiai sušukuotų plaukų ir iškels kojas aukštyn; arba, jei važiuodavo pro šalį vežimas, tai jis kaip žaibas išbėgs į gatvę, užšoks iš užpakalio ir pavažiuos kokį galą visaip maitodamasis; paskui vėl pastriuokoms sugrįždavo į draugiją.

Tada jo globėjas labai atsiprašinėdavo burmistro ir kitų žmonių už savo sūnėno neišauklėjimą, o tie tik juokėsi sakydami, kad tokiame amžiuje patys ne geriau elgęsi. Žodžiu, visi kaip įmanydami pataikavo ir nuolat gyrė jaunąjį pramuštgalvį, kaip jie tuomet jį vadino.

Bet būdavo kartais laikas, kad jie nemaža piktindavosi sūnėnu, tačiau sakyti nieko nedrįso, nes jaunasis anglas visiems buvo didžiausias mandagumo ir išminties pavyzdys. Vakarais ateidavo paprastai dėdė su juo į „Aukso Briedį", miesto viešbutį. Nors sūnėnas visai jaunas tebebuvo vaikinas, bet elgėsi kaip koks senis; pasistatys sau atsisėdęs stiklą, užsidės didelius akinius, išsitrauks nemažą

pypkę, užsidegs ir leidžia dūmus kaip iš kamino. Jei imdavo kalbėti apie laikraščius, apie karą ir taiką, jei daktaras pasakydavo savo nuomonę, burmistras savo, o kiti nemaža stebėjosi jų dideliu politikos nuvokimu, tai sūnėnui staiga ateidavo į galvą būti visai kitos nuomonės; trenkdavo tada į stalą su ranka, nuo kurios niekados nemaudavo pirštinių, ir visai aiškiai duodavo burmistrui ir daktarui suprasti, kad jie apie tai nieko nesuprantantys, kad jis viską daug geriau žinantis. Paskui kažkokia keista laužyta vokiška kalba jis pasakydavo savo nuomonę, kurią visi, išskyrus vieną nepatenkintą burmistrą, išrasdavo visai teisinga; juk jis, būdamas anglas, suprantamas daiktas, turi viską geriau išmanyti!

Jei tada papykęs burmistras ir daktaras, kurie tačiau bijojo rodyti savo pyktį, sėsdavo prie šachmatų partijos, tai sūnėnas prisislinkdavo, žiūrėdavo burmistrui per pečius pro savo didžiuosius akinius, peikdavo jo tą arba kitą ėjimą, daktarui liepdavo eiti taip, o ne kitaip; su savo patarimais taip jis įgrisdavo, jog tie iš piktumo tiesiog siusdavo. Jei paskui įniršęs burmistras norėdavo sužaisti su juo partiją, kad tas gautų matą, nes save laikė antruoju Filidoru[1], tuomet dėdė ankščiau suveržsaid sūnėnui kaklaraištį, po to jis tapdavo visai mandagus ir duodavo burmistrui matą.

Lig tol Griunvyzely žaisdavo kortomis beveik kas vakaras po pusę kreicerio partiją. Sūnėnas išrado, kad toks žaidimas per menkas, ėmė statyti krontalerius ir raudonuosius girdamasis, kad niekas taip puikiai nemokantis žaisti kaip jis; bet jis gaudavo visados pralaimėti, todėl įžeistieji partneriai jam mielai dovanodavo. Niekas nesidrovėjo vilioti žaidimu iš jo nemažų pinigų: „Juk jis anglas, vadinas, iš turtingų namų," sakė jie ir ramiai dėjo raudonuosius į savo kišenę.

Taip įgijo nepaprastą garbę svetimšalio sūnėnas mieste ir apylinkėse. Kaip gyvi niekas neminė, kad Griunvyzely būtų buvęs toks puikus, toks dailus jaunikaitis. Negalėjai sakyti, kad sūnėnas būtų ko mokęsis, išskyrus gal šokius. Apie lotynų ir graikų kalbą turėjo nuovokos tiek, kiek kiaulė apie debesį, kaip paprastai sakoma. Per

[1] Filidoras — garsus šachmatų žaidėjas. *Vert.*

vieną žaidimą burmistro namuose jis turėjo kažką parašyti, ir pasirodė, kad jis nemokėjo nei savo vardo padėti. Iš geografijos darydavo baisiausių klaidų; vokiečių miestas jam atsidurdavo Prancūzijoj, o danų patekdavo į lenkų žemę. Jis nieko nebuvo skaitęs, nieko nesimokęs, ir klebonas dažnai kraipydavo galvą stebėdamasis bernioko tamsumu; tačiau viskas, ką jis sakė ar darė, visų buvo laikoma didžiausia išmintim. Jis ir pats manydavosi visados turintis tiesą ir kiekvienos kalbos pabaigoj be jokios gėdos pridėdavo: „Aš tai išmanau geriau!"

Taip atėjo žiema, ir tik dabar sūnėnui prasidėjo garbės dienos. Kiekviena draugija be jo nuobodžiavo, ir visi žiovavo, kad ir išmintingiausias žmogus ką kalbėjo; bet jei sūnėnas prasta vokiška kalba pasakojo kvailiausius daiktus, tai visi patiesę liežuvius klausė. Dabar išėjo aikštėn, kad puikiojo jaunikaičio ir poeto būta; kiekvieną vakarą išsitraukdavo jis iš kišenės kokį popiergalį ir perskaitydavo susirinkimui kelis sonetus. Tiesa, atsirasdavo žmonių, tvirtinusių, kad tų eilių dalis be jausmo ir be prasmės, o kitos jų kažkur kitur skaitytos; bet sūnėnas nei kiek tuo nesidrovėjo, tik skaitė sau ir skaitė, o klausytojai negalėjo atsigėrėti jų gražumu.

Bet jo triumfas buvo Griunvyzelio baliai. Niekas negalėjo ilgiau ir vikriau už jį šokti, niekas nedarė tokių drąsių ir neregėtai grakščių šuolių kaip jis. Be to, dėdė jį taisydavo puikiausiai ir būtinai naujamadiškai, ir nors drabužiai jam ant kūno gulėjo kažkaip ne visai gerai, bet visi tvirtino, kad už jo apsivilkimą negali būti dailesnio. Vyrams, tiesa, tie šokiai nelabai patikdavo. Pirma balių pradėdavo pats burmistras, o kitus šokius vesti turėjo teisę įžymesni jaunikaičiai, bet nuo to laiko, kai čia atsirado tas pramuštgalvis, viskas virto kitaip. Daug nesiklausdamas pagriebs už rankos pirmutinę pakliuvusią moterį ar merginą, atsistos su ja priešais, daro viską, kas jam tinka, ir iš viso elgiasi taip, lyg būtų tikras baliaus šeimininkas. O kadangi moterims tas pasielgimo būdas tiko ir rodėsi labai gražus, tai vyrai prieš tai negalėjo nei išsižioti; vadinas, niekas nedrįso iš sūnėno imti jo be jokio pamato pasisavintų teisių.

Tie baliai dėdę, matyti, neapsakytai džiugino; jis nenuleisdavo akių nuo sūnėno ir visą laiką šypsodavo; o kada visa draugija

sustodavo aplink ir imdavo girti jaunikaičio mandagumą ir išauklėjimą, jis susiėmęs pilvą juokdavosi ir tiesiog be galvos iš džiaugsmo tada rodėsi. Tuos keistus džiaugsmo apsireiškimus griunvyzeliečiai laikydavo didele sūnėno meile ir išrasdavo viską tvarkoj. Bet kartais dėdė turėdavo savo sūnėną ir tėviškai pabarti; grakščiausių šokių metu galėjo jaunikaičiui ateiti į galvą vienu šuoliu stryktelti ant estrados, kur sėdėjo miesto muzikantai, ištraukti vargonininkui iš rankų kontrabosą ir baisiausiai juo pačyruoti; arba staiga imdavo šokti aukštyn kojomis. Tada dėdė nusivesdavo jį į šalį, smarkiai ten jį pabardavo, suverždavo standžiau kaklaraištį, ir tas vėl tapdavo mandagus.

Taip elgėsi sūnėnas draugijoj ir baliuose. Bet kaip visados esti, prasti papročiai lengviau platinasi negu geri, ir nauja netikusi mada, kad ir juokingiausia, pirmiausia užkrečia jaunimą, maža galvojantį apie save ir apie pasaulį. Taip atsitiko ir Griunvyzely su sūnėnu ir jo keistais palinkimais. Jaunieji žmonės, matydami, kad sūnėnas už jo kvailas kalbas, už neskanius juokus ir šiurkščius atsakinėjimus vyresniesiems labiau giriamas, negu peikiamas, kad visi jo negražūs darbai laikomi kažkokiu dideliu sąmoju, ėmė sau galvoti: „Juk ir mums nesunku būtų tapti tokiais pat sąmojingais". Pirma jie buvo darbštūs, dori, o dabar galvojo: „Kam tas mokslas, kad nemokėliams dar geriau vyksta?" Jie nubloškė knygas ir ėmė kiauras dienas stumdytis po miesto gatves. Pirma jie buvo su visais mandagūs ir geri, laukė kitų paklausiant ir atsakinėjo gražiai, o dabar manėsi visai subrendę, nuolat kalbėjo ir kišosi su savo nuomonėmis, juokėsi burmistrui tiesiog į akis, jei tas ką sakė, ir tvirtino, kad jie viską geriau išmanantys.

Pirma Griunvyzelio jaunimas bjaurėjosi viskuo, kas negražu ir nedora. Dabar ėmė dainuoti nepadorias dainas, rūkyti ilgas pypkes ir landyti po smukles; taip pat pirkosi didelius akinius, nors puikiai matė, ir, užsibalnoję juos ant nosies, manėsi esantys tikri vyrai, nes buvo panašūs į garsųjį sūnėną. Namie arba svečiuose lipo su batais ant minkštos kanapos, geroj draugijoj suposi ant kėslo, sėdėjo pasirėmę skruostus kumščiais arba padėję alkūnes ant stalo; visa tai buvo laikoma gražiu daiktu. Veltui motinos ir draugai aiškino, kad

tai nemandagu ir net kvaila, — jie nurodinėjo į puikųjį sūnėno pavyzdį. Veltui jiems sakė, kad sūnėnas anglas, kad anglui dovanotinas tam tikras jų tautybės šiurkštumas, jaunieji griunvyzeliečiai vis tvirtino, kad jie tokie pat kaip geriausias anglas, ir turintys teisę būti sąmojingai neišauklėti; žodžiu, gaila buvo žiūrėti, kaip prastas sūnėno pavyzdys visai pagadino gerus dorųjų miestelėnų papročius.

Tik laimė, kad jaunosios kartos džiaugimasis savo bjauriu ir patvirkusiu gyvenimu neilgai tesitraukė, nes vienas atsitikimas atmainė visą dalyką. Žiemos pramogos turėjo pasibaigti dideliu koncertu, kurį norėjo atlikti iš dalies miesto muzikantai, iš dalies geresni Griunvyzelio muzikos mėgėjai. Burmistras griežė violončele, daktaras fagotu, vaistininkas, kad ir be didelio talento, pūtė neprastai vamzdį; kelios miesto merginos išmoko tam tikrų dainelių, ir viskas puikiai ėjo. Tada senasis svetimšalis priminė, kad nors toks koncertas turės būti puikus, bet dar stinga jam dueto, o juk be dueto joks lemtas koncertas negali apsieiti. Čia iškilo nemaža kliūtis. Burmistro duktė, tiesa, turėjo balsą kaip lakštingalos, tik kur gausi vyrą, kad galėtų su ja dainuoti duetą? Pagaliau atsiminė seną vargonininką, turėjusį neprastą balsą; bet svetimšalis ėmė tvirtinti, kad to visai nereikią, kad jo sūnėnas puikiai dainuojantis. Reikia pasakyti, kad griunvyzeliečiai nemaža buvo nustebinti nauja linksmojo jaunikaičio dovana. Jam buvo duota dėl mėginimo šis tas padainuoti, ir pasirodė, kad, išskyrus kelias keistenybes, kurios buvo palaikytos angliškomis, jo dainuojama kaip angelo. Vadinas, greit išmoko duetą, ir pagaliau atėjo vakaras, turėjęs palinksminti visų miesto gyventojų širdis.

Bet senasis svetimšalis staiga apsirgo ir negalėjo regėti savo sūnėno garbės. Burmistrui, kuris jį aplankė valanda prieš koncertą, davė kelis patarimus, kaip elgtis su jaunikaičiu.

— Puikus vyras mano sūnėnas, — sakė jis, — bet kartais jam ateina kažkokios keistos mintys, ir jis ima niekus daryti; todėl man labai gaila, kad negaliu būti koncerte; mano akyse jis atsargus ir gerai žino dėl ko! Tačiau turiu jo garbei pažymėti, kad čia nėra koks dvasios trūkumas, bet tam tikra jo kūno yda. Vadinas, jei jūs,

ponas burmistre, kai jam ateis, sakysim, tokios mintys, kad jis šoks ant gaidų staliuko arba pagriebęs kontrabosą ims griežti arba ką kitą daryti, jei jūs tada tik truputį atleisite jo ankštąjį kaklaraištį, arba, jei ir tuomet nebūtų geriau, visai jį nuimsite, tai pamatysite, kaip jis tada klausys ir koks bus mandagus.

Burmistras padėkojo ligoniui už pasitikėjimą ir prižadėjo, jei būtų reikalas, padaryti taip, kaip tas patarė.

Koncerto salė pilna prisigrūdo žmonių: susirinko visas miestas ir apylinkės. Norėdami pasidžiaugti nepaprasta pramoga kartu su griunvyzeliečiais, suvažiavo iš aplinkos per tris valandas kelio visi medžiotojai, kunigai, valdininkai, laukininkai ir kiti kaimo žmonės drauge su pačiomis ir visais savo vaikais. Miesto muzikantai grojo visai įmanomai; po jų ėjo su violončele burmistras, kuriam tarė vaistininkas, pūsdamas vamzdį; toliau visai neprastai atidainavo savo bosu vargonininkas; pagaliau nemaža plojo delnais ir daktarui už jo fagotą.

Pirmoji koncerto dalis pasibaigė, ir visi nekantriai laukė antrosios, kur turėjo jaunasis svetimšalis su burmistro dukteria sudainuoti duetą. Sūnėnas buvo atėjęs į koncertą puikiausiai pasipuošęs ir jau seniai kreipė į save svečių akis. Nieko nesiklausdamas, jis atsisėdo į minkštą krėslą, pastatytą vienai grafienei, turėjusiai atvykti iš kaimynijos, ištiesė kojas, kiek tik gali, ir ėmė žiūrėti su dideliu žiūronu į susirinkusius; be to, visą laiką žaidė su dideliu su savim atsivestu šuniu, nors ir buvo uždrausta vestis šunis į salę. Grafienė, kuriai buvo paskirtas krėslas, atvyko, bet sūnėnas ne tik neatsistojo ir neužleido jai vietos, — atvirkščiai, jis dar patogiau atsisėdo, ir niekas nieko nedrįso jam už tai pasakyti. Ta aukšta ponia gavo atsisėsti paprastam šiaudiniam krėsle, kartu su kitomis moterimis, nors ir nelabai patenkinta galėjo būti.

Tuo laiku, kada burmistras nuostabiais savo instrumento balsais džiugino susirinkusių ausis, kada vargonininkas puikiai dainavo savo ariją, ir net tada, kada visi nutilę kaip negyvi klausėsi gražios daktaro fantazijos su fagotu, žaidė sūnėnas su šuniu, liepdamas jam nešioti nosinę, arba balsu šnekino savo kaimynus. Visi, kurie jo nepažino, stebėjosi keistu jaunikaičio elgesiu.

Todėl nenuostabu, kad visiems labai rūpėjo, kaip jis sudainuos savo duetą. Prasidėjo antroji dalis. Miesto muzikantai truputį kažką pagriežė ir burmistras priėjo su savo dukteria prie jaunikaičio, padavė jam gaidas ir tarė: „Mosjė! Ar ne metas jums būtų pradėti duetą?" Jaunikaitis nusijuokė iškišęs dantis, pašoko ir nubėgo prie gaidų staliuko; burmistras su dukteria nuėjo paskui. Vargonininkas ėmė mušti taktą ir sūnėnui davė ženklą pradėti. Sūnėnas pažiūrėjo į gaidas ir užtraukė kažkokiu baisiu ir gailingu balsu. Vargonininkas sušuko: „Dviem tonais žemiau, *do* prašom giedoti, *do*!"

Bet užuot giedojęs *do*, sūnėnas nusimovė vieną savo kurpę ir kad tėkš vargonininkui į galvą, net pudra sudulkėjo aplinkui. Pamatęs tai, burmistras tarė sau: „A, dabar jį vėl priemėtis tampo," prišoko, pagriebė sūnėną už kaklo ir atleido jam kiek kaklaraištį; bet nuo to jaunikaičiui dar prasčiau pasidarė. Jis kalbėjo daugiau nebe vokiškai, bet kažkokia keista kalba, kurios niekas negalėjo suprasti, ir lakstė dideliais šuoliais. Burmistras tiesiog be galvos buvo. Pagaliau nusprendė jaunikaičiui, kuriam turėjo atsitikti koks nepaprastas dalykas, visai kaklaraištį nutraukti. Bet koks jo buvo nusigandimas, kai jis tai padarė! Jaunikaičio kaklas ne žmogaus oda buvo apaugęs, o apžėlęs tamsiai rudais plaukais! Tada tas ėmė dar pikčiau šokinėti, pagriebė sau zomšinėmis pirštinėmis už plaukų, nuplėšė juos, ir o stebuklas! tie gražūs plaukai buvo perukas, kurį jis sviedė burmistrui į veidą, ir pasirodė, kad galva buvo apaugus lygiai tokiais pat gaurais!

Jis šokinėjo per stalus ir suolus, vartė visokius daiktus, mindė smuikus ir klarnetus, žodžiu, elgėsi kaip pasiutęs.

— Sugaukit jį, sugaukit jį! — rėkė nežmoniškai burmistras, — jis iš galvos išėjo, sugaukit jį!

Bet tai padaryti sunkus buvo daiktas; sūnėnas nusitraukė pirštines ir parodė rankų nagus, kuriais ėmė kibti žmonėms į veidus ir baisiai juos draskyti. Pagaliau vienam medžiotojui pavyko jį sučiupti. Jis pagavo jį už rankų ir taip suspaudė, jog tas kojomis tegalėjo spardytis, užkimusiu balsu rėkė ir juokėsi. Susirinkusieji apstojo ir ėmė žiūrėti į keistą ponaitį, dabar jau visai į žmogų ne-

bepanašų. O vienas mokytas vyras, gyvenęs kaimynijoj ir turėjęs didelį gamtos retenybių kabinetą ir visokių iškimštų žvėrių, priėjo arčiau, gerai apžiūrėjo ir paskui nustebęs sušuko:

— Dieve mano! Kaip jūs, gerbiamieji ponai ir ponios, leidžiatės į padorią draugiją tą gyvulį? Juk čia beždžionė, Homo troglodytes Linnaei[1]; atiduokit man ją, tuoj užmoku šešis talerius ir iškimšęs turėsiu savo kabinetui puikų papuošalą.

Kas aprašys griunvyzeliečių nustebimą, kai jie tai išgirdo!

— Kas? Beždžionė, orangutangas mūsų draugijoj? Jaunasis svetimšalis paprasčiausia beždžionė! — šaukė jie ir lyg pamišę žiūrėjo į viens kitą. Jie tarėsi apsirikę, nenorėjo tikėti, ką girdėjo ausys. Vyrai vėl ėmė gyvulį tirti, žiūrinėti, bet jis buvo ir liko tikrų tikriausia beždžionė.

— Kaip tai galimas daiktasl — sušuko burmistro pati. — Argi jis neskaitė man savo eilių? Argi jis nepietavo pas mane kaip kiti žmonės?

— Ką? — karštavo daktarienė. — Kaip? Ar jis ne dažnai ir daug gėrė mano namuose kavos, ar nerūkė ir nesikalbėjo su mano vyru apie mokslą?

— Kaip? Ar galimas daiktas? — šaukė vyrai.— Ar jis nemušė su mumis kėglių kalno restorane ir nesiginčijo apie politiką kaip mes kiekvienas?

— Ir kaip? — skundėsi jie visi. — Ar jis nešoko pirmutine pora mūsų baliuose? Beždžionė! Beždžionė? Čia stebuklai, čia kerai!

— Taip, čia kerai ir velnio padarymas, — tarė burmistras, rodydamas sūnėno kaklaraištį. — Tam kaklaraišty buvo visi kerai, kurie mūsų akyse jį darė malonų. Štai standaus pergamento plati juostelė, išrašyta visokiais keistais ženklais. Man rodos, kad čia bus lotyniškai. Ar nemokėtų kas paskaityti?

Klebonas, mokytas vyras, dažnai pralaimėdavęs beždžionei šachmatų partiją, priėjo arčiau, pažiūrėjo į pergamentą ir tarė:

---

[1] Homo troglodytes Linnaei — Linėjaus beždžionė, panaši į žmogų. Linėjus — garsus švedų botanikas ir zoologas. *Vert.*

— Taip, čia lotyniškos raidės, ir reiškia:

O koks beždžionė yr juokingas gyvulys,
Kai ypač kartais tenka graužt jai obuolys!

— Taip, taip, tai velnioniškas apgavimas, tikri kerai, — kalbėjo jis, — ir reikia gerai už tai nubausti.

Burmistras buvo tos pačios nuomonės ir nusprendė tuojau bėgti ir ištardyti svetimšalį, kuris turėjo be jokio abejojimo būti koks žynys. Einant į jo namus, šeši kareiviai nešė iš paskos beždžionę.

Aplink svetimšalio namus susirinko tuomet didžiausia minia žmonių: kiekvienam baisiai rūpėjo, kaip tas dalykas pasibaigs. Beldė į duris, skambino, bet veltui — niekas nesirodė. Papykęs burmistras liepė išlaužti duris, ir tada įėjo į vidų. Bet ir ten nieko daugiau nebuvo, tik seni namų baldai. Svetimšalis buvo kažkur dingęs. Ant jo dirbamojo stalo gulėjo užklijuotas laiškelis, adresuotas burmistro vardu; tas tuojau jį atplėšė ir rado ten parašyta:

„Brangieji griunvyzeliečiai!

Kai Jūs skaitysite šitą laišką, manęs jau nebebus Jūsų mieste, ir tada, tikiuosi, būsite pamatę, kokio gimimo ir iš kur yra mano sūnėnas. Palaikykite juoką, kurį aš Jums padariau, geru pamokslu netraukti varu į savo draugiją žmogaus, norinčio sau gyventi. Aš negalėjau kęsti amžino Jūsų liežuvavimo, keistų papročių ir juokingo gyvenimo būdo. Todėl išauginau savo vietoj jauną orangutangą, kurį Jūs taip pamėgote. Likite sveiki ir naudokitės, kiek galėdami, mano pamokslu."

Griunvyzeliečiams buvo didelė gėda prieš visą kraštą. Vienintelę paguodą jie turėjo iš to, jog viskas atsitikę ne be piktosios dvasios įsikišimo. Bet daugiausia turėjo gėdos Griunvyzelio jaunimas, kuris elgėsi imdamas iš beždžionės negražius įpratimus ir darbus. Nuo to laiko niekas daugiau nebesėdėjo pasirėmęs alkūnėmis, nebesisupo su krėslu, tylėjo, ligi kas klausė, nusiėmė akinius ir buvo mandagūs kaip pirma. Bet jei kas vėl imdavo nepadoriai elgtis ir

pliuškuoti, tada griunvyzeliečiai sakydavo: „Tai beždžionė!" O beždžionė, taip ilgai vaidinusi puikiojo jaunikaičio rolę, buvo atiduota tam mokslininkui, turėjusiam gamtos retenybių kabinetą. Jis leidžia jai lakstyti po kiemą, šeria ir, kaip retenybę, rodo kiekvienam svečiui. Ten gali dar ir šiandien ją matyti.

* * *

Kai vergas pabaigė sakyti, pakilo salėje didelis juokas; mūsų jaunikaičiai irgi nemaža juokėsi.

— Tikrai keisti žmonės tie frankai, — tarė vienas iš jų,— ir aš greičiau sutikčiau gyventi kartu su šeichu ir muftijumi Aleksandrijoj, negu su klebonu, burmistru ir paikomis miesto moterimis Griunvyzely!

— Tiesą sakai, — atsakė jaunasis pirklys. — Nenorėčiau mirti Frankistane. Frankai šiurkšti, nedora, laukinė tauta, ir kultūringam turkui arba persui, manau, baisiai sunku būtų ten gyventi.

— Netrukus tai išgirsite, — atsiliepė senelis. — Kiek teko sužinoti iš vergų prižiūrėtojo, daug papasakos apie Frankistaną anas gražus berniokas, nes jis ilgai ten išbuvo, nors pats gimimo yra musulmonas.

— Ar tas aure ten, kur sėdi paskutinis? Juk tai nuodėmė, kad

šeichas jį atleidžia! Čia viso krašto gražiausias vergas. Pažvelkite į tą narsų veidą, tas drąsias akis, tą gražų sudėjimą! Juk jam šeichas gali duoti lengvo darbo. Jis jį gali pastatyti muses baidyti arba pypkę nešioti. Tas darbas nusispjauti tėra, o toks vergas visus namus puoštų. Ir jis trečia diena pas jį teesti, ir jau leidžia? Tai kvailystė, tai nuodėmė!

— Nemokyk to, kurs išmintingesnis už visą Egiptą! — atšovė senelis. — Ar aš jums nesakiau, kad leisdamas jį šeichas tikisi įgyti Alacho malonę? Jūs sakote, kad jis gražus ir gerai sudėtas, ir sakote tiesą. Bet šeicho sūnus, kad jį pranašas sugrąžintų į tėvo namus, šeicho sūnus buvo gražus berniukas ir dabar turi būti taip pat didelis ir gerai sudėtas. Vadinas, šeichas turi taupyti auksą ir leisti pigų bjaurų vergą, kad už tai gautų savo sūnų? Jei kas ką daro šiam pasauly, tai tegu daro gerai arba visai nieko nedaro!

— Pažvelkite, šeicho akys nuolat įsmeigtos į tą vergą. Aš tai regėjau visą vakarą. Pasakojant dažnai jo akys krypo į tą pusę ir stebėjo gražų leidžiamojo vergo veidą. Vis dėlto, matyti, jam gaila jį paleisti.

— Negalvok taip apie tą žmogų! Manai, kad gaila tūkstančio tomanų tam, kuris kasdien treja tiek daugiau gauna? — tarė senelis. — O jei jis nuliūdęs nuolat žiūri į tą jaunikaitį, tai turbūt galvoja apie savo sūnų, vargstantį svetimoj šaly; jis, galimas daiktas, galvoja, ar neatsiras ten kartais gailestingo žmogaus, kad jį išpirktų ir parsiųstų tėvui.

— Gali būti tiesa, — atsiliepė jaunasis pirklys, — ir man gėda, kad aš apie žmones visados negerai manau. Jūs esate visuomet geros apie juos nuomonės, bet vis dėlto man rodos, kad žmonės paprastai yra pikti. Ar jūs to nepastebėjot?

— Tas ir yra, kad nepastebėjau, ir todėl gerai manau apie žmones, — atsakė senelis. — Pirma ir aš toks buvau kaip jūs. Gyvenau taip diena po dienos, girdėjau apie žmones daug pikto, pats patyriau daug negerumų ir ėmiau visus žmones laikyti netikusiais. Aš ėmiau galvoti apie tai, ką mačiau, ką išgyvenau. Ir kas pasirodė? Visur vieną piktybę teregėjau. Nemokėjau pastebėti, jei kas darė gailestingą darbą, laikiau paprastu dalyku, jei ištisos šeimos gyve-

— Netrukus tai išgirsite, — atsiliepė senelis

no šventai. Bet piktus daiktus visuomet gerai nešiojau atminty. Tada pradėjau visai kitomis akimis aplinkui žvalgytis. Džiaugiausi regėdamas, kad gerumo ne tiek maža yra, kaip iš pradžios maniau; piktumo mažiau bemačiau arba ne taip jau jis man į akis krito. Taip išmokau mylėti žmones, išmokau apie juos gerai manyti ir per ilgus metus klydau rečiau, kai apie ką sakiau gerai, negu tuomet, kaip aš jį begėdžiu, besąžiniu laikiau.

Toj vietoj senelį sutrikdė vergų prižiūrėtojas, priėjęs prie jo ir taręs:

— Mano viešpats, Aleksandrijos šeichas Ali-Banu, nudžiugo pamatęs jus salėje ir kviečia ateiti pas jį ir šalimais atsisėsti.

Jaunikaičiai nemaža nustebo, kad tokia garbė teko seneliui, kurį jie buvo elgeta palaikę, ir kai jis paėjo į tą pusę, kur sėdėjo šei-

chas, jie sulaikė vergų prižiūrėtoją, ir jaunasis rašytojas jo paklausė:

— Sakyk, kas tas senelis, su kuriuo mes kalbėjom ir kurį šeichas taip gerbia?

— Kaip! — sušuko be galo nustebintas vergų prižiūrėtojas. — Jūs nepažįstat to žmogaus?

— Ne, nežinom, kas jis toks.

— Tačiau kelis kartus aš mačiau jus kalbant su juo gatvėj ir mano viešpats, šeichas, taip pat tą pastebėjo ir andai sakė: „Puikūs turi būti jaunikaičiai, jei juos šnekina toks žmogus."

— Tai sakyk gi, kas jis! — atsiliepė nekantriai jaunasis pirklys.

— Eikite sau, jūs tik norit iš manęs pasijuokti, — atsakė vergų prižiūrėtojas. — Į tą salę niekas daugiau, tik kviesti pakliūva, o šiandien senelis prašėsi šeicho, kad jam čia leistų atsivesti kelis jaunikaičius, ir Ali-Banu liepė atsakyti, kad jis jo namais gali kaip tinkamas naudotis.

— Susimildamas greičiau sakyk ir mūsų ilgiau nebevargink! Kaip gyvi nežinom, kas tas žmogus. Mes susipažinom su juo netikėtai ir pradėjom šnekėtis.

— Tai galite save laimingais vadinti; jūs kalbėjote su mokytu, garsiu vyru, ir todėl dabar čia visi į jus žiūri pavydėdami ir stebėdamiesi. Juk jis ne kas kitas, tik Mustafas, mokytas dervišas.

— Mustafas! išmintingasis Mustafas, kuris auklėjo šeicho sūnų, kuris prirašė daug mokslo knygų ir apkeliavo visas pasaulio šalis? Mes kalbėjomės su Mustafu? Ir kalbėjomės taip, lyg jis būtų mūsų draugas, be jokios pagarbos!

* * *

Jaunikaičiai dar tebesikalbėjo apie dervišą Mustafą. Jie buvo smagūs, kad toks senas ir garsus vyras teikėsi juos prašnekinti ir net pasiginčyti su jais. Staiga prisiartino prie jų vergų prižiūrėtojas ir pasakė, kad šeichas nori su jais pasikalbėti. Jaunikaičiams ėmė smarkiai širdys plakti. Niekados dar nebuvo jie kalbėję su tokiu aukštu žmogum, net su juo vienu, o dar mažiau tokiam dideliam

susirinkime. Bet jie pasidrąsino, kad nepasirodytų piemenys, ir nusekė su vergų prižiūrėtoju pas šeichą. Ali-Banu sėdėjo ant puikaus pagalvio ir gėrė sorbetą. Dešinėj jo pusėj sėdėjo senelis; jo menki drabužėliai gulėjo padėti ant gražių pagalvių, o prasti sandalai pastatyti ant dailaus persų darbo kilimo, bet jo graži galva ir pilnos išminties akys rodė, kad jis vertas sėdėti greta tokio žmogaus kaip šeichas.

Šeichas buvo nuliūdęs, ir senelis, matyti, jį ramino. Jaunikaičiai net spėjo, kad jų pakvietimas pas šeichą yra senelio gudrybė, jo sugalvota turbūt norint pasmaginti susikrimtusį tėvą.

— Prašom čia, jaunikaičiai, — tarė šeichas, — prašom arčiau. Mano senas draugas daug man džiaugsmo padarė čia jus atvedęs; tik aš ant jo pykstu, kam jis anksčiau mūsų nesupažindino. O kuris iš jūsų rašytojas?

— Aš, viešpatie! Žemas esu jūsų tarnas! — atsiliepė vienas jaunikaitis, dėdamas kryžmais ant krūtinės rankas ir žemai lenkdamas galvą.

— Tai tu, vadinas, mėgsti klausyti istorijų ir skaityti gražias knygas?

Jaunikaitis nusigando ir paraudo: jis atsiminė, kaip kartą senelio akyse niekino šeichą sakydamas, kad jis jo vietoj lieptų sau pasakoti ir skaityti balsu knygas. Manydamas, kad senelis bus viską išpasakojęs šeichui, pažvelgė į jį kreivai ir paskui tarė:

— Viešpatie! Tiesa, kad man nėr smagesnio darbo kaip tas. Tai lavina protą ir trumpina laiką. Bet kiekvienas turi savo palinkimą. Todėl aš neniekinu tų, kurie ne...

— Gerai, gerai, — tarė jam šypsodamas šeichas ir davė ženklą prisiartinti antram.

— Kas tu toks? — paklausė jo.

— Viešpatie, amato aš esu gydytojo padėjėjas, ir jau išgydžiau kelis ligonius.

— Taip, — atsakė šeichas, — ir mėgsti linksmą gyvenimą. Kartais norėtum puikiai pavalgyti su draugais ir pasilinksminti. Ar ne tiesa, aš įspėjau?

Jaunikaitis susigėdo; jis matė, kad senelis ir jį bus išdavęs. Bet įsidrąsino ir tarė:

— O taip, viešpatie, galėjimą pasilinksminti kartais su draugais aš laikau gyvenimo laime. Nors dabar mano kišenė tokia, jog draugus melionais arba kitais panašiais pigiais daiktais tegaliu vaišinti, bet mums ir su tiek smagu, todėl reikia manyti, kad mums būtų kur kas smagiau, jei turėčiau daugiau pinigų.

Šeichui taip patiko jaunikaičio atvirumas, jog jis negalėjo susilaikyti iš to nesusijuokęs.

— O kuris iš jūsų pirklys? — paklausė jis toliau.

Jaunasis pirklys dailiai pasveikino šeichą, nes buvo puikiai išauklėtas vyras, ir šeichas jam tarė:

— O sveikas? Sveikas mėgsti muziką ir šokius? Mėgsti klausyti, jei kas gražiai groja ar gieda, mėgsti žiūrėti, jei kas dailiai šoka?

— Man aišku, viešpatie, — atsakė pirklys, — kad tas senelis, norėdamas jus pasmaginti, susakė visas mūsų kvailystes. Jei jam pavyko jus tuo pasmaginti, tai man labai malonu būti jūsų smagumo priežastim. O kaip muzika ir šokiai, turiu prisipažinti, kad nėr pasauly kito tokio daikto, kas taip džiugintų mano širdį. Bet prašom negalvoti, kad aš dėl to peikčiau jus, viešpatie, jei jūs ne taip pat...

— Gana, gana! — tarė šeichas, modamas ranka. — Jūs norėjote pasakyti, kad kiekvienas turi savo palinkimų. Bet ten stovi dar vienas ir turbūt bus tas, kur norėtų keliauti? Kas gi esat jūs, jaunikaiti?

— Aš vaizdarašys, viešpatie, — atsakė tas; — aš rašau vaizdus iš dalies ant salių sienų, iš dalies ant drobės. Regėti svetimus kraštus, žinoma, mano didžiausias troškimas; juk ten matai visokių gražių vietų ir jas gali nupiešti; o ką matai ir matydamas nupieši, visados geriau atrodo negu tas, ką pats išgalvoji.

Šeichas pažiūrėjo tuomet į gražius jaunikaičius, kažko susimąstė ir nuliūdo.

— Aš taip pat turėjau sūnų, — tarė jis galop, — ir jis būtų dabar to amžiaus kaip jūs. Jūs būtumėte jo draugai, ir kiekvienas

tada turėtumėte, ko dabar trokštate. Su vienu jis skaitytų, su kitu klausytų muzikos, su trečiu kviestų draugus, vaišintų ir linksmintųs, o su vaizdarašiu leisčiau keliauti į gražius kraštus ir tada būčiau tikras, kad jis visados man vėl sugrįžtų. Bet Alachas to nenorėjo, ir aš be murmėjimo atsiduodu jo valiai. Tačiau ir be to galiu patenkinti jūsų troškimus, ir jūs turit smagūs iš mano namų grįžti. Jūs, mano mokytas drauge, — kalbėjo jis toliau, kreipdamasis į jaunąjį rašytoją, — gyvenkit nuo šios dienos mano namuose ir žiūrėkit mano knygas. Jei panorėtumėt, galite dar daugiau sau reikalingų prisipirkti, bet už tai turėsite man papasakoti, jei skaitydamas rasite gražių dalykų. Tas, kur mėgsta pasilinksminimus su draugais, turi būti mano pokylių tvarkytoju. Nors pats gyvenu atsiskyręs ir niekas manęs nebedžiugina, bet kartais turiu susikviesti daug svečių; to reikalauja mano padėjimas. Tada jūs viską mano vietoj tvarkysite ir galėsite kviestis savo draugus, kuriuos panorėsite; vaišinsite, be abejo, geresniais daiktais negu melionai. To jauno pirklio netrauksiu, žinoma, nuo darbo, duodančio jam pinigų ir garbės; bet kiekvieną vakarą eikite į mano namus ir gėrėkitės šokėjais, muzika ir dainomis, kiek tik širdis trokšta. O jūs, — tarė jis vaizdarašiui, — jūs regėsite svetimas šalis ir ten lavinsite savo akį. Mano iždininkas išduos jums pirmajai kelionei, kurią galite rytoj pradėti, tūkstantį raudonųjų, du arklius ir vergą. Keliaukite, kur širdis traukia, ir jei pamatysite ko gražaus, tai nupieškite man.

Jaunikaičiai paliko be galvų iš nustebimo, be žado iš džiaugsmo ir dėkingumo. Jie norėjo pabučiuoti net žemę ties geraširdžio šeicho kojomis, bet tas juos sulaikė.

— Jei jūs turit kam dėkoti, — tarė jis, — tai tam išmintingajam vyrui, kur apie jus man apsakė. Ir man jis padarė nemaža malonumo, supažindinęs mane su keturiais tokiais puikiais jaunikaičiais.

Bet dervišas Mustafas irgi atsisakė nuo dėkojimo.

— Matote, — tarė jis, — jog niekuomet nereikia gerai nepasvarsčius kitą teisti; ar aš per daug pasakiau apie to žmogaus prakilnumą?

— Dabar paklausykime, ką papasakos paskutinis iš tų vergų, kurį aš šiandien paleidžiu, — perkirto jį Ali-Banu, ir jaunikaičiai nuėjo į savo vietas.

Tada pakilo tas jaunas vergas, kuris seniai kreipė į save visų akis savo gražumu ir žvilgsnio drąsumu, nusilenkė šeichui ir skardžiu balsu pradėjo sakyti:

ALMANSORO APSAKYMAS

Pirmos knygos pabaiga

TURINYS

Haufas, Vilhelmas

Ha418 Gražiausios Haufo pasakos: Pirmoji knyga / Vilhelmas Haufas; iš vok. k. vertė Juozas Balčikonis. — Kaunas : Vaiga, 1999. — 173 p. : iliustr.

ISBN 9955-407-13-1 (1 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)

Tikriausiai nėra vaiko, kuris nebūtų girdėjęs didžiojo pasakininko Haufo vardo. Toks mažasis skaitytojas ir be jokių paaiškinimų, anotacijų ar įvadų supras šios knygos tikrąją vertę.

Na, bet jeigu šitoks vaikas vis dėlto atsiras, tai jam ypač būtina perskaityti šias pasakas. Juk šiose pasakose veikia vieni iš nuostabiausių ir stebuklingiausių herojų: kalifas gužas, nykštukas Nosis, mažasis Mukas...

O jeigu netikite, kad jie išties tokie stebuklingi, tai paprasčiausiai imkite šią knygą ir perskaitykite.

UDK 830-93

Vilhelmas Haufas
GRAŽIAUSIOS HAUFO PASAKOS
Pirmoji knyga

Redaktorius *Viktoras Vaitkūnas*
Viršelis *Dalios Dapkutės*

SL 888. 1999 11 21. Užsak. Nr. 1143.
„Vaigos" leidykla, K. Škirpos 15—17, 3043 Kaunas
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas
Sutartinė kaina

ISBN 9955-407-13-1 (1 knyga)
ISBN 9955-407-14-X (2 knygos)